A. V. ŠMILOVSKÉHO

SPISY VÝPRAVNÉ.

ÚHRNNÉ VYDÁNÍ.

SVAZEK V.

NEBESA. — PROCUL NEGOTIIS.

V PRAZE.
TISKEM A NÁKLADEM KNIHTISKÁRNY FRANTIŠKA ŠIMÁČKA.
1885.

NEBESA.

—·—

1880

I.

Nebe jako by je vysmejčil: hladké, jemné, jasné a průsvitné. Na něm slunce div rozkoší a blahem neshoří. Povedl se mu také pěkný kus práce: se země svleklo nudný hábit vdovský a vystrojilo si ji za nevěstu. Marně namáčíš péro; pomýšleje nedomyslíš. Za jedním citem, jednou myšlénkou na sta se hrne jiných, druh družce šlapajíce na paty.

Jest druhá polovice máje, doba konvalinek, šeříku, divokých kaštanů, pěnkav, sedmihláskův a pěnic i bůh ví čeho všeho: litanie bez míry a konce; nedozpíváš ji. Však jaro si píše samo svou báseň květnatými runami po zemi a hlaholí ji skřivánčími hlásky po nebi. Vari, mřínku, losos plave! Adié, inkouste!

Ze Záluží jde do Suchdola pěšina dobrých pět čtvrtí hodin dlouhá. Ze Záluží vine se polnostmi, pak lískami, babykami a habřím po stráni dolů na lučinu; odtud luka, pole, luka pole potok; pak luka, pole a pole, Suchdol. Bůh milý ví, odkud Suchdolu jméno! Dolu tam není, anobrž rovina jako podlaha, a na vsi věru neviděti nic suchoparného vyjímaje ty boží komíny. Hojné stromoví jest jeden květ a v zeleni a květu sedí ctihodné doškové střechy chalup jako hřiby v mechu a

červené střechy fary, školy a některého nového statku jako muchomůrky. Výše do modra odvažuje se jen kostel s baňatou zvonicí a vížkou. Pěšina ze Záluží jde těsně podél hůlkového plotu posledního statku. Na ní, ve stínu rozkvetlého jeřábu stojí muž padesátník opíraje se o hlohovou hůl a hledí na zdař bůh do polí. Že to vesnický farář, vidíme ihned. Hnědý jeho zrak jest samá dobrota, ale přichmuřena zádumčivostí, ne mrzutou, ale smutnou a dojímavou. Jisto jest, že se starostmi na srdci hněte, nebo proč by stál uprostřed jarního veselí, svatby a plesu jako žíznivý muzikant?

Je to velebný pán Vácslav Cvok, farář ze Záluží. Je zdatným dělníkem na vinici páně, ale vína sám dojista málo zpotřebuje. To projevuje již všecka jeho strůje. Už ty boty! jedna má příštipek v pravo, družka v levo. A ten klobouk — byl čas, kde byl černý, ale teď se plaví do zelena a viděti na něm, že není zvyklý choditi pod deštníkem. Kabát jest střihu aspoň deset let starého a na loktech i na švech maličko již ošuměl. A tělnatý také není pan farář Cvok; orleanová vesta mu napřed příliš volně odstává. Jediný přepych při něm jsou hodinky na šňůrce z vlasů spletené a zlatým srdečkem asi uprostřed spjaté.

Co rmoutí našemu příteli ledví?

Já vám to pošeptám. Nemá chuďas v domě ani groše. Dříví mu došlo, na dvoře není drůbeže, a panna Naninka vzala na dnešní oběd poslední mouku. Jde do Suchdola, aby si u pana bratra Ledeckého vypůjčil pětku, nebo není naděje na nějaký brzký křest neb pohřeb. K tomu přiložte, že má již od začátku minulého adventu Ledecký u něho na dluhu desítku, které posud nemohl splatiti.

Ctihodný pastýř duší Zálužských si z hluboka pod jeřábem vzdychl, poškrábal se na levém nadloktí a zatočil zrakem jednou v levo k Záluží, po druhé v pravo k Suchdolské faře. Byl patrně na vahách, přemítaje,

má-li se domů vrátiti či zajíti do Suchdola? Posléze přetřev si modrým plátěným šátkem čelo vráskami popjaté a potem zbrocené, rozhodl se: pravou nohou napřed dal se na pochod do Suchdola.

V levo přede vraty farského dvora stojí socha sv. Jana Nepomuckého mezi dvěma maďaly. Staré a statné stromy byly, jako by je květem posypal, a hejna vrabcův v nich dováděla do zvůle. Kněz se zastavil, sundal klobouk a pohlížel chvíli na stromy. Bylo na něm viděti, že podíváním zrak i mysl jeho se rozjasňují, ano tenké jeho rty rozesmály se jaksi až k dovádivému úsměšku.

„Mé zlaté stromy," promlouval k sobě, „kdo by se z vás nezaradoval? A ty, svatý Jene, stojíš mezi květem a vrabčími líbánkami jako já se svou prázdnou kapsou v májové veselce přírody. Ó svatý příteli, oroduj za mne, abych vraceje se od Ledeckého vděčným pohledem ti poděkoval."

Po té vstoupil do dvora a sklopiv hlavu ubíral se jako oukropek mimo okna farského stavení. Azor povaluje se na prahu vstal, protáhl údy a zaštěkav na uvítanou běžel mu naproti.

Ve dveřích, vedoucích z kuchyně do pokoje faráře Suchdolského, pátera Ledeckého, objevil se rázný profil panny Reginy, ctihodné kuchařky a hospodyně. Nos měla jako papoušek; jen jím klovnouti.

„*Nebesa* už jsou zase tady," poučovala úsečně svého pána. „To vám povídám, nepůjčujte mu!"

„Toto," odvětil Ledecký vážně jako kniha.

„Ó, vy máte vždycky: toto, ale na konec dáte se přece ohnouti jako španihelka."

„Inu, nejsem jako buk z lesa, jsem křesťan."

V tom klepáno na dvéře. Regina stáhla výrazný profil svůj z pootevřených dveří kuchyně a ustoupila v zákulisí přivrouc jen na polo dvéře, aby jí ani slabiky neušlo z toho, co Ledecký a Cvok spolu budou projednávati.

II.

»Pochválen buď Kristus,“ pozdravil Cvok Ledeckého a poceloval jej po kněžsku.

„Sedněte, pane bratře, sedněte,“ vítal jej Suchdolský a nabízel mu stolici při dubové tabuli, stojící uprostřed pokoje.

Usedli si. Ledecký tak, aby měl dvéře z kuchyně na oku. Cvok byl k nim zády obrácen.

„Jste bez toho ušlý,“ prohodil Ledecký.

„Díky bohu,“ odvětil Cvok, „nohy mé jsou posud jako strunky; já běhám jako mník, a kněžská nemoc o ně bohdá nezavadí. Co se zdraví noh týče, jest fara ze Záluží pro ně zlato.“

„Proč říkáte kněžská nemoc?“ káral jej Ledecký, „jako by nikde jinde nebylo podagry leda na farách. Totě jako byste z vlastního stavu sobě tropil šašky. A přece vím, že jste řádný dělník na vinici páně.“

„Jen že zpropadeně málo vydělávám,“ povzdychl si ubohý Cvok a zahleděl se do stolu.

V kuchyňských dveřích, za zády Cvokovými, objevil se profil panny Reginy. V jejím pohledu stálo: „Vidíte, jak přidělává ke svému kladívku příhodné topůrko. Nepůjčujte!“ Ledecký se vážně k ní podíval, jako by řekl: „Nebojte se. Z toho ječmene nebudou kroupy.“ — Ke Cvokovi však pravil: „Pravda, fara vaše není žádný zlatý důl, Záluží není žádná majetná obec; chudiny jsou tam plné kouty. Ale proto přece byste nemusil míti pavučiny v kapse, kdybyste byl jen trochu jiným člověkem a dbal dobré rady, když se vám podává.“

Cvok neodpovídal.

Ledecký pokračoval: „Já vím, že nerad takových žalmů posloucháte. Připouštím, že jest krásnou věcí, býti takovým duchovním, jakého vy si v mysli zobra-

zujete a jak jej ve skutečnosti na sobě provésti se snažíte; ale krásná ta věc jest nepraktická, jak i sama vaše figura ukazuje. Což na plat, našinec jest z krve, kostí a masa jako každý jiný člověk a jest mu vpraviti se v poměry, za kterých při svém duchovním úřadě žije. Lid náš venkovský není, jak jej v románech vypisují; nejde-li o věc musitelnou, groše z něho nevyklepáte. Když nad to vidí, že farář hrubě o peníze nestojí a že nemá dostatek síly, podle práva svého a řádně za svou práci se jich domáhati: škrtí lidé měšec, div jej neudusí. Víte, milý Cvoku, já vás nechci upomínati, ale povídám to jen tak pro příklad a doklad. Od začátku adventu mám u vás desítku; slíbil jste, že se úsilovně o to starati budete, byste mi ji zplatil, aneb aspoň uplácel, i mohl jste se dobře již z dloužku toho vymaniti.“

„A prosím vás, jak?“ otazoval se nesměle Cvok.

„Hned vám to povím,“ odvětil klidně Ledecký. „O ostatcích ženil u vás Rousa syna Matěje a zaopatřil mu teplou nevěstu. Vy jste je oddával. Co vám dali za oddavky?“

„Můj bože, co by mně dali?“ odpovídal Cvok. „Pozvali mne a Naninku na svatbu, dali nám pořádnou výslužku, že jsme asi čtyři dni z ní jedli, a pak několik housat.“

„To nic, můj zlatý Cvoku! Vy jste měl za oddavky žádati čtyřicet zlatých. Deset zlatých měl jste mně zaplatiti a ze třiceti zbylých rýnských měl jste si koupiti pořádný nový kabát.“

Cvok se rozehříval, kolem rtů vyskočil mu trpký úsměšek, a tělo jeho vrtělo sebou nepokojně na sedadle.

„Však já s pomocí boží tu desítku vám také zaplatím.“

„Já vás neupomínám,“ hájil se Ledecký. „Mně běželo jenom o to, bych k vašemu prospěchu ukázal vám na vaše chyby, proto že snad nikdo druhý vám tak

zjevně a upřímně jako já vlastní vaše zrcádko nepodrží. Jinak všechna česť, já vás přes vaše chyby ctím a opravdově miluji. Pro jednu desítku! Vem ji šlak! Kdyby vám bylo zle, posloužil bych vám třeba druhou.“

Panna Regina v tom jako vítr do pokoje vrazila nesouc džbánek s pivem, slánku a talíř s máslem a nakrájeným chlebem.

»Slyšela jsem tu velebného pána ze Záluží rozpráveti,“ vykládala prostírajíc ubrousek, „a myslila jsem si, že po cestě jest dobrá posilněná, a třeba to byl jen chlebíček se sklenicí piva.“

„Opravdu, pozoruji, že mám hlad,“ dí Cvok.

„Rádi dáváme,« dodala Regina a odcházejíc do kuchyně mrštila opět okem po Ledeckém. Tento vyhledal si v koutě dýmku, nacpal si a zapálil. Dýmaje pokračoval: „Když už jsme jednou v litanii, musíme ji dořikati. Když našinec k vám přijde a chce si hůl do kouta postaviti, válejí se tam knihy; chce-li položiti klobouk na postel, jsou tam časopisy; chce-li si usednouti, jest na stolici halda knih a na stole jak by smet. Všudy jen kniha a kniha. K čemu ty zbytečnosti: já odbírám, než se rok s rokem mine, kalendář a Blahověsta a mám toho multum dost. K čemu vyhazujete peníze na světské knihy? Poněvadž jest vašich příjmů tak po tenku, musíte asi býti u knihkupce šlakovitě zakříděn.“

„Já mu platím brambory,“ odvětil ledabylo Cvok.

»Že brambory?! To svět neviděl!“

„Já vám to vysvětlím,“ vykládal Cvok. „Když jsem osmnáct let kaplanovav domohl se farky v Záluží, pomyslil jsem si: Teď jsi pěkně pánem svým, koupíš si potřebných knih a budeš moci ve své samotě vesnické jíti do kroku s duchem časovým. Kdykoliv jsem přišel do města, vybral jsem si v knihkupectví knihy, které se mi líbily.“

„A neplatil jich,“ přejal mu řeč Ledecký.

„Počkejte. Pak mně knihkupec sám od sebe příhodné spisy po pořadníkovi zasýlal. Já měl z nich radostí devadesát devět. Po té, v sobotu po novém roce, přišel mi účet na čtyřicet zlatých.“

„Pro pána boha! Kde jste se nabral peněz?“

„Měl jsem patnácte zlatých uspořeno. Kde vzíti ostatek? To mi dělalo v hlavě kolomuty. Tři neděle jsem přemýšlel. Musil jsem do města; s malinkou dušinkou vstupoval jsem do krámu knihkupeckého. Starý knihkupec se usmíval, domníval se chudák, že mu nesu peníze. Konečně jsem ze sebe vypravil, že mám jen patnácte zlatých. On se pozastavil. V tom bůh mi poslal pomoc. Panička knihkupcova přišla do krámu a chtěla na něm peníze na brambory, byl právě trh. Mně projela nebeská myšlénka mozkem. Nebesa! pomyslil jsem si, v bramborech ti kyne spása. I řekl jsem knihkupci, by na trhu bramborů nekupoval, že mám jich dosti doma, že mu je rád dám za knihy, laciněji, nežli jsou na trhu, s dovážkou až do domu. To je trefa, pravil knihkupec; u nás se jich mnoho zpotřebuje. I budoucně můžeme se také za knihy brambory pořádati. Slovo s to! Plácli jsme si, a teď mi rostou na farním poli kromě bramborův i knihy.«

„Byl byste moudřeji jednal,“ namítal po otcovsku Ledecký, „kdy byste brambory tak na trh vozil. Není nad hotové peníze! A pak, když už jsme tak v řeči, to vaše přílišné ležení ve knihách jest příčinou, že si děláte mezi duchovenstvem nedobré oko. Domnívají se o vás, že jste svobodomyslníkem. Prosím vás, jak jste se mohl o pouti Radešínské tak zapomenouti a vynášeti do očí tolika pánům bratrům Voltaira do oblak? Já hrál vedle v bulku a argumentaci vaši jsem jen na půl uší slyšel, ale vikáře jste na sebe rozhněval a kdo ví, co by se bylo nestalo, kdybychom ho nebyli pře-

mluvili, že jste trochu přichmelen a že vaše srdce neví, co jazyk mluví.“

„Já byl střízliv jako džbánek vody,“ hájil se farář Cvok. „A věru jsem Voltaira do oblak nevyzdvihoval. Já naopak tvrdil, že byl špinavý sobec, úkladník i podvodník, že v útocích svých byl náruživý, drzý a plný záští a jizlivosti, že přemocný jeho vtip byl pouhý ledový úsměšek, ale přes všechen ten hnus a rmut lidský že byl veliký genius a že se od počátku až do konce svého mudrctví držel víry v osobního boha a v osobní nesmrtelnost duše. Když krátce před smrtí jeho Franklin jej v Paříži navštívil, položil pravici na hlavu jeho vnuka a pravil žehnaje: Bůh a svoboda. A baronu Holbachovi psal: nevěřiti v boha jest scestí rovněž tak, jako dívati se na hodiny a nevěřiti v hodináře!“

Vyklepav dýmku ozval se nyní Ledecký: „Načneme z jiného soudku. Prosím vás, co slyšíte o slečně Jenny z Labutína?“

„Jest posud v Praze při vrchnosti.“

„A nepsala vám nic? Vždyť bývala u vás tak často na besedě, až si toho lidé u vás i jinde na panství všímali.“

„Slečna Jenny jest duchaplné děvče, škoda, že chodí v sukních. Ona zná se dobře ve francouzské a jiných literaturách i rozumí na ženu velmi správně úkolu literatury. My se spolu výborně bavívali a ona říkávala, že v celém Labutíně není ani jednoho člověka, že jsou to samé loutky složené z dobrého tónu a bezbarevných frásí.“

„Ani baron Mundy?“

„Pravím, co říkávala.“

„A nepsala vám z Prahy?“

„Psala dvakráte na podzim a nic, co by stálo za řeč. Od nového roku nevím o ní ničeho.“

Ledecký upínal chvilku pronikavě zrak na Cvoka, pak pro sebe zabručel: „Poctiv jako dítě."

V tom přiběhla do pokoje panna Regina všecka udýchána.

„Pospěšte, velebníčku," zvolala; „už sedí zase na slívě při včelníku."

Ledecký vyskočil, sňal brokovnici za almarou visící, prohlédl její kohoutek a běžel po zadu do zahrady. Regina a Cvok v patách za ním. V zahradě, za rohem farského stavení stanuli. Na vysoké slívě, při zdi před včelníkem, seděl krásný, modrozelený pták zvící havrana, probíraje se zobanem v náprsním peří. Farář Ledecký přiložil brokovnici k líci, vzal jej na mušku, rána houkla a pták svalil se do trávy. Šťastný myslivec běžel přese všechno pro svou kořisť a přinášeje ji nazpět ukazoval ji vítězoslavně Cvokovi a Regině.

„Není-li to ptáček, že mu není k pohledání?" otazoval se Cvoka.

„Nebesa! Totě pták, jakého jsem jaktěživ neviděl!"

„A jak vzácný! K nám do Čech přilétá jednou za uherský měsíc a plachý jest jako všichni šlaci. A já jej přece dostal!"

„Jak mu říkají?"

„Je to vlha, merops apiaster," chlubil se učeně Ledecký.

„A k čemu jste jej zabíjel," vyčítal mu Cvok.

„Vy jste dětina, příteli. Za jedno jest pochutnáníčkem střeliti si po tak vzácném ptáčkovi, potom žere vlha ráda včely a dělala mi škodu; na konec, dám-li ji vycpati, stojí bratrovi za pětku."

Slovíčko „pětka" trhlo Cvokem. Odcházeje za pannou Reginou a Ledeckým do fary přemítal: „Vida, jemu sedají pětky samy na slívy, a já se nemohu dobrati kuráže, bych mu řekl, aby mně pětku půjčil. Den se nachyluje, musím pomýšleti na navrátila a s prázdnou

nemohu do Záluží. Jak přijdeme do světnice, hned mu řeknu."

Panna Regina se nechtěla z pokoje hýbati, i ona si prve slova „pětky" všimla. Na štěstí měl dnes Ledecký dobrou hodinu. Všecek rozradostněn, že zastřelil vlhu, po níž už delší čas pásl, pravil k hospodyni: „Reginko, pro čerstvý džbánek! Na počesť zdařeného lovu!"

Když Regina odcházela do kuchyně, přihrnul se dveřmi ze síně do pokoje odrostlý chlapec všecek upachtěn a vyjeven.

Cvok se ulekl, jako by do něho střelil. Hoch byl ze Záluží.

„Jdeš za mnou, Kozmánku?" otázal se poslíka.

Hoch popadal chvíli ducha a vyřizoval: „Jdu. Panna Naninka vzkazuje, by velebný pán honem běžel domů, že se stalo něco hrozně zvláštního."

„Na faře?"

„Na faře."

„Nebesa! Snad je v ohni?"

„Není, ale stalo prý se něco hrozně zvláštního."

Cvok vzal hůl a klobouk a loučil se s Ledeckým. Teprve, když dvéře za sebou zavřel, vzpomněl si, že jde bez pětky. Vrátil se k Ledeckému a pravil zkroušeně: „Snažně vás prosím, pane bratře, půjčte mně pětku... Nemám ani groše v celém stavení, a teď se ke všemu doma nějaké neštěstí strhlo."

Suchdolský mlčky mu půjčil, oč žádal; Cvok mu vroucně potiskl ruku a uháněl z fary.

„Pomalu," volal za ním Ledecký; „mějte rozum a pomyslete, že o půl hodiny později přijíti lépe jest, než půl léta bráti za kliku u lékárny."

Ale Cvok více ho neslyšel. Zvědavosť, strach, úzkosť, co jej doma očekává, namydlily mu paty, a přes to, že měl pětku v kapse, minul sv. Jana bez jedinkého vděčného pohledu.

III.

Jako někdy krasavice, majíc se ubírati na lůžko, přiodívá se před zrcadlem v nejpěknější skvosty své: tak strojila se dnes venku příroda k večernímu poklidu. Slunce, sjíždějíc slavně s blankytu k obzoru, rozzářilo se nádherným zlatojasem. Okna kostela znímala se plamenem, a zeleň stromoví se nahoře do zlatova přibarvovala. Rákosí na panském rybníce, asi čtvrť hodiny na západ od Suchdola vzdáleném, zdálo se, jako by v samém tekutém zlatě se koupalo, a šero, nevýslovně jemné rozlévalo se po polích a lukách.

Ač bázeň a zlá předtucha jej poháněly ku předu, přece se přítel Cvok ob chvíli na vteřinu zastavil, aby občerstvil duši pohledem na večerní vnady přírody. Ušlý Kozmánek, ač přidával do kroku, byl hodný kus za ním. Přešed potok a vyšed na stráň, zastavil se Cvok delší chvíli. Měl bystrý zrak a stranou k Záluží neviděl ani památky po nějaké záři z ohně. Tíseň se mu napolo se srdce svalila, ale za to, čím více se blížil k Záluží, tím více týrala jej trapná nejistota, co hrozně zvláštního se doma za jeho vzdálenosti přihodilo. A kdyby si byl tu dobrou hlavu umyslil, na něco podstatného a pravdě podobného nemohl uhoditi. Již leželo před ním Záluží, tiché a pokojné jak selský občan za časův Metternichových; již u večerní mlze rozeznával nepříliš ladné obrysy chudého kostelíka, hřbitovního kříže a farky své. Nikde nepozoroval ruchu jen poněkud zvláštního, ani nějakého podezřelého zvuku, mimo všední blekot krav, tu i tam se ozývající.

Co se stalo na faře?

Cvok došel až k laťovým dvířkám a vzav za kliku chvilku stanul. Pak kráčel odhodlaně po několika stupních k stavení, vešel do síně a v levo do čeledníka. Tam bylo již napolo tma, a po prostorné světnici cho-

dila starým svým hlasem temně prozpěvujíc panna Naninka, chovajíc v náručí nějaký obdélný, patrně bílý předmět. V tom se jí ozval v náručí dětský pláč.

Opravdivý dětský pláč. Cvokovi se dělala kola před očima.

„Dobře, že jdete, velebný pane," oslovila jej polonahlas panna Naninka. „Já toho červíčka už nikterak nemohu spokojiti. Křičí chudinka hladem. Musím mu trochu mlíčka ohřáti. Tu máte, pochovejte jej zatím. Dělejte mu vš vš, a třeba mu trochu zpívejte. Jsem tu co nevidět. Tuze s ním neházejte, to není dobře."

Za řeči strčila mu do náručí nemluvně a odskočila do síně.

Přítel Cvok, všecek zmámen, přistoupil s dítětem k oknu a dělal všecko, jak jej panna Naninka poučila, ale dítě se dalo do křiku, jako by je na vidličku bral. Pan farář je konejšil, až se všecek spotil, ale pro samý křik nemohl si hejno myšlének, na různo se křižujících, nikterak ve hlavě srovnati. Konečně dítě se poutišilo, a myšlénky Cvokovy vracely se domů. První z nich byly krátky a obsahovaly se ve zvolání: „Nebesa, totě nadělení pro mne! Kdyby mne tak někdo vymaloval, jak konejším dítě, byla by to za groš podívaná!"

Další osnovu přetrhla mu Naninka vstupující právě do čeledníka. V pravici držela kahanec, v levici rendlíček s mlékem a mezi bezzubými rty kávovou lžičku. Jak si dvéře otevřela, bůh milý ví. Přinešené předměty postavila na stůl, shodila několik knih s nejbližší stolice, vyhledala někde v koutě podnožku a upravivši si takto pohodlné sedadlo vzala mlčky farářovi dítě a usedla s ním ke stolu, by je nakrmila. Cvok se postavil k ní s kloboukem na hlavě, na nějž posud nevzpomněl, a založiv ruce díval se zvědavě na ten její znamenitý výkon.

Dítě mělo hlad a bralo mléko dobře ze lžičky, nic se nekuckajíc.

„Jaký je to hladový kluk!“ rozhovořovala se Naninka.

„Ale vy umíte také nějak krmiti,“ prohodil Cvok usmívaje se.

„To by bylo! Však to není ponejprv...“

Panna Naninka se zamlčela a lehce zapálila. Dobromyslný Cvok si toho nepovšimnul a díval se radostně, jak nemluvněti chutná.

„Už má dost,“ začínala znova Naninka. „Teď bude spinkať.“

Po té jala se potichu nějakou ukolébavku prozpěvovati. Farář stál pořád na svém místě, jako by byl k němu přiklížen. Oka s děcka nespustil. Po chvíli zašeptal: „Spí?“

„Spí.“

„Ale tak mně přece řekněte, jak jste k tomu dítěti přišla?“

„Jak jsem k němu přišla?“

„Ano, jak se nám sem do fary dostalo?“

„Inu jak jinak — řízením božím.“

„Ale co tu s ním? My dva jsme tu dost bledě živi, neřkuli ještě —“

„Když nám pán bůh svěřil nesmrtelnou dušičku k opatrování, nebudeme snad nejdříve mudrovati, co s ní počneme.“

Cvokovi se zvedaly slzy k očím. Poklepal Naninto na kostnaté rameno a pravil srdečně: „Na mou duchu, vaše slovo jest jako růžička. Starosti foukneme do větru jako kotouče z dýmky! Já bych rád každý den o něco méně jedl, jen aby to dítě se dobře najedlo a takhle krásně spalo. Vidíte, jak s ním krásník pohrává, ono se jako usmívá a někdy očko pootevře.“

„To s ním rozmlouvá anděl strážný, a očkem vidí poklad, jen že to nikomu nemůže pověděti,“ vykládala Naninka.

„Jaká to poesie!" zvolal Cvok mna si radostí ruce.

„Ale teď je čas, abych vám pověděla, jak jsme k tomu opuštěňátku přišli."

Farář odložil klobouk a kabát, oblekl se v domácí starý župan a posadiv se ke stolu poslouchal očima, ušima.

»Když jsem po obědě všecko uklidila," vypravovala panna Naninka nehrubě plynně, „vyšla jsem si na hřbitov a usedla jsem na kámen při kostele, víte tam pod bezovým keřem, kde bych ráda jednou pod drnem odpočívala věčný sen. Sluníčko jarní tak krásně zatápělo do mých starých kostí, že jsem na růženec zapomněla. Dlouho-li jsem tam seděla, nevím sama. Však v jarním sluníčku uchází chvíle! Pak jsem se podívala domů po slepicích. Ach! teď se pamatuji: zde na hodinách bily právě čtyři. Jdu do kuchyně, otvírám okno a dávám podušky na ně, by se mi provětraly, tu jako bych ze zahrady děcké mrnění zaslechla. Zprva jsem nic na to nedala, ale když se opakovalo rychleji po sobě, myslila jsem si: Podíváš se do zahrádky, kdo tam přišel s dítětem. Ale tam jsem si div oči nevyhleděla a kde nic tu nic. Tu v koutě, kus pod mým oknem, pod lískou, zaplakalo dítě. Pro hořké utrpení, pomyšlím, odkud se tu vzalo dítě! Kde pak by mně bylo napadlo, aby nám někdo do zahrádky podložil cizí nemluvně! Co Záluží Zálužím stojí, něco podobného se nezběhlo. Povídaček jsem se sice o tom dosti naslýchala, ale z těch nejde člověku víra! A pak fara na polovic svaté místo! Šla jsem po pláči a tu máš: pod lískou leželo děcko, pěkně v bílé peřince zaobalené. Může mu tak býti osm neděl. Pod hlavičkou mělo za podušku paklík v černém plátně, pěkně zašitý a zapečetěný červeným voskem. Co si počíti? Nejdříve mně připadlo, dítě nechati dítětem a běžeti k starostovi, jakožto k úřední osobě a přivésti jej do zahrádky. Ale svět je zlý a sedláci nepřijdou

hned po andělích: proto jsem se rozhodla dítě vzíti do fary a poslati pro vás, abyste honem přišel domů, a s vámi se dříve o všem moudře poraditi. Dítě se v mém náručí utišilo a usnulo v mé posteli, kde jsem mu pěkně měkce ustlala. Černý paklík jsem uzavřela do svého kufru. Takové věci jest nejlépe pod klíčem.“

„Dobře jste učinila,“ pochválil ji farář. „A neohlídla jste se okolo fary, nebylo-li by někde cizího člověka viděti?“

„Neohlídla, bála jsem se dítě nechati o samotě. Což kdyby bylo chudinka umíralo?“

„Pravda.“

„Za hodnou chvíli vyšla jsem před faru. Kozmánkův Františ šel mimo. Poslala jsem ho za vámi do Suchdola. Zatím jsem jen něco mlíčka dítěti dala, když se zbudilo. To je všecko, co vím.“

Farář klepal prsty na knihu před ním ležící a slabě pohvizdoval. Tak činíval, kdykoliv něco vážného na mysli přemítal. Panna Naninka po chvíli prohodila: „Dítě se nepokojí, musím je převinouti; ale do čeho? Dejte ty knihy se stolu a rozsvěťte lampu, abychom si dobře na to boží nadělení posvítili. Snad nalezneme něco, co bude dobře pro budoucnosť věděti. Vy máte dobrý zrak; každé niti musím si všimnouti.“

Přítel Cvok tak učinil a z opatrnosti ještě zastřel okna záslonkami, ač nebylo toho potřebí, neboť fara stála kousek ode vsi, o samotě, na vyvýšenějším místě, a pod oběma okny byla zahrádka, plotem ohrazená.

Naninka položila nalezence na stůl a zkušenou rukou jej rozvíjejíc s přetržkami promlouvala: „Jest to panské dítě. Myslila jsem si to hned! Z bídy je matka neodložila. To je prádlo jako kment. Ah! podívejte, jak jsem to uhodla: kluk jako Rus! Nu, nu, teď si házej rukama nohama. Protáhni se, tak pěkně; rovný jest jako svíčka. V prádle není pranic, ani ceduličky.

Počkejte, tuto na prsíčkách má něco na šňurce. Je to zlatý tantýsek. Na líci jest panna Maria. Co na rubu stojí, nevidím dobře."

„Monogram: Maria."

„Teď víme zase, co jsme věděli! Snad je něco zašito v peřince." Naninka omakávala mozolovitou rukou svou peřinku na všech místech. „Nic v ní není! Samé peří," podotkla.

„Vždyť máme ještě paklík!" připomenul Cvok.

„Skočím pro něj. Postůjte, velebný pane, u chlapce, by nám nespadl se stolu. Ale musíme jej něčím přikryti."

Farář svlékl župan a přikryl jím hošíka, jenž k němu bystře prohlédl. Měl černé oči a hrabal se pod županem rukama nohama.

Naninka přinesla zatím paklík. Nebyl objemný, ale dosti těžký. Farář šel s ním pod lampu a prohlížel jej co nejbystřeji, zvláště pečeť. Zima a horko jej střídavě rozrážely. Pečeť byla otiskem dámského prstenu s latinskými písmeny: J. K.

Ruce se farářovi třásly, čelo mu vlhlo, dech se úžil. Naninka nespouštěla se Cvoka očí a planula zvědavostí. Když jí farář paklík dlouho neotvíral, prohodila: „Chcete nůžky?"

Cvok vyňal z vesty perořízek a páral šev, pevně sešitý. Když jej rozpáral, rozložil obal z nového černého voskovaného plátna. Obsah paklíku byl zavinut v kus prádla z bílého jemného plátna. Cvok jej vybalil. Hned na vrchu leželo veliké, touž pečetí zapečetěné psaní.

Cvok přečetl jeho nápis, sklesl malomocně na nejbližší stolici a svěsil hlavu i ruce. Panna Naninka ani nedutala.

IV.

Zaluží náleželo patronátem do Labutína, dvě hodiny vzdáleného, a bylo nejhorší farou rozsáhlého toho

panství. Na Labutíně seděli od dob povstání českého šlechtici Počerničtí z Počernic, zažívajíce tam dnův dobrých i zlých, jak právě časy šly. Rod ten nevynikal ničím, leda že dobře hospodařil, že potomkův míval obyčejně poskrovnu a že, jak poddaní je pomlouvali, milostpánové chodívali v sukních a milostmanželky že vykračovaly si v nohavicích. To platilo výtečnou měrou o posledním majetníku Labutína, o nebožtíku baronovi Edmundovi Kristianovi. Ostavil sice po sobě schopného nástupce v synu Edmundovi, jemuž za časův faráře Cvoka bylo již přes dvacet šest let, ale vladařkou a paní neobmezenou na Labutíně byla jeho paní máti: Saloména Milada, baronka Počernická z Počernic na Labutíně. Stará baronka Saloména byla povahou. V péře byla zběhlá jako muž a u věcech obecného života byla protřelejší, zkušenější a ráznější než deset mužův. O srdce své a jiných lidí se takto nestarala: neměla k tomu kdy a nebyla zkrátka z měkkého těsta. V záležitostech peněžních a hospodářských byla ostrá jako břitva: ten správec se nenarodil, který by ji byl o měřici žita ošidil, a povedlo-li se mu to jednou, po druhé jistě k tomu již neměl příhodné chvíle, poněvadž nebyl již v úřadě. Od bílého rána do tmavého večera byla baronka Saloména na nohách; nebylo hřebíku v panském plotě, jehož by si byla nevšimla. Proto také panství sedělo v plnu a hojnu, o dluzích nevědělo, a baronesa Sály, druhé dítě barončino, měla již dávno krásné tisíce v jistých papírech uloženy, než pomýšleti se mohlo na její vdavky.

Vedle toho držela baronka Saloména na přísný mrav, byla na pohled velmi nábožna a konala někdy dobré skutky, ale vždy okázale a veřejně, a ráda se dala za ně velebiti. Všecky ty rysy její povahy ovládala posléze zcela bezohledná šlechtická pýcha. S měšťanským člověkem, jakékoliv cti a důstojnosti, mluvívala

tak blahosklonně, že neodcházel od ní bez úsměšku a odporu.

Leč proti temnějším stránkám stály v povaze barončině i světlé: po žensku ješitna nikdy nebyla, a slovo její stálo nevývratně jako Sněžka. Raději palec by si byla dala utíti, než aby o píď od slova byla ustoupila.

Všecka domácnosť na zámku Labutínském byla jen otiskem povahy barončiny. Nikde a v ničem zlatá prostota, upřímnosť a bezstarostnosť, všudy a u všem strojenosť, pokrytosť, konvenience. Baron Edmund, či jak mu po velitelce vůbec říkáno, baron Mundy, první osoba po matce v domě, ač nebyl prázden sebevědomí, bál se matky jak ohně, rovněž tak jako baronesa Saloména, čili Sály, právě v pannu dospívající, a jako vyšší i nižší služebnictvo, jež ostatně již se stránky hospodářské co do hlav nebylo četno. Baron Mundy byl takto veselý člověk a nedíval se do života sklíčkem puntičkárským, ale před matkou neb v jejím okruhu stahoval se sloupec jeho vroucné, mladické svobodomyslnosti pod nulu. Ale za to rozvazoval, když se dostal z dostřelu matčina oka. A nebylo to zřídka. Správa rozsáhlého statku dala matce tolik práce, že pozapomínala spravovati děti. Ostatně soudila na určito, že jim dala takové vychování, z něhoz k nějaké nevázanosti ani vymknouti se nelze. Baronesa Sály byla více dcerou matky své. Ale poněvadž matku svou po dětinsku nemilovala a vůbec přirozeně vyvíjeti se nemohla, nedospívala taktéž v pěkný samostatný charakter. Při tom tužby a žádosti panenského jejího srdce unášely ji přirozeným zákonem ze zámku Labutínského v nivy růžových snův a nadějí.

Když francouzská vychovatelka vychování její pod dozorem a řízením matky ukončila, šlo paní baronce o to, by jí opatřila společnici, jež by jí zároveň i panskou byla. Pátrala a dotazovala se tu i tam, ale

dvojí ten úřad v jedné osobnosti náležitě sloučený nalézti, bylo věcí choulostivou. Ta měšťanská služebná chudina, jež hledala v panském domě chleba, vzdělávala se sice na obstojné společnice, neb hodila se na obstojné panské; měla hlavu třeba napěchovanou vědomostmi literními a společenskými, neb uměla dostatečně pěkně šíti, žehlovati, jemné dámské prádlo práti i vkusné účesy dělati; ale oboje najednou za slušnou jen mzdu konati, se jí nechtělo. Konečně se vyskytla ženština, již snad bude lze na zkoušku přijati. Ovšem, nehodí-li se, bude škoda náhrady za cestu sem i tam, ale tomu není lze se vyhnouti.

Paní baronka dala si všecky papíry žadatelky předložiti a zkoumala je policejně důkladně jeden celý večer. Žadatelka jmenovala se Jenny Kučerová a byla dcerou státního berního, jenž byl vdovcem a kromě ní měl ještě pět nezaopatřených dětí a žádného skoro vlastního jmění. —

»Jest z nuzné existence a mohla by dobrotu dělati,« podotkla sama k sobě baronka.

Jenny Kučerové bylo před týdnem dvacet a jeden rok. Školské vychování její dle vysvědčení bylo pravidelné a dokonalé, ze ženských ručních prací měla známku výbornou a osvědčila se praxí v nich. Hraje na piano a zpívá, umí plynně francouzsky a byla vyšedši z ústavu po tři léta vychovatelkou a učitelkou u tří menších dětí u Pražského kupce J. S. B. Nováka v nepřetržité službě a konala svou povinnosť ke spokojenosti svého chlebodárce za 20 zl. měsíčně a všecko zaopatření. Novoroční dárek byl roven měsíčnímu platu a k svátku svému dostávala na vlněné šaty. Jiných mimořádných příjmů neměla. Jest mravův bezúhonných, příjemného zevnějšku, přívětivá v obcování a konversaci, povah živých ale nikoli vzdorných; není prostořeká, strojivá a zamilovaná, ale umí si někdy

hlavu postaviti. K nižšímu služebnictvu chovala se povždy důstojně, k panstvu nikdy familiárně. Zvláštní příznak: jest horlivá milovnice vážnější lektury.

Z celé konduity nebyly dvě věci baronce Saloméně při Jenny Kučerové po mysli a chuti: jednak že umí si někdy hlavu svou postaviti, jednak, že jest asi filosofkou. První pokládala při měšťanském služebném člověku za nesmírně nemístnou, nevčasnou, ano hloupou, a proti ženským mudrlantům měla od jakživa nechuť. Také se jí zdála Jenny Kučerová poněkud mladou na společnici, a »příjemný zevnějšek« její také jí poněkud překážel. Baronka, jakož i baronesa Sály nebyly sličny, a proto stará baronka sličných lidí nerada kolem sebe viděla. A konečně musila i vzhledem k baronovi Mundymu býti opatrnou; neboť taková nešťastná chudina se sličnou larvičkou dovede někdy lstně a ze sobectví mladé šlechtické hlavy poplésti, a jsou příklady, že z takových pletek vznikají ve šlechtických domech šeredné mrzutosti, a pozor jest dobré koření: kdo hlídá, uhlídá se.

Leč na konec, když vše kolkolem vzala, nebylo na jiném než o Jenny Kučerovou do Prahy psáti; neboť baronesa Sály již pro dobrý tón nemohla býti dele beze společnice. Třetího dne po té odešlo psaní z Labutína, a ve třech dnech opět došla příznivá odpověď. Za týmiž výminkami jako u J. S. B. Nováka přijímala Jenny Kučerová místo společnice a panské u baronesy Salomény Počernické z Počernic na Labutíně. Večer téhož dne ohlásila tu událosť stará baronka oficielně při stole, při čemž neopomenula připojiti, že osoba ta přijde zatím na měsíc na zkušenou.

Baronesa Sály nalíčila radostnou tvář a děkovala dvorně milostmatince za ustavičnou péči, kterou o ni má, baron Mundy si však poněkud nedvorně zívl, po-

nevadž pozoroval, že ostříží zrak matčin na něm tkví, aby vyzvěděl, jak dojímá ho zpráva o nové společnici.

To bylo v pátek. V neděli, k polední, přivezl tělesný lokaj barončin, starý a potměšilý Ferdinand, Jenny Kučerovou na Labutín.

Po chvíli vstoupil do pracovny barončiny, by o jízdě podal zprávy. Baronka Saloména seděla u psacího stolu, vyslechla jej mlčky a prohodila: „Co jste mluvili spolu na cestě?“

„Ani slovíčka, milosti,“ kanula, sladká jako syrup, z úst Ferdinandových odpověď. „Dovolil bych si pomysliti, že slečna společnice je trochu hrdopyšna.“

„Dobře,“ odvětila baronka. »Asi za dvacet minut, až si slečna poněkud oddechne, může předstoupiti.“

Po té zabrala se baronka do nějakého mlékařského účtu z jednoho dvora. Lopotila se s ním hodnou chvíli, přemítajíc, jak by o několik zlatých měsíčně více dalo se na odběrateli vynutiti.

»Slečna společnice,“ zazněl u portiery Ferdinandův hlas.

Baronka pokynula rukou. Do salonu vstoupila drobným, ale zcela jistým krokem Jenny Kučerová.

V.

Lhostejně dívaly se oči barončiny na Jenny; ale hladinou mysli její zahýbalo překvapení. To nebyl „příjemný zevnějšek!“ Vždyť příjemný zevnějšek v konduitě služebného jest, jako by řekl: „není právě ošklivа,“ nebo: „není na ní nic“, a slečna společnice byla zjev velmi slušný, ano půvabný, do jisté míry třeba spanilý. Postavy byla drobné, ale oku lahodné, oči jako trnky, ústa, jak by je Manes nakreslil, přistřižené vlasy havraní a kadeřavé, ručky a nožky aristokraticky malé. Oděna byla ve tmavozelené šaty, jednoduché ale vkusné.

Představila se zcela slušně a prosila zcela přiměřeně, by milostivá baronka ji ráčila do vzácné přízně své sevříti, neboť to že při povolání, jež právě u tak vznešené rodiny nastupuje, jest prvni a hlavní její prosbou a žádostí.

Baronka přichýlila divadelně hlavu, poslouchala ji blahosklonně a i když domluvila, hodnou chvilku nepromluvila. Pak s ní vyměnila několik frásí a nechala ji drahnou chvíli státi při dveřích, než jí dovolila si usednouti. A tu ještě ohradila se tím, že asi slečna po namáhavé cestě bude unavena.

Slečna Jenny si sedla zcela podle pravidla jako dvorní dáma před královnou, což baronka libě nesla. Po té rozvíjela vladařka Labutínská klubko hovoru svého zvolna, chladně a určitě, opřádajíc posluchačku nití nekonečně poučlivou. Pověděla jí paragraf za paragrafem, čeho od ní žádá a jak si musí počínati, ač chce-li si dobyti její spokojenosti, jakož čeho se musí vystříhati, má-li pobyt její v zámku Labutínském býti trvalý a oběma stranám prospěšný a příjemný. Podávajíc jí obraz rodiny a domácnosti své, zastavila se na delší chvíli při baronu Mundym.

„Ač vím z vaší konduity, slečno, že jste ryzích mravův a z dobré měšťanské rodiny — a jinak bych vás zajisté za společnici ku dceři své nepovolala, — přece bude dobře, když vás hned této chvíle upozorním, že někdy v šlechtických domech mezi odvislým ženským pohlavím a mužskými členy rodiny z mladické nezkušenosti zaplétají se nedovolené poměry srdce. Že valnou většinou vedou k záhubě, aspoň slabší strany, jest jasno jako bílý den. I stínu něčeho podobného varujte se.“

Ubohá Jenny byla jako na řeřavém uhlí a hlava jí šla z výkladův barončiných kolem. Zdálo se jí, že baronka čeká na nějakou odpověď, ale hrdlo se jí jaksi zadrhlo.

Po hodné pomlčce pokračovala baronka: „Beru mlčení vaše za důstojnou odpověď, a to ve prospěch váš. Nyní vám představím baronesu a barona.“

Zazvonila a dala Ferdinandovi potřebný rozkaz. Za minutu vstoupili druhými dveřmi mladý baron s baronesou. Po představení podala tato slečně Jenny ruku; baron se chladně uklonil. Sály pak prosila matku, by směla si na chvíli slečnu do své komnaty odvésti. Dostala svolení, a dívky odešly.

„Mám na mysli některé pozměny v hospodářství,“ pravila baronka k synovi. „Buď tak laskav a sedni si, Mundy, abychom je společně probrali a se uradili.“

Baron si přitáhl křeslo k psacímu stolku, usedl a lhostejně poslouchal, co mu matka podávala v úvahu. —

První zkušebný měsíc a celý první rok minul slečně Jenny na zámku Labutínském dosti hladce. Ač za ten čas mnohých drobných mrzutostí zakusila, ač leckterou nezáživnou a hořkou pilulku spolknouti musila, byla přece zhruba se stavem svým spokojena. Živobytí v Praze u Novákův bylo sice příjemnější, poněvadž srdečnější a rozmanitější, ale práce na Labutíně bylo méně a byla mnohem snadnější a plat stejný. Šlechtická noblesa, ducha i srdce prázdná odměřenosť, uhlazená formálnosť v každičkém výkonu byla ovšem poetickým ňadrům slečniným tísnivou šněrovačkou, leč rozumná dívka jsouc si svého odvislého postavení vědoma, vpravovala se do nich dobromyslně a nalézala posléze v nich i jistou zálibu. Za půl léta vycvičila se tak v konversaci a v obcování, že kdyby se byla směla strojiti jako baronesa, i šlechtic dobrého zrna by nebyl poznal, že jest rodu měšťanského. Z té stránky byla s ní i stará baronka spokojena, ač ani k ní ani k někomu jinému se o tom neprojevila. Baronese uměla slečna Jenny celkem dobře vyhověti. Sály nebyla právě z chytrých a dala se dosti laciným způsobem baviti, a umělosť, vkus a pilnosť

Jennina v ženských ručních pracích byly strojivé šlechtičně velmi vhod. Zřejmé srdečnosti ke své společnici nikdy neukázala, ale byla k ní přívětiva i laskava do jisté, předepsané míry, a přišly-li na ni vrtochy, ač někdy slečny neušetřila, přece ráda se spokojovala, vidouc, že Jenny je povolnou myslí přijímá a jemnou rukou odráží. Takto obdržela bystrá a opatrná společnice vrch nad svou svěřenkou a paní, a neviditelně ji ovládala.

Se starou baronkou hladce vycházeti byla krušnější práce. Vědouc, že strážnými jejími duchy zevšad obstavena jest, řídila slečna Jenny plachty své lodice podle větrů, z pracovny všemocné vladařky vanoucích. Na oko holubicí, byla v nitru svém hadem povždy bdělým i nenarážela na úskalí. Nebyla to situace příjemná, ale byla okolnostem přiměřena, byla mladé dívce dobrou školou pro život. Učíc se každé slovo dvakrát odvažovati nežli jednou je prodala, chodila Jenny se učit do školy životní moudrosti. Nejtrapnější bývaly jí návštěvy u staré baronky prvního dne každého měsíce. Přinášejíc baronce písemnou kvitanci z dvaceti zlatých služného, odnášela od ní v srdci povždy několiv trnův podřízené své existence. Leč musíš-li, i ostré trny strávíš.

Poměr k baronovi Edmundovi byl první rok zcela pravidelný. Jenny i baron všímali sebe potud, pokud sebe všímati musili, ač bystrozraku Jennině neucházelo, že za chvil nestřežených baron nutí se poněkud do míry, v domě předepsané a obvyklé. Věc ta rozvlňovala mysl Jenninu k přemýšlení o baronovi. Že žije nepřirozeně pod nátlakem matky své, že mladý, statečný a svéprávný muž pod nátlakem tím trpí, bylo slečně Jenny kromě všeliké pochybnosti. Že se z jařma toho vlastní silou nevymaňuje, to měla za dědičnou chybu mužských potomkův rodu Počernického. A protivilo se

jí to. Mladého, zdravého, postavením svým nikoliv nepatrného muže myslil si statný její dívčí duch zcela jinak. A přece nemohla na barona Mundyho hněvy míti; spíše bylo jí ho líto.

Nemohlo ani jinak býti, nežli že za rok o členech rodu Počernického slyšela mnoho klepův i pravdy. Ale o baronovi Mundym nesnášela pověsť žádného smetí. Nejen pod přísným okem matčiným, i mimo ně choval se baron ušlechtile a mravně, ano co do mravnosti zdál se Mundy mezi mladými, neodvislými šlechtici býti bílou kavkou. Ovšem nebyl všechen jeho život mapou na stole k nahlédnutí rozloženou, ale služebnictvu i podřízenému úřednictvu neproletí druhdy ani komár, jen když vrhne stín na budoucího pána. A ani komařího stínu co do zacházení s krásnou pletí Jenny při baronu Mundym neshledávala.

Jenny barona ctila. Pro matku jeho jej litovala. Že na jevišti jejího myšlení, zvláště za tichých chvil večerního odpočinku mladý baron ani z repertoiru nevyšel, jest tak přirozeno jako v máji květ.

Mimo zámek přišla jen do domů panských úředníkův. Z paniček hned od první návštěvy nejvíce ji zajímala manželka zámeckého lékaře. Byla jen o několik let starší nežli ona, měla slušné vzdělání a povahy byla prostolíbezné. K tomu byla povídavá, ale nikoliv klevetná, čímž právě ostatní paničky slečnu společnici od sebe odrážely. Doktor sám mnoho řečí nenadělal, ale když ho dobrá napadla, nebyl bez řízného vtipu. U doktorů seznámila se slečna Jenny s farářem ze Zaluží, či jak mu v žertu přezdíváno, s Nebesy. Podle jména znala jej již ze zámku, kdež někdy hovor o něj zavadil. Tam pokládali jej za zcela všedního vesnického faráře, jenž jenom tím od druhů svých se liší, že miluje i knihy, které nenáležejí právě v obor svatého bohosloví, jenž prý i franštinu na obstojno láme a jemuž

vůbec říkají Nebesa. I proč mu tak říkají, věděla již slečna Jenny ze zámku.

„Máť zvykem“, vysvětloval jednou baron Mundy dámám v jídelně, „že kdykoliv mu něco zvláštní radosť způsobí nebo jej překvapí, srdečně provolávati: ‚Nebesa!‘ Ale pojme-li jej hněv, neužívá toho pořekadla nikdy.“ A nalíčiv komický posuněk nápodoboval přítele Cvoka: „Nebesa! totě polivčička! Nebesa! totě omáčka! Nebesa! totě kapoun, totě kapr, totě pivko, totě vínko!“

Všichni se rozesmáli, jen stará baronka seděla vážně jako sama Polyhymnia a pronesla velice důstojně: „Tuctoví lidé mívají vždycky nějaké pořekadlo na jazyku, by zakryli jím lenivosť a prázdnotu mozku, jako sedláci, jsouce líni, aby sami přemýšleli, příslovími házejí.“

Slečně Jenny připadla při tom frásovitosť panstva, ale slušně mlčela.

U doktorů slyšela o Nebesích mnohem více. A věru, přítel Cvok objevil se před ní na zcela jiném podstavci a ve zcela jiném osvětlení, tak že se v ní nejen čilá pozornosť, nýbrž i upřímná sympathie k jeho osobnosti vzbudila.

„Farář Cvok jest hoden úcty“, pravila jednou za nevlídného podzimního odpoledne paní doktorová k zámecké společnici. „Můj muž sám říkává, že sedí v Záluží jako fiala na rumišti, a muž můj chválí jen za přestupných let a k tomu ještě jen na polovic úst.“

„Prosím vás, vypravujte mi o něm“, vybízela slečna Jenny. Dámy si usedly na stupni u výklenku okna proti sobě, a paní doktorová háčkujíc spustila na celý splav.

VI.

„Farář Cvok kaplanoval na panství celých osmnácte let, nežli se domodlil farky v Záluží. Nedostalo se mu cti zalíbiti se paní baronce, poněvadž jest si

vědom mužné důstojnosti své a třeba stál čelem v čelo s milostivou vrchností. Proto jej také dvakrát vznešená paní patronka z úmysla přeskočila, když šlo o to, obsaditi dvě výnosné fary, jež mu podle práva a zásluh náležely. Kam by se také nedělo! Když si asi před desíti lety faru Radešínskou na zámku vyšlapoval, dovolil si odcházeje paní baronce ruku podati. Pomyslete, jaká to drzosť. Fara mu šťastně uletěla, chudák schlípil uši ve své kaplance."

„Já jej vidím před sebou," podotkla Jenny.

„Když běželo o Suchdol, opakovala se stará s novou, ač Nebesa byla tenkrát opatrnější. Šel dříve nežli na zámek k Radešínskému faráři, aby s ním se poradil, jak má u baronky se ucházeti, by mu opět neselhalo. Ten mu dal hromádku dobrých pokynův: aby se dal pěkně ostříhati a oholiti, by navlékl bílé rukavičky, na šatech aby neměl ani prášku a klobouk aby neodkládal. Také prý by nebylo na škodu, by si trochu kabát Kolínskou vodičkou napustil, že prý žadatel i nos milostivé vrchnosti musí míti na zření. Také aby teprve až po druhé jej baronka vyzve, si sedl a nota bene, by ruky jí nepodával, ale když mu bude svou nastrkovati, by ji políbil. ‚Jsem muž a kněz,' durdil se Cvok; ‚ještě té nespravedlivé pávici ruku líbati!' — ‚Inu, mysliti není činiti, pane bratře,' končil Radešínský úradu; ‚kdybyste se jenom písmenkem zmínil, že už jednou jste měl právo na faru, bude smrti naší amen.' — Jednoho krásného poledne šla Nebesa k audienci a když vstoupila do pracovny barončiny, šla od nich vůně, že paní baronka div nekýchala. K tomu třeba věděti, že baronka voňavek vystáti nemůže. Ubohý Cvok byl odpraven, než otevřel ústa k oraci, perně naučené. K tomu, když baronka prosebníka si prohlížela, zpozorovala: 1. že na levé botě má příštipek; 2. že rukavice jeho jsou špatně vyprány a že na ukazovateli pravé ruky jest díra; 3.

že pod rukávem pravé ruky vylézá mu sice čistá vypraná, ale roztřepaná manžeta, a vrch všeho: 4. že podpatek při pravé botě jest hezky sešlapán. To dodalo. A kdyby byl Cvok světější nežli svatý Antonín: pro Suchdol se nehodil a nehodil; dostal jej Ledecký."

„A přece prý se s Ledeckým rádi mají a Nebesa prý do Suchdola častěji chodívají," připomenula slečna Jenny.

„To máte tu nebeskou náturu," dokládala paní doktorová; „on se nemůže na nikoho hněvati a nikdy zlé zlým nevzpomíná. Jednou tu, zrovna u tohoto stolu, pravil: Když mně někdo ublíží, jest to buď z úmysla nebo bez úmysla. Bylo-li to z úmysla, jest to jeho slabostí, a jako muži a křesťanu mi slušno, bych nad slabostí druhého zamhouřil třeba obě oči; pakli bez úmysla mně ublížil a já se naň hněval, bylo by to tolik jako láti větru, že mi srazil klobouk."

„Toť neobyčejný člověk!" divila se Jenny.

„Ostatně Ledecký je z míry dobrý muž," pokračovala paní doktorová. „Jeho zásadou jest ovšem: nejprv Sobek, potom Tobek, ale jinak každý s ním dobře vychází. A pro vtip nechodí také na jarmark."

„A jak se dostala Nebesa do Záluží?" vyzvídala Jenny.

„Prosím vás, pro Záluží si nikdo netrhal boty do Labutína. Sama milostivá paní baronka kalkulovala: Pro Záluží jest Cvok dobrý dost. A před třemi lety, o sv. Vácslavé, slavila Nebesa instalaci v tom zastrčeném hnízdě a tráví tam svůj věk v bázni boží při skrovničkém stole se ctihodnou družkou svou, pannou Naninkou. Divím se jen, odkud béře na knihy, neboť knih jest u něho více nežli chleba a bramborův."

„A panna Naninka jest ještě mladá?"

„Bývávala," odvětila paní doktorová; „teď má léta více než kanonická."

„A jak k ní přítel Cvok přišel?“

„To máte zase kousek jeho nebeské nátury. Když dostal dekret od konsistoře za faráře, padlo mu na mysl jako déšť na pole: Teď musíš si opatřit i hospodyni. Některý sedlák mu za dobré slovo zapřáhl, a on jel do města. Tam zastavil se nejprve o radu v klášteře u kvardiána, jenž jej již jako chlapce znal a s nímž častěji se o poutích i jindy scházíval. Kvardián mu gratuloval k jeho povýšení a moudře podotkl: ‚Máte-li již, pane bratre, nějakou hospodyni?‘ — ‚Hledám právě nějakou,‘ odvětil Cvok, ‚a přijíždím za tou příčinou sem do města.‘ Kvardián se pousmál a přidal: ‚Máte již nějakou vyhlídnutou?‘ — ‚Ach! nemám a jdu k vám na radu.‘ Kvardiánem to trhlo. V klášteře měli starou kuchařku, které se nemohli lecjaks zbaviti a kterou by byli prodali třeba zadarmo. Po chvíli pravil kvardián: ‚Učinil bych vám něco k vůli, ale jen vám, poněvadž vím, že toho plnou měrou hoden jste. Máme tu v domě kuchařku, pannu Naninku. Není ovšem již mladá, ale umí výborně vařiti a jest zachovalá a velmi spravedlivá osoba. Náš dům na starosti míti, jest pro ni již trochu mnoho, ale pro vás jediného hodila by se jako oko k oku. Je to zbožná duše a myslím, že kdybych já jí to řekl, šla by s vámi, třeba od hodiny. Zůstaňte u nás na oběd, pane bratře, a po obědě můžeme s ní promluviti. Myslím, že mi budete za ni vděčen.‘ Cvok pannu Naninku od vidění znal a pomyslil sobě: Jest vyzkoušená, spolehlivá osoba, a to stojí také za něco. I pozeptal se, jen aby tak řeč nestála: ‚Má panna Naninka nějaké příbuzenstvo?‘ — ‚Je samotna jako kůl v plotě‘, odvětil kvardián. — ‚Po obědě s ní promluvíme,‘ prohodil Cvok. A po obědě s ní promluvili, ona svolila k vůli panu kvardiánovi, a na večer odvážela si Nebesa pannu Naninku do Záluží s kufrem i s peřinami. Od těch dob spolu věrně hospodaří a prosím vás, z hospodářství,

jako jest na faře v Záluží, pannu Naninku hlava nerozbolí; jinde by to ovšem s ní nešlo, nebo do Záluží po celý boží rok nikdo ke stolu nezabloudí.“

„Což je Cvok tak skoupý?“

„I to to! On by rozdal sama sebe, kdyby ho někdo chtěl, ale má to jiný háček. Avšak můj muž přichází domů a hvízdá si; to má dobrou hodinu. On vám musí o panně Nanince vypravovati. To mu dnes neslevím.“

Seskočivši se stupně hopkovala paní doktorová ke dveřím vedlejšího pokoje, pootevřela je, prostrčila hlavu a rozmarně žebronila: „Pojď sem, mužíčku, na slovíčko. Je tu slečna Jenny ze zámku a prosí tebe mýma sladkýma rtoma, bysi šel nám povědět, jak to na faře v Záluží dopadlo.“

Poodkašlav vstoupil pan doktor do dveří a bez ostychu políbil svou ženušku. Byl to dobrý třicátník s hlavou ku předu skloněnou. Mělť chuďas těžké studie a na Labutíně nevedlo se mu právě svátečně. Pozdraviv prostě slečnu postavil se uprostřed pokoje a prohodil hlasem nepříliš lahodným: »Abyste dobrého člověka nezlobily! Však ví celý svět, že in punkto vypravování posloucham se jako německý hexametr.“

„Jen chutě do toho: nemáme uši z hedvábí,“ pobízela slečna Jenny.

„Tak tedy kaplan Štambera přišel do fary v Záluží. Bylo po desáté hodině, před polednem. Co povídám, Štambera povídal. Ale Štamberovi nesmí se do slova věřiti. On mívá někdy a často nevymáchanou — pardon! Vždyť jsem vám povídal, že vypravuji jako německý hexametr.“

„Nic neškodí; skandujte jen dále,“ pobízela znova společnice.

„Tak tedy byli v čeledníku na faře: Štambera, Nebesa a panna Naninka. Bylo to v zlaté době šest-

kových knedlíkův. Panna Naninka stála při válku a dělala nudle.“

Paní doktorová už teď spustila hlasitý smích, že se jí oči slzami zalily. Doktor, vida, že dělá efekt, hladil si soběhrdě své husté kníry.

„Tak tedy panna Naninka dělala nudle,“ pokračoval epicky klidně a vážně. „Nebesa pravila k Štamberovi: ‚Bratříčku, zůstaňte na oběd. Šel jste přes devět mezí, máte hlad. Máme dnes polívčičku s nudlemi a švestkové knedlíky.‘ Štembera hned neodpovídal, dívaje se na pannu Naninku. Musíte věděti, že panna Naninka jest milovnicí vonného šňupečku. Dobrácká Nebesa mluvila o přítrž do hosta, aby jen zůstal na oběd. Štambera nespouštěje s oka Naninku, pojednou sebou trhl a řekl: ‚Pane bratře, kdybyste kabát na mně roztrhal, na oběd nemohu zůstati.‘ Nebesa ničeho netušíce odpověděla mrzutě: ‚Když mermomocí nechcete, tedy si jděte s pánem bohem.‘ Štambera šel a co na Záluží viděl, nebylo mu zrovna zpovědním tajemstvím.“

Smích obou dám neměl konce a kraje. Pan doktor spokojen s dojmem, který se svým výstupem učinil, vytratil se do svého pokoje.

Ale i s Nebesy samými seznámila se slečna Jenny u doktorův. Asi tři neděle po tom přišel Cvok k doktorovi návštěvou. Doktor byl někde po nemocných, a když slečna Jenny do pokoje vstupovala, spatřila neznámého pána, jenž sedě při šicím stolku paní doktorové, s ní živě se bavil. Paní doktorová přemítala v nové knížce, již jí byl Cvok přinesl. Slečna Jenny poznala na první pohled faráře Nebesa, a srdce její mu letělo bezděky v ústrety. A za čtvrť hodinky byli svoji, jako by se byli od jakživa znali. Cvok mluvil upřímně jako Sokrates. Při tom za hovoru nazval vznešenou velitelku Labutínskou „impertinentním babcem“, což slečna Jenny v duchu pokládala jen za objektivnou kritiku,

jejíž peprnosť ostatně Nebesa tím přisladila, že připojila: „Baronka by byla jistě lidštější, kdyby se jí bylo dostalo přirozenějšího vychování, kdyby nebožtík baron býval statečnějším a moudřejším mužem a kdyby nesměla okolo sebe samé palidi, již z nedostatku povahy a z bázně o kus chleba jí zpívají do každé noty a ji v chybách utvrzují.“

Slečna Jenny se lehce zarděla, čehož si však přítel Cvok nepovšimnul, převáděje obrátkou ruky hovor na jinou osobu.

„Baron Mundy jest v podstatě lepší nežli matka. Chodí sice na svůj věk příliš trpělivě na jejím provázku, ale to mu za zlé nevykládám: poslušné dítě, a třeba mělo již svá léta, jest jistou měrou povždy úkazem milým, a soudil bych, že až bude pánem svým, bude větším mužem a člověkem než nebožtík jeho otec. Ostatně bude na tom záležeti, jak vlastními zkušenostmi se protříbí a vyspěje, potká-li se vůbec na svých cestách s povahami a ne s palidmi. Aby člověk, po šlechticku odchovaný, ze sebe, z vlastního nitra zmužněl a zešlechetněl, neřekl bych.“

I při tom polil lehký ruměnec líce slečny Jenny, a úsudek Cvokův o baronu Mundym tanul jí později často na mysli a pobádal ji k častějšímu a trvalejšímu o mladém baronu přemýšlení.

Když odcházel přítel Cvok od doktorů, šlo kus mysli Jenniny s ním. I slíbila mu na rozchodné ochotně, že jej podle možnosti na Záluží navštíví, a splňovala napotom, pokud se srovnávalo s poměry jejími na zámku Labutínském, co faráři slíbila. Lidé si toho všímali a kroutili soukromí nad tím hlavou. Větší než lidé věnovala tomu stará baronka pozornosť. Leč společnice a panská konala vždy pilně povinnosti své a jednala vůbec tak zřejmě, že se jí nemohla nijak na kobylku dostati. Ani to, co pod rukou skrze starého Ferdinanda vyzvě-

děla, nevrhalo pražádného stínu na jednání slečny Jenny, jež jenom s jejím dovolením a za prázdně své někdy do Záluží jezdívala. Když se jí baronka dotazovala, co ji do Záluží vábí, odpovídala slečna, že shledala ve faráři Cvokovi velmi zbožného muže, jenž má sice drsný obal, ale jádro v pravdě křesťanské, a z jehož hovoru čerpá mnohou útěchu pro duši svou. Stará baronka, jež povždy se dělala velmi nábožnou paní, nemohla odporovati a ač o nikom nic dobrého nemyslila, přece nemohla připustiti myšlénku, by padesátník, bezvnadný a zevnějšek svůj nápadně zanedbávající, mysl mladé dívky jinak než jako kněz jímal. S té stránky měl farář Cvok u baronky výbornou konduitu, nebo po drahnou dobu, co byl knězem na panství, nikdy, ani za mladších jeho let, nic závadného o něm se neproslýchalo. Také jí připadlo, že prostoduchý Cvok jest jenom španělskou stěnou, za níž se Jenny s nějakým jiným mužem k milovánkám schází, ale i v té věci ji její tajná policie úplně uspokojila a přesvědčila, že není tomu tak. I bylo baronce zůstati na tom, že slečna společnice na oko předstírá zbožnosť a duchovní potřebu, ale ve skutečnosti chodí do Záluží s mudrlantem Cvokem filosofovat. Takovou zábavu pokládala ovšem za neužitečnou ano zbytečnou, ale zároveň i za neškodnou a nezakázala slečně Jenny, jednou za čas faráře Cvoka navštěvovati.

VII.

Žena bez lásky jest jako spisovatel bez myšlénky; jedno bez druhého nelze pomysliti. A jako špatný spisovatel propadá na kolbišti literárním: tak žena bez lásky promarňuje vezdejšek svůj na jevišti života.

Slečna Jenny, než dostala se na Labutín, nemilovala. Nějaké ty ideální milůstky z prvních dnův její

Vesny, kdy chodila v Praze do ústavů za svým vzděláním, nestojí hrubě za připomínku. Byly to jen růže ranních červánků, sice pěkné, ale vzdušné, bez pevnější podstaty. Matka jí umřela, když jí bylo deset let, a ač otec po druhé se neoženil, ušlo přece dívce mnoho poesie a což důležitějšího, mnoho potřebné přípravy pro skutečný život, jiř jen pečlivá matka dceři dáti může. Mezera taková nedá se při dívce sebe lepším vzděláním nahraditi a bývá pak v rozhodných chvílích mocnou závadou jejímu životnímu štěstí.

Pan berní Kučera, otec Jennin, byl muž poctivý, své cti povždy dbalý. Jsa svědomitým úředníkem musil téměř všechen čas svůj a všecky síly své na povolání své vynakládati, ale proto staral se upřímně o četnou rodinu svou. Praktickému muži šlo předkem o to, děti podle řady co nejdříve zaopatřiti. Starosti o domácnosť svěřil sestře své, vládychtivé staré panně, jež byla sice dobrá hospodyně a v domě náležitý pořádek udržovala, ale pro drsnější povahu svou lásky a důvěry dítek Kučerových dobývati neuměla. Jenny jevila se ve školách vtipnou a učelivou, a poněvadž praktický otec soudil, že čekati na štěstí dívky bez věna za našich dob nejistější jest než čekati na terno z loterie: odhodlal se vésti na nejstarší dceru podle možnosti největší náklad, aby potřebného dalšího vzdělání nabyla a jako vychovatelka v nějakém panském domě záhy samostatnou existenci si zjednala. To všecko čtrnáctiletému a rozumnému děvčeti prve řádně vyložil, než ji dal do Prahy k sestřenici své, by pro svou úlohu životní úsilovně se připravovala. Jenny šla ráda do světa; doma, pod tvrdým žezlem tetiným, se jí hrubě nelíbilo.

Pražská její teta měla za muže úředníka od železnice a byla paní praktická i rázná, ale prázdná oné krásné ženské poesie, jež blaho a zdar kolem sebe rozsívá. Bylo to chybou pro Jenny, ale otec její, pro samé

starosti, nevšimnul si té temné stránky při opatrovnici své dcery. Paní Knířová měla jen jednoho chlapce a nebyla dětí milovna. Dceru bratrance Kučery ráda přijala do domu; neb jednak odpadl jí z ní nějaký zisk a pak měla aspoň někoho kolem sebe, při němž mohla své rozumy o světě udati. I vštěpovala v útlou duši Jenninu zásady, jež pokládala sama za samospasitelné, jež však dívce byly přímo nebezpečny. Tak říkávala děvčeti: „Jedna ženská krášlí sobě hlavu nápadnými účesy a klobouky, druhá navěšuje na sebe celé krámy skvostů, třetí vymetá prach atlasem a hedvábím, jen aby pozornosť mužského pohlaví na se obrátily, by pořádného muže ulovily a výborně se zaopatřily. A která nemá na pštrosí péra, zlato a hedvábí, musí se vyfintiti učeností, vědomostmi, uměním, aby tou cestičkou došlapala se téhož cíle. To bylo od jakživa a nikdy nebude jinak. Podívej se na herečky: to jsou vesměs chudá děvčata, bez věna. Myslíš, že po léta se učením pachtí, by jim lidé v divadle tleskali, nebo v novinách o nich psali? Aby ulovily nějakého kavalíra, to je hlavní věc. I jsou příklady, že dostaly i prince z panovnických domův. Mnohá, jíž otec jednou za rok bídně stloukl na kartounové šaty, objednává si teď každý měsíc za sta roby z nejprvnějších Pařížských magacínův. A čeho k tomu potřebí? Jen sličnosti a chytrosti. Je-li ženská od přírody sličná, umí-li vkusnou strůjí vnady své zvyšovati a slušně je na odiv stavěti a má-li k tomu každou minutu všech pět pohromadě: pravím ti, musí zvítěziti. Na deset mužských připadá jeden chytrý, co se jich poměru k ženskému pohlaví týče, a i ten chytrák vleze do tenátek, nejsou-li jen ženskou hloupě nalíčena. Kdybych byla na místě tvého otce, dala bych tě k divadlu.“

„To by otec nikdy nedopustil,“ ozvala se Jenny.

„Právě! Ale i jako vychovatelka můžeš štěstí udělati. Ty jsi už teď sličná a nepřijdou-li na tebe nešto-

vice, budeš za něco let pěkným zjevem. Uč se, děvče, uč, co se ti do hlavy vejde. Budeš-li dobře hráti na piano a koketně zpívati, budeš-li uměti zběhle francouzsky a o všem zajímavě rozprávěti, dovedeš-li tomu, kdo v domě vládne, dobře vyhověti, dovedeš-li při lidech, na nichž záleží, vyhledávati jejich slabé stránky pro svůj užitek, dovedeš-li v pravý čas býti ctnostnou a opět v pravý čas býti přístupnější, a což vrchem všeho, dovedeš-li chtíti a chtíti a opět chtíti: to by v tom všichni šlaci seděli, abysi jako vychovatelka nebo společnice v nějakém panském domě neulovila nějakého baronka nebo hrabátko."

Zdravý dívčí cit se ovšem v Jenny vzpíral proti zásadám a náukám paní Knířové. Ale Jenny nebyla z domova romantickou, a útlocit její, nebyv pečlivou rukou mateřskou pěstován, nepronikal její nitro tak, aby jedovatý zásev z řečí tetiných nebyl do něho kořínkův zapustil. Když za prázdných chvil důkladněji věty tetiny rozbírala, nemohla jí nedávati pravdu. Přimyslíme-li k tomu ješitnosť mladé dívčí hlavy, rozumem a zkušeností nevycvikované, jež letmo unášela Jenny do nádherných zámkův, kdež po perských kobercích procházela se jako neodvislá paní a velitelka, nebo do skvostných ekypáží, v nichž po boku pana manžela jezdila do koncertních sálův a divadel ulicemi velkoměstskými: nedivme se, že Jenny stala se jistou měrou učennicí své učitelky.

Čas, dospívající rozum a zkušenosť ji ovšem zchladily, tak že velikolepé naděje a požadavky její ubíhati se zdály v plané přeludy, jež přibývajícím věkem jejím bledly v bezbarvou nicotu: ale když z Prahy jela do Labutína za novým povoláním do panského domu, sny stranou odložené prokmitly zase hlavou její. Podle uvítání barončina domnívala se, že mladý baron jest záletníkem. Ale domněnku tu záhy musila zavrhnouti;

Edmund nehodil se do rubriky, do níž domysl její mladé šlechtice vměstnával, naopak, jak již bylo pověděno, budil v ní jednáním i chováním svým trvalejší sympathie.

Půl druhého léta byla již slečna Jenny na zámku Labutínském, a věcné i osobní poměry lidí nás zajímajících šly tam pořád svou cestou jako železnice po kolejích. Uvnitř se asi leccos nového dálo, ale na venek neprorážело nic.

Obcházejíc opatrně pozornosť zámeckých dám i služebnictva, pozorovala slečna Jenny, kdykoliv bylo lze, každičké hnutí Edmundovo. Uchýlil-li se hlas jeho jen o poznání od tónu obyčejného, dohledávala se v duchu příčiny toho, by co v řečníku se děje, vyzkoumala.

Dlouhé měsíce byl Edmund k ní odměřeným kavalírem, nikdy jí s cesty nechodil a nikdy nevyhledával setkati se s ní. Kdykoli s ní mluvil před matkou a baronesou, mluvil s onou hladkou ledabylostí, jakovou výborně znají jen šlechtici a lidé s duševní převahou, obcováním se společností vybroušení. Největší péči věnovala hře jeho očí a tu jediné se jí zdálo, že oko jeho živěji svítívá, když hledí na ni, a že mu při nejmenším méně jest lhostejnou než jiné dámy. To byl také skoro všecek výtěžek jejího prvního zkoumání a i ten byl ještě záhadný.

Stalo se ovšem v zámku, parku i jinde, že spolu déle mezi čtyřmi očima rozmlouvali; ale i tu nevycházel baron Mundy z míry své, a třeba z hlasu jeho vroucnosť proznívala, důvěrnosti nijaké k ní nikdy si nedovolil.

Jaké bylo tedy její podivení a překvapení, když jednou na večer, začátkem měsíce června druhého roku, co byla na Labutíně, vracejíc se do parku na místo oblíbené, kde zapomněla knížku svou, nalezla v ní psaníčko!

Bylo jí nadepsáno rukou baronovou a zapečetěno bylo prstenem jeho, dobře jí povědomým. Tenkráte měla Jenny noc velmi nepokojnou a traplivou, neboť tušila, cítila, ano měla toho vědomí, že psaníčkem tím vržena jest na bouřlivé rozhraní budoucího svého životního štěstí nebo neštěstí. Slečna Jenny nebyla ze slabých. Svolavši všecky dobré duchy své duše k posile, udusila zápas činem rozhodným: psaníčko baronovo neotevřela a napsala mu lístek asi toho smyslu, že psaníčko vrací mu nedotknuté a nečtené, poněvadž starostlivé jeho paní matce, ovšem mlčky, slíbila, že všelikých milostných pletek se vystříhá. Leč hořký ten lék nenechala bez oslady, připojivši, že jest přesvědčena, že baron od ní nic nešlechetného nežádá, ano ani žádati nemůže, ale že jak jedná, tak jednati musí pro pokoj svůj, pro pokoj jeho a pro pokoj celé vzácné rodiny, v jejímž lůně se dostalo a dostává vlídného přístřeší a výdatné záštity před bouří všedního života. Ostatně, že událosť tuto s psaníčkem vrhá v hlubinu zapomenutí a že se oddává, že tímto starý poměr mezi nima opět obnoven jest.

Odpis tento odevzdala za vhodné příležitosti samému baronovi do rukou. Nepromluvila při tom ani slova, měla sklopený zrak, ale ruka se jí při tom třásla.

Baron byl po nějaký čas nepokojným přese všecko umění v přetvářce; stará baronka si toho všimla. Na štěstí měl po ruce příhodný hromosvod: nejoblíbenější ohař jeho, Nero, toho času nebezpečně churavěl.

VIII.

Dějinný stroj milostného dramatu mezi slečnou Jenny a baronem vázl jenom z počátku; brzy rozjížděl se živěji.

Asi tři neděle po tom, co slečna společnice baronovi psaníčko vrátila, udála se na Labutíně příhoda,

jež by byla málem budoucí čest a slávu rodu Počernického s povrchu zemského vyhladila. Sama stará baronka, jejížto nervy, jak doktor kdysi letmo prohodil, tak tuhy byly jako struny na base, byla příhodou tou všecka rozrušena. Jako praktičtí lidé vůbec měřila i ona každou událost potud, pokud se skutečně stala; co by se bylo mohlo státi, to ochotně a ráda přenechávala fantastům, novinářům a vůbec lidem, kteří jen proto mluví, by řeč anebo výdělek nestály. Ale tenkráte překypěl věhlas její z obvyklé nádoby, a co se mohlo státi, doléhalo tížeji na mozek její, než co skutečně se sběhlo. Odtud rozruch, jenž zmítal na čas myslí její.

Dobrý malíř vyhledí a vycítí z každé krajiny něco vábivého, neb aspoň zajímavého, ale na Labutíně byl by se sotva pro motiv k obrazu zastavil. Zámek a park byly jen, aby byly, a krajina kolem byla samá rovina, samé polnosti; obrys samá jednotvárná přímka. Nejlepší ještě ze všeho byly aleje. Tak říkalo se stromořadí ze samých starých, mohutných, drsnokorých a rozložitých lip, jež táhly se v pravém úhlu od západní zdi parku asi dvacet minut cesty, tak rovně, jako by šňurou mrštil. Dle rodinných zápiskův založil aleje děd nebožtíka barona toho roku, kdy se ženil, a za oněch zlatých dob, kdy karabáč a lavice rovnaly nerovnosti rozumu selských poddancův a kdy se k tomu ještě nehledělo, leží-li kus úrodné země pro zábavu ladem. Do alejí vedla z parku vrátka jen pro pěší, a cesta, nad níž si staré lípy podávaly větve tvoříce většinou roztomilé klenutí, ptactvem oživené, byla po léta velmi zanedbána a místy travou zarostlá. Stará baronka chtěla již za živobytí manžela svého aleje zrušiti; za lípy byly by se utržily krásné peníze a z cesty by bylo přibylo několik měřic výnosného pozemku: avšak aleje souvisely jaksi s dějinami rodinnými a měly jisté historické právo, na které sáhnouti se ostýchala. Cítila sice, že je to

z její strany slabostí, ale domnívala se, že si té slabosti dopřáti může.

Na druhém konci sahaly aleje až k rybníku, jedinému na panství. Nešly až k samé hrázi, nýbrž přede dvěma posledními lipami v levo od rybníka bylo prostranství uměle navezené, asi tak veliké, co by zcela pohodlně kočárem mohl otočiti, a za ním, zrovna proti stromořadí, na příč splav se stavidly. Přes splav, něco šikmo, bylo položeno šest souběžných trámův a nemohlo se tudíž stromořadím na druhou stranu do polí jezditi, což poskytovalo výhodu, že stromořadí i prostranství při rybníku mělo jakýsi půvab milého ústraní. Malý kousek za splavem polooubloukem táhla se nízká stráň, porostlá chrastím, jež za několik let pravidelně se klestilo a prodávalo, a omezovala pohled ku předu. Od stráně v pravo, těsně při rybniku, vinula se pěšina, po níž se to zvláště za večerní doby letní krásně procházelo.

Posléze mezi splavem a posledními lipami vybíhalo prostranství do rybníka v navezený ostroh, jenž na třech stranách k vodě zdivočelými keři šeříkovými byl lemován. Uprostřed ostrohu stál starý vlaský topol, okolo něhož jako kolem osy, v přiměřené výšce nad zemí, byla šindelová šestihranná stříška ctihodného stáří, spočívající na šesti dřevěných sloupcích. V besídce kol kmene bylo sedátko.

Sem chodívaly v létě, někdy dopoledne, ale častěji odpoledne, baronesa Sály se slečnou Jenny, bavily se tu leckterou prázdnou hodinu čtením, šitím a povídáním a došla-li zábava, nastavovaly ji díváním se na rybník, kde již nějaký kapr, nějaká lyska nebo potápka jednotvárnou tišinu na hladině vodní oživovaly. Z nouze i šumění a šelest pobřežního rákosí přivívaly jim do duše pověsti o utopencích a čarovné věsti o nadpřiro-

zených vodních bytostech a ladily obrazotvornosť jejich ku výletům do věčně krásných končin poesie.

I baron Edmund rád tudy koňmo jezdíval dávaje se obyčejně po lávce přes splav a pak v pravo, pěšinou při rybníku, do polí. Jízda s koněm po lávce byla povždy odvážna, a před starou baronkou nesměl se o ní nikdy zmíniti, ač chtěl-li se vyhnouti výtopku. Leč baron Edmund spoléhal na své koně a na svou jezdeckou obratnosť, na níž nemálo si zakládal. Měl dva koně, ač by si jich byl žádal aspoň deset; ale paní matka mu jich více nepovolila. Ryzka Armida a hnědouš Raoul nebyli sice z příliš vzácného plemene, ale byli na oko postavy pěkné a bezúhonné a byli dobře vycvikováni. Armida byla jako dítě, Raoul míval někdy mouchy v hlavě a byl celkem ohnivější a povahy pyšnější a vzdornější. Před pánem měl ještě úctu, ale projížděl-li jej služebník, nekončívala se jízda bez výprasku. Ovšem nesměl to baron viděti, neboť Raoulovi nadržoval. Jinak když jej zlá nenapadla, býval Raoul po neděle velmi zvedeným koněm.

Byl konec měsíce června; byl pátek před druhou hodinou odpoledne. Počasí bylo tak pěkno, jak je obyčejně na mysli míváme, když v zimě, za vichru a metelice, při okně na minulé léto vzpomínáme. Den před tím, k večeru, si asi dvě hodinky sprchlo a proto byl vzduch tak měkký, vlahý, lahodný a vůní z osení prosycený, že tělo i mysl se jaksi od všední země odlučovaly a že pozdvihovaly se v ideálnou sféru líbezného podletí. V zeleném zášeří lipového stromořadí bylo tolik ptačího šveholu, že bys deset kroků bez zastávky neušel. Nebyly to slaďounké popěvy vlaských oper, ale byla to harmonie z nekonečna v nekonečno splývající...

V besídce pod topolem seděla baronesa Sály a slečna Jenny. Baronesa měla na klíně nejnovější číslo Viktorie, jež v poledne poštou přišlo, a obě dívky pro-

bíraly a kritisovaly mody, v něm obsažené. Na šatech jedné loutky utkvívala jich mysl nejdéle a k nim se opět a opět vracela. Pohádaly se maličko pro druh látky, jenž by nejlépe k takovým šatům se hodil, a slečna Jenny svým vybroušeným vkusem držela patrně vrch nad baronesou. Ač Jenny jen velmi jemnou zbraní se oháněla, nebylo to přece baronese po chuti a rozmrzevši se nad neodmluvným vítězstvím své společnice a panské pohodila časopisem a dala si podati z košíčku knížku, k jejímuž obsahu na oko trvaleji pozornosť svou upjala. Jenny pokládala to za přání býti na chvíli o samotě, zdvihla se a nevzavši ani stinník ani klobouk odešla do stromořadí.

Byla dnes skutečně vábným zjevem. Měla na sobě lehké letní batystové šaty nejnovějšího střihu k životu těsně přiléhající a na ňadrech do čtyř hran vykrojené. V levém rohu měla zastrčenou kytičku z polních květinek a na nahém hrdle zlatý vkusný křížek na gumové šňurce. Obě dívky daly si dnes zvláště na strůji záležeti. Stará baronka odjela o deváté hodině přes pole, a čekaly ji až večer. Jenny neobávajíc se kritiky staré paní vystrojila se podle chuti a byla dnes se svým zrcadlem neobyčejně spokojena. Kdyby se byla mohla, když do alejí se ubírala, do zrcadla podívati, byla by bývala ještě spokojenější; nebo lahodný ruměnec, jenž prorážel jejími tvářemi a jejž bez pochyby delší chůze ze zámku k rybníku za letního tepla a i hádka s baronesou do živa zbarvily, slušel jí tak roztomile, jako červená tvářička míšenskému jablíčku.

Vešla kousek do lipořadí a usedla na kámen pomezný v levo při šestém stromě. V tom zaslechla směrem od parku prudký dusot koňský. Dusot se neobyčejně rychle blížil. Jenny vyskočila a podívala se do alejí. Nemohl to nikdo jiný býti než baron. Přijížděl úprkem. Poznávala Raoula — byl upěněn a frkal divoce,

baron Mundy byl bez klobouku a bled jako stěna. Jenny tušila, že Raoul se mu vymknul z vlády. V tom, jen asi dvacet neb třicet kroků před ní, klopýtl Raoul o kámen a jako střela sletěl s něho baron hlavou naraziv o kmen, že to zadunělo. Svalil se bezduch na zemi. Jenny vykřikla, Raoul pádil k rybníku. Se spánku barona Mundyho crčela krev potůčkem...

Jenny se nemohla s místa pohnouti. Bylo jí, jako by jí jehla blesku zrovna do srdce vjela. V tom okamžiku byla si po prvé vědoma, že Edmunda miluje, a on válel se před ní v krvi, bezduch — mrtev...

Vzchopila se a rázem zmužněla.

Přiskočila k nešťastnému jezdci, narovnala jej poněkud na zemi, přisedla k němu a přitáhla, co měla síly, svrchní část trupu do svého klína.

Upjala naň pohled, jenž mrtvé k životu křísí.

Mundy byl všecek zesinalý a krví zohaven a potřísněn. Byl na dobro bez paměti a ani stopy života nebylo na něm. Z očí Jenniných ukáply naň dvě palčivé slzy.

To vše netrvalo ani minutu.

Odhrnuvši si kadeře s čela vstala Jenny pomalu se země, položila opatrně barona do měkké trávy a sběhla dolů ke splavu, kdež kapesní šátek namočila. Vracejíc se spatřila baronesu, jež žalostným na bratra pohledem zděšena omdlévala. Jenny ji právě v čas zachytila, že neklesla k zemi. Umyla a občerstvila ji, posadila ke stromu a běžela k Mundymu. Vzala opět hlavu jeho do klína a omývala mu skráně. Baronesa hleděla na ni jako vyjevena. Pak sebravši se přiblížila se k bratrovi, přiklekla k němu a zuby drkotajíc zašeptala: „Je zabit?"

„Asi."

„Pro Krista pána! Co si počneme! Co si počneme!"

„Račte ke splavu a namáčejte šátky. Jiného nezbývá."

Baronesa vyřizovala Jennin rozkaz mlčky a rychle. Jenny omývala barona, nehnouc se od něho a zraku s něho neodvracujíc. Uplynulo několik dlouhých minut; mrákoty smrtelné nepřecházely, leč pečlivé dívce se zdálo, že životní jeho síly pomalu se probouzejí. Rtové jeho slabě sebou škubali, pravá ruka se o poznání pohnula a pošinula. Jenny v duchu zajásala a rozmlouvala k němu polo nahlas: „Edmunde, pamatuj se; pro živý bůh, pamatuj se!“

Baron pohnul na levo hlavou — oddechl si . .

„Živ?“ tázala se Sály.

„Není mrtev, ale nepřichází k sobě. Jen vodu, vodu, baroneso!“

Baron znova pohnul hlavou a levou rukou. Bolesť mu škubla v lících a v očích. Sklenný výraz jich měnil se ve skutečný, životní lesk. Zahleděl se do Jenny a počal pravidelněji oddychovati.

„Co vás bolí?“ otazovala se ho Jenny nejsladším zvukem pravé soustrasti.

Baron neodpovídal, ale zahýbal pravicí, jako by něco hledal.

Jenny vzala jej za ni a tiskla mu ji srdečně. Bolestný výraz jeho obličeje pozměnil se na vteřinu v libostné pousmání, ale ustálil se opět ve tváři.

„Co vás bolí?“ opakovala Jenny.

Baron všiml si, že baronesa jest přítomna, a mlčel; když pak poodešla, promluvil jedva slyšitelně: „Srdce.“

Jenny mlčela, leč zraku od něho neodchylovala. Duše jejich vzájemně přecházely z oka do oka; vyměňovaly se; vyměnily se.

„Mluví?“ otazovala se baronesa.

„Mluví — ale s cesty.“

Baronesa poodešla ke splavu.

„Nemluvím s cesty; mluvím z duše, Jenny!“ ozval se baron.

Jenny neodpovídala a když baronesa se vrátila, pravila k ní:

„Jedna z nás musí do vsi pro lékaře a dopravu.“

Baron Mundy stiskl křečovitě ruku Jenninu.

„Mám běžeti já, nebo ráčíte sama, baroneso?“

Baronesou zalomcovala zima. S polomrtvým člověkem, a třeba to byl bratr, půl hodiny o samotě, zdálo se jí strašlivým. Láska její sesterská a lidský útlocit byl v ní menší nežli strach před trapnou situací. Rozhodla se bez dlouhého rozmýšlení.

„Půjdu sama,“ odvětila pevně; „a vy, Jenny, zatím bratra opatrujte jako svou duši. Mamá a rod náš nikdy vám toho nezapomene.“

Touto nemístnou řečí Jenny střízlivěla z opojení, do něhož ji zavedly nejšťastnější city jejího posavadního života. Teta Knířová připadla jí na mysl. Odpověděla baronese chladně a zdvořile: „Račte tedy sama jíti a sobě pospíšiti. Při tom buďte pozorna na zdraví, byste milostivé matince nezpůsobila starostí. Bude míti dosti této strašlivé nehody. Já učiním za vaší nepřítomnosti, seč jsem.“

Baronesa se pozastavila nad tou řečí. Ne obsah, ale tón, jímž pronešena byla, nebyl jí hrubě po mysli. Leč neříkala nic a odešla do besídky pro klobouk a stinník. Když se vracela mimo Jenny a bratra, připojila: „Pomoc tu bude co nejdříve.“

Spěšněji než mívala zvykem odcházela k Labutínu.

IX.

Chvíli nepromluvil ani Mundy ani Jenny. Dívka složivši oba šátky na plochu, tiskla jemně obklad na ránu baronovu.

„Jest již Sály daleko?“ otázal se on.

„Kousek cesty.“

„Z doslechu?"

Jenny neodpovídala.

„Proč mi neodpovídáte?"

„Slíbila jsem baronese, vás co nejpečlivěji ošetřovati, dokud lékař nepřijde. A všecko mluvení jest ve vaší nebezpečné situaci škodlivo."

„To není ten hlas, jímž jste prve ke mně mluvila. Já jsem se klamal . . jsem bláhovec . . jsem, jsem . ."

Jenny mlčela.

„Zdálo se mi," počínal znova baron, „zdálo, že jste ke mně pravila: Edmunde, ty . . Snad byl to sen! Snad pravda! A já si toho zasloužil . . . já, já vás, Jenny, miluji."

Jenny ani nemukala.

„Proč jste mne násilně volala k životu? Bylo by mně lépe bývalo, nebyti . . . Pravím vám, lépe, když jste taková hrdopyšná . . bezcitná . . bezcitná, i když se zmítám před samým hrobem . . ."

„Mluvíte nepravidelně. Hlava se vám znímá horkostí. Půjdu a namočím v čerstvé vodě šátky."

„Jděte si . . . rozumím. Mrzí vás, že se mé hlavě tak krásně odpočívá na vašem klíně. Položte mne do trávy . . . nových obkladův od vás nepřijmu. Ó, Jenny, před živým nebem budete jednou odpovídati za to, jak jste se mnou zacházela před mou smrtí!"

V Jenny se stáhlo srdce; slzy jí vyhrkly z očí, ne krůpějemi, deštěm . . . Bolestná výčitka Mundyho zadrhla jí hrdlo. Snažila se promluviti; nemohla . . . za chvíli teprve vyrazil jí z hrdla nečlánkovaný téměř výkřik: „Edmunde!"

Baron si oddychl. Slzy Jenniny sypaly se mu na čelo a tváře. On sám oslzel, ale nemluvil. Při tom zmocnil se její pravice, přitáhl si ji k ústům a vtiskl na ni dlouhý polibek. Jenny mu ji vytrhla a políbila jej sama ve rty.

„Zaplať ti to pán bůh, Jenny,“ děkoval jí baron a chtěl se mermomocí vztýčiti. Leč neměl k tomu sil, a Jenny toho nedopustila.

Nastala dlouhá pomlka.

„Jsem hoden politování,“ zaváděl baron znovu hovor. „A Jenny, že to vím a že si nepomáhám, to jest nejsmutnější. Jsem muž svéprávný, jsem dědic po otci zákonný, mám zdravý rozum a přece jsem otrokem v domě. Nehraju-li před tebou úlohu až komicky smutnou?“

Jenny si vzpomněla na úsudek faráře Cvoka o Mundym a vážně odpověděla: „Zdárný a poslušný syn a třeba v letech mužné síly není a nemůže býti komickým zjevem.“

„Těší mne.«

„Mluvím, jak myslím.“

„Mluvíš-li, jak myslíš: proč jsi nepřijala psaníčko mé před třemi nedělemi?“

„V odpise mém bylo vysvětlení.“

„Nevěříš mi?“

„Nevěřila jsem: od dnešního dne věřím.“

„Opakuj, Jenny, to slovíčko!“

„Věřím.“

„To mi stačí, to mne uspokojuje, to mi vlévá do žil zdraví a život a do duše pokoj. Levá ruka mne hrozně bolí. Jest vejpůli . . a krve ušlo asi mnoho . . Jdou na mne dřímoty.“

Baron zamhouřil slabotou oči a pravice, jíž posud Jenny za ruku držel, svezla se mu bez vlády k boku. Jenny nespouštějíc s jeho hlavy očí padala z úzkosti do úzkosti. Zdálo se jí, že jest s ním hůře a že prve nenadsazoval, praviv, že má před smrtí. Ruměnec vytrácel se z jejích lící, rty promodrávaly a potné krůpěje vyrážely jí na čele. Nepokojem a zoufalostí měla duši jako v kleštích.

Úzkostlivě pohlížela nahoru stromořadím. Nespatřila posud nikoho a nahlížela, že lékař a povoz nemohou tu ještě býti. Každinká minuta protahovala se jí do věčnosti.

„Dřímáš-li?“ zašeptala Mundymu.

„Nelze. Ruka bolí, hlava brní, rána pálí.“

Jenny oslzela znova.

„Věř mně, Jenny,“ promlouval slabě baron, „rád bych tu nyní umřel, tobě na klíně... Jen pomyšlení, že...“

„Buď silen a trpěliv, Edmunde; neumřeš. Lékař i povoz budou tu co nevidět.“

„Budeš-li ženou mojí?“

„Bude-li to moci býti, ráda!“

„Hlas se ti chvěje... Kdyby nebylo mé nešťastné matky, už —!“

„Doufejme!“

„Která šlechtična má srdce jako ty, Jenny?“

„Prosím tebe z té duše: šetři sebe, nemluv, nenamáhej se k myšlení.“

Baron se na okamžik zamlčel.

„Předsudky jsou mocny,“ jal se znova s přestávkami mluviti. »Od kolébky vštěpují je do člověka; hejčkají je v něm... ale cit se nedá umořiti. Ty tři poslední neděle... a to násilí před vyzvídavým okem matčiným... ti její slídiči...“

„Pro hořké utrpení Kristovo! Každým slovem uchází ti kousek síly, každou myšlénkou částice života! Edmunde, dej na prosby mé, nemluv!“

„Doufám v boha. On nás tady svedl...“

„Díky nebesům! Kočár přijíždí, lékařská pomoc se blíží, budeš zachován, Edmunde!“

Baron nevrle hlavou pohnul.

Kočár dojel k milencům. Seděl v něm panský doktor a jeden z hospodářských příručích; na kozlíku vedle

kočího starý Ferdinand. Mlčky sestoupili s povozu a kočí popojel, aby u rybníka obrátil. Než se vrátil, ohledal doktor zběžně barona a vlil mu několik sílících kapek do úst. Po té sedl do kočáru a nařídil oběma mužům, aby mu barona opatrně podali. Když tak učiněno, uložil si jej do náručí. Příručí a slečna Jenny sedli si proti nemocnému, a povoz ujížděl do zámku, jak toho nerovná silnice v alejích dopouštěla. Za celou cestu vyměněno jen několik vět mezi doktorem a Jenny.

Ve vsi, dvoře i v zámku bylo všecko vzhůru; baron Mundy byl oblíbenější nežli matka jeho. Nemocného odnesli do jeho komnaty, kde již lože bylo proň připraveno, a všichni tři muži zůstali při něm. Kočí úprkem jel do Starých Dvorů pro šafáře Rambouska, jenž v celém okresu byl znám jako výborný nápravce zlámanin. Jiný jízdný posel již dříve jel pro starou baronku.

Jenny odešla do svého pokoje a sklesla malomocně do pohovky. Ruce sepjala na klíně a vyděšeně hleděla ke dveřím, nepřijde-li někdo se zprávou, že Mundyho není více. Seděla tak hodinu a snad i více; nikdo se o ni nestaral a nepodal zemdlené dívce ani vody. Konečně se vzchopila a odebrala se do korridoru, kde byly komnaty baronovy. Tam bylo ticho jako o půl noci. Jenny postavila se k oknu a čekala, až někdo od barona vyjde. Nedočkavosť a nejistota div ji neumučily. Konečně otevřely se dvéře; šafář Rambousek vyšel. Jenny se mu rozběhla v ústrety.

„Jak jest baronovi? zůstane-li na živě?...“

„Inu je šeredně pošramocen, milá slečinko; levou ruku má tuhle pod ramenem zlomenou na dva kusy. Ale to nic není. Já mu ji spravil. Ránu, tuhle na hlavě, mu pan doktor sešil a zalepil, o to by také nebylo. Ale hůře to bude vypadati s mozkem. Mozek je zpropadeně lehtivý kus těla. A když se pádem otřese, bývá ameň s moudrostí.“

„A neumře-li baron?“

„Toto! Pan doktor sice kroutí hlavou, ale to delají všichni latináři, aby se pak pochlubiti mohli, že se jim znamenitý kousek povedl. Ale já nejsem žádný letošník a nejzdravější stoličku si dám vytrhnouti, jest-li za tři neděle pan baron nebude jako ryba.“

Slečna Jenny v duchu zajásala; z Rambouska mluvila prostá, přesvědčivá pravda.

Leč do jásotu jejího srdce padl z nenadání vřeštivý zlozvuk. Do chodby přicházela zdola stará baronka v cestovním obleku. Spatřivši společnici dala se bezohledně do ní: „Jak můžete, Jenny, nechati baronesu v takové kritické situaci samotnu. Račte se přímo k ní odebrati. Bude-li vaší pomoci zde potřebí, dáme vás zavolati.“

Jenny se mlčky uklonila a odešla do svého pokoje.

X.

Od těch dob uplynula téměř celá dvě léta. Rambousek měl pravdu: baron Mundy ozdravěl, a milostné drama mezi ním a slečnou Jenny postupovalo dále zvláštními svými cestami. Že to byly cesty neobyčejné, lze již z toho posouditi, že všecky praménky dějové sbíhaly a probíhaly se v domě, ano takořka pod samýma očima staré baronky a že ona o tom přece nevěděla. Ovšem zdá se to pravdě nepodobno, ale v houštinách života roste tolik pravdy, pravdě nepodobné, že botanik i nejzkušenější začasté neví, kudy kam se svým uměním.

By nám neúplnosť vyčítána nebyla, poznamenáváme, že baronka Saloména se slečně Jenny znamenitě odměnila za to, že svým přičiněním jedinému jejímu synovi a poslednímu potomku starožitného a proslaveného rodu Počernických z Počernic tenkráte v alejích život zacho-

vala. Za šaty její, krví baronovou zkažené, koupila jí na nové šaty hedbávné, přisolivši dar svůj moudromoudrým poučením, jež stálo aspoň za troje šaty hedbávné. Kromě toho dostala se slečna Jenny i do rodinných letopisův: stará baronka složila šaty krví Počernickou ztřísněné pro věčnou památku do rodinného archivu. Nové ty šaty byly slečně Jenny tak milý, že kdykoliv si je vzala, ani do zrcadla se nepodívala, a to již je něco říci při mladé dámě.

Jinak vál po ten celý čas se stěn komnat zámeckých týž podzimní chlad jako prve, a slečna Jenny slyšela sotva o deset srdečných slov více nežli před tím.

Bylo by nám svazky erotickou veteší vyplňovati, kdybychom vypisovati chtěli, co se po ta dvě léta mezi baronem Mundym a slečnou Jenny dálo. Myslete si, že tento děje odstavec konal se v zákulisí, a přistupte se mnou před otevřenou scénu, na níž charakteristický moment dramatu se odehrává, jenž s dostatek nám doplní a vysvětlí, co jsme přeskočili.

Jeviště jest fara v Záluží; čas: vonný májový večer; osoby jednající: přítel Cvok, panna Naninka a nalezenec. Vřadné slovo: „Cvok přečetl jeho nadpis, sklesl malomocně na nejbližší stolici a svěsil hlavu i ruce. Panna Naninka ani nedutala.“

Za chvíli poškrábal se Cvok na levém nadloktí a zahleděl se znova do nadpisu na psaní. Zběhlá ženská ruka, jež písmo psala, byla mu bohužel velmi povědoma. Četl v duchu: „Velebnému panu Vácslavu Cvokovi, muži v pravdě křesťanskému a lidomilnému v Záluží.“

Farář se znova poškrábal, rozlomil pečeť, vstal a přistoupil k lampě. Tam vyňal dopis z obálky a rozložil si jej. Byl to arch in folio jen na první stránce těsně popsaný. Datum: V Praze 16. dne května 1868; podpis: Jenny Kučerová.

Nejistota zmizela; jistota posílila duši jeho. Dal se do obsahu a četl zvolna, slovo za slovem a pro sebe. V psaní stálo:

„Svěřuji Vám, vzácný příteli můj, poklad, jehož si vážím nad vlastní duši svou. Vím svatosvatě, že kladouc jej do Vaší poctivé náruče dávám jej z rukou mateřských do rukou v pravdě otcovských, tož mého synáčka, mého jediného, zlatého synáčka! Ach! což bych Vám toho, příteli, musila napsati, byste všecko věděl, co mou duši tlačí jako hora z olova. Nežádejte, bych vyličovala, co vylíčiti nelze; mou hořkou zkušenosť, mou bolesť, hněv, lítosť, opuštěnosť... Jeho otce, ne, názvu otce hoden není; můj muž, ne muž; člověk, ne člověk; ta loutka v lidské podobě, ano, to snad jest pravý proň výraz, ta loutka jménem Edmund, jest mnou spravedlivě zavržena, navždy zavržena, příteli. Chtěl na čas ukonejšiti mne zlatem, ale já mu hodila zlato pod nohy, já mu ukázala dvéře z chudého příbytku svého, já mu nedovolila, by pohledem svým znesvěcoval dítě mé. Mámť já síly dost, bych pila jed utrpení, jehož jsem zasloužila; já dovedu sama vytrpěti a třeba dotrpěti; já nepotřebuji nikoho na božím světě, nikoho, jen Vás, drahý a jediný příteli, byste mně na čas, nevím na dlouho-li neb krátko-li, opatroval, laskavě, po otecku opatroval synáčka mého. Vím, že neklamu se: jako slunci věrno jest teplo, tak Vám věrna jest láska, pravá ryzí křesťanská láska, stejně, bez předsudků vážíci chyby i výtečnosti lidské. Na té stavím, na tu spoléhám posýlajíc Vám dítě své. Mohla jsem se ovšem dříve písemně s Vámi srozuměti, ale bůh ví! nešlo to. Rázem, takořka se střechy, musila jsem Vám synáčka do klína hoditi, ač-li vůbec ten čin jsem chtěla vykonati; kdybych byla zvolna, rozmyslně, ku předu šla, nebyla bych dosti silna bývala a snad já i syn můj byli bychom byli ve psí. Takto můžeme býti aspoň pro život oba zachráněni.

Syn můj narodil se v Praze, letos 1. března právě o půlnoci a 3. pokřtěn byl na jméno Josef, po mém nebožtíku poctivém otci, jenž za dní nejhorších strastí mých ustarav se o rodinu ze světa vykročil. I prosím sepjatýma rukama pannu Naninku, by se ho mateřsky ujala, by mu v ničem nedostatku nedala, by jej milovala a svatou trpělivosť s ním měla. Ne-li já, snad on se jí za to odmění, a jistě bůh tam na výsostech, jenž na první váhu položí každý dobrý skutek, který kdo vykonal na dítku opuštěné a nešťastné matky.“

Zde bylo psaní všecko slzami pokapáno, a přítel Cvok utíral si líce. Teprve po chvíli mohl čísti dále:

„Panna Naninka jest hodná žena, ona lépe mi porozumí nežli Vy a umenší již starosti Vaše o Pepíčka. Chlapce jsem dala lékaři prohlédnouti; tvrdil, že jest úplně zdráv, a tak jest naděje, že jej dobře odchováte. Já jsem v Praze, jsem tělesně zotavena a budu si dále počestně svůj chléb vydělávati. Mám již napolo zaopatřenou službu v dobrém měšťanském domě; jak budu míti jistý chléb, dám Vám o sobě věděti a Vy mně pak budete psáti hodně mnoho o Pepíčkovi. Zahospodařené peníze u baronky mně vystačily pro potřeby a poněvadž vím, že míváte pro svou křesťanskou lásku k lidem hubenou tobolku, přikládám na druhé straně padesátku na vychovanou mého Pepíčka. Více prozatím nemohu postrádati; ale buďte jist, že povinnosti své povždy budu dbalá a svým časem pošlu, co bude lze ušetřiti. V paklíku máte všecko potřebné prádélko; jen nějaká peřinka bude se museti přikoupiti. Z brusu nový dukát, v papírku zabalený, jest pro pannu Naninku; jest na památku.

Prosím Vás, věrný příteli můj, zachovejte v plném tajemství původ Pepíčkův před každým, vyjímaje snad pannu Naninku, ač uznáte li sám za dobré, jí je pověděti. Lidé budou o tom ovšem mluviti, ale všecko na světě zamluví se a zevšední, a myslím, že Vám nikdo

nemůže za zlé bráti, ujmete-li se pohozeného dítěte. Prosím boha, by vám z toho nepošly nelibosti a mrzutosti. Buďte dobrým a laskavým otcem mému Pepíčkovi; já Vám budu za to do smrti vděčna.

Jenny Kučerova.

P. S. Kdyby z Labutína mu hrozily nějaké úklady, postavte tomu nevinnému a malomocnému tvorečku svá věrná prsa za hradbu. Kašičku ať mu vaří panna Naninka docela řídkou, aby ji dobře strávil.«

Přítel Cvok dočetl a vyňal ze psaní padesátku.

„To byla bankovka ve psaní?« otazovala se panna Naninka.

„Padesátka, Naninko!«

„Přichází na mou. Dítě jest z nějakého panského hnízda.«

Farář k ní vážně přistoupil a pravil: „Panno Naninko, dejte mi ruku na to, že do slabiky zachováte tajemstvím, co vám budu z tohoto psaní čísti. Však stojí tam také leccos o vás.«

Hospodyně mu podala ruku, a on se dal do hlasitého čtení; panna Naninka poslouchajíc ronila slzu za slzou. Když bylo dočteno, utřela si zástěrou oči, zlíbala nalezenci ručky a pravila: „K čemu mně dukátu. Však až bude zle, proměníme jej pro Pepíčka.« A tlumivši v sobě pohnutí, jež ostatně přítel Cvok nechápal, dodala: „A nyní podíváme se na Pepíčkovo prádlo.«

V paklíku byly složeny košilky, živůtky, čepičky, fáčky, plény, osušky, zkrátka na nic nebylo zapomenuto. Naninka rozkládala celý krám po stole a po posteli.

„To je podívaná,« libovala si, a když přišli na dukát, nemohla si přece nepovzdechnouti: „Totě nějaký krásný peníz! Když jest jich tak několik kop, musejí zrovna člověku oči přecházeti! Nu, nebude-li toho nutně třeba, přece si jej schovám!«

„To by bylo, abyste jej měnila! Vždyť máme padesátku!“

»Řekne se: padesátka! Ale děti jedí peníze. Kde je kolébka, kde podušky do ní; kde peřinky, kde krupička, cukr a když se něco stane, kde na doktora, na babičku?! Panečku, to zlatky lítají jako motýli o sv. Janě. A což až povyroste! Sukničky, bačkorky, nějaký kabátec...“

„I o tom potom! Jen když máme Pepíka!“

Při tom se zapomněl a z radosti smáčkl Pepíka na raménkách. Ten se probudil a rozkřičel, že ho bylo plný čeledník. Panna Naninka přiskočila.

„To nejde, velebný pane. S dítětem se musí jako s pěnou, aby se nám pod rukama nerozešla. Pojď sem, holoubku; hajej pěkně, hajinkej, tys můj poklad malinkej.“

Pepík byl dobrák, za chvíli umlkl.

„Musíme mu nadělati cumlů,“ podotkla vážně Nebesa.

„Jen kdyby bylo tvrdých housek! Ubohá Jeninka! Nejde mi z hlavy, chudinka. Jsme my ženské nešťastní tvorové; srdce naše jest naše kletba. Bez lásky schneme jako nezalitá květina, a láska honí nás z růží do hloží.“

„Mně se hlava posud točí jako mlýnské kolo,“ připomínal farář. „Taková novina a tak z čista a jasna! Ale potají se přece něco mluviti musilo. Aspoň Suchdolský mně dnes něco tak za řeči napověděl. Ah, teď mi teprve vychází světélko! Proto on se na mne tak díval!“

„A co vám vypravoval?“

„Prohodil jen tak ledabylo, co slyším o Jenny, zdali mně psala a co mně psala z Prahy a že chodívala na besedu ke mně do Záluží, zkrátka, jako bych já něco zvláštního o ní musil věděti. A teď teprve se mně zdá, jako by byl jen u mne na keř tloukl a jako by si myslil, že sedí ve mně zajíc. A o baronovi Mundym se také

zmínil, ale jen tak nějak. Jak to souviselo s ostatním, už se nepamatuji. Kolem do kola vzato: Suchdolský slyšel někde z daleka něco zvoniti a myslil, že já byl na mši.“

„Netrmácejme si hlavy! Slečna Jeninka byla chytrá dívka, a jestliže se lásce neubránila, ubránila se aspoň klevetám. Baron Mundy nepůjde jistě se svým tajemstvím na trh, my nepůjdeme také, a jak ze všeho viděti, stará baronka neví pranic, a za to bych dala ten svůj dukát a ještě pětník. Z té strany nám netáhnou mračna, a časem dovíme se všeho dopodrobna. Ale jest jiná horší věc.“

„Která?“

„Že nám dítě na faře přibylo, nedá se zatajiti, a zítra ráno nejdéle musíme to, velebný pane, starostovi ohlásiti.“

Teď přišli farář a jeho hospodyně na velmi tvrdý oříšek: co starostovi říci? Cvok jakživ nelhal, ale kdyby v tomto případě pouhou pravdu pověděl, bylo by tajemství vyzrazeno, Jennina pověsť ve psí vydána, dítě její pak vrženo ve všeliké to nebezpečí, před nímž mělo právě u faráře býti ochráněno.

Po dlouhém rokování pravila Naninka: „Já vím cestu z lesa: vezmu všecko na sebe. Vy jste byl dnes odpoledne v Suchdole; to ví celý svět. Když jste nebyl doma, přišla ke mně dcera po mé sestře a přinesla mi nemluvně. Má hroznou bídu a musí za mužem na práci do Rakous. Dítě jí překáží, myslí si: stará teta je hospodyní na faře, může se mého ubohého červíčka ujati a bude mu lépe při ní nežli při mně. Já nechci o tom slyšeti, dokud vy k tomu nesvolíte, a posýlám na spěch za vámi do Suchdola hocha Kozmánčina. Než se vrátíte, dcera po sestře mé tatam. Myslila si, že dítě nepřijmeme, a ze strachu se potají krásně vyklidila. Co bylo vám učiniti? Měl jste starou, věrnou hospodyni z domu vy-

hnati i s dítětem, či měl jste z křesťanské lásky a shovívavosti, jako kněz, toho nevinného opuštěnce se ujati? Dlouho jste se nerozpakoval; učinil jste, co jste považoval za svou povinnost: dovolil jste, by dítě tu zůstalo, až matka si pro ně přijde.“

„Ale Naninko, já vás nepoznávám!“

„Protože nevíte, co umí ženská, když není zlá a když může opuštěnému dítěti nešťastné své sestry něco dobrého učiniti. To všecko řeknete starostovi a o ničem jiném ani písmenkem se nezmíníte. Svádím-li vás k zlému, beru všecko odpovídání před bohem na sebe, protože mám dobrý úmysl.“

„Podejte mně Pepíka a připravte mu zatím u sebe v kuchyni lůžko. Je čas na spaní.“

Hospodyně vstala a vložila nemluvně faráři do náruče a políbila mu pokorně a srdečně ruku. Dětské prádlo po stole a po posteli rozložené sesbírala, vzala kahan a odešla do kuchyně. Farář přitiskl dítě k srdci a díval se mu do oček. Očka ta se rozevřela a pousmála naň úsměvem andělské čistoty a nevinnosti.

„Nebesa!“ zašeptal dobrý Cvok. „Pokud bude dechu ve mně, máš v mém srdci útulek, o nějž tebe ani osud ani zloba lidská nepřipraví...“

XI.

Již z večera vyrostlo v Záluží po staveních tolik povídaček o faře, jako na mezi špiček. Kozmánek přiběhnuv uřícen domů, pověděl matce, že byl v Suchdole pro faráře a že v Záluží na faře se něco hrozně zvláštního stalo. Kozmánková běžela s teplým koláčem k Vávrové, Vávrová k Vavruškové, a než se setmělo, byla novin plničká ves. Kromobyčejná, takořka zimničně čilá činnosť mozkův rozvlnila se po Záluží. Co to bylo

hrozně zvláštního? Saze přece v komíně nechytily, nebo nic podobného nebylo viděti, a zloděj se asi do fary také nevloupal; nebo knihy zlodějům zhruba nevoní a jiného, kloudnějšího, by se tam byl nenechavec nenabral. Zvědavé duše obcházely faru i kostel, jako kočky horkou kaši, ale fara měla svůj starý kabát. V oknech bylo světlo jako jindy, jen že okna byla zastřena, jinak bylo tam ticho, ba ani zvláštního hlasitějšího hovoru nebylo odtamtud slyšeti. Cihlářka sice tvrdila, že prý slyšela z fary nějaký pláč; že by pláč ten pocházel od dítěte, nenapadlo jí, ač byla klevetnice nad jiné vybroušená.

Ráno přineslo světlo do tmavé záhady a rozpletlo překvapným způsobem, co v noci hlavy kmoter popletly.

Po ranní vyšel si pan farář a dal se do rozprávky se starostou Omočilem, jenž šel s lopatou na pole. Vypravoval mu historii, jak ji panna Naninka vymyslila, Omočil byl člověk takto bystrý a potměšilý a neušlo ho. že farář, jenž za hovoru každému přímo do očí hledíval, tenkráte měl zrak nejistý a buď k zemi nebo po jiných věcech jej obracel. Vyslyšev mlčky faráře odpovídal zvolna a opatrně. tónem, ať tak díme, úředním: „Mně jde jen o to, by obec z toho nevzala škody a újmy, a proto vás prosím, velebný pane, byste se mi přede dvěma svědky vyjádřil, že dítě na nějakou obtíž obci nebude.“

„To vám rád učiním,“ odvětil farář.

„Máte křticí list dítěte?“ vyzvídal Omočil.

„Narodilo se v Praze 1. března letošního roku a 3. bylo u sv. Haštala pokřtěno na jméno Josef.“

„A jak mu říkají po otci?“

Farář se rozpaky začervenal a byl jako na řeřavém uhlí. Na jméno ani panna Naninka ani on nepřipadli. Na štěstí připletlo se mu na jazyk příjmení, podobné slečně Jenny.

„Kačer, Josef Kačer,“ odvětil nesměle.

Starosta vzal oznámení to důstojně na vědomí a připomenul:

„K čemu zítra doorávati, co můžeme dnes zorati. Tamto jedou Vávra a Macek do polí. Oba jsou výboři, počkejme na ně."

Když dojížděli k nim, vyzval je Omočil za svědky, a farář před nimi opakoval, že Josef Kačer obci nikterak za obtíž nemá připadnouti a že ze svého jej bude živiti, dokud otec neb matka pro něj si nepřijde.

Takto byl Pepík jaksi úředně do Záluží uveden; leč neúřední přijetí neodbylo se tak krátce a nebylo vůbec tak jednoduché. Ženské jazyky počaly nejprve za pecí, ponenáhlu však i mimo dům rozvazovati. Ač přítele Cvoka v Záluží vůbec rádi měli, přece byl u mužův lépe zapsán nežli u krásného pohlaví. Pracuje mezi svými svěřenci o upřímnou a rozumnou pobožnosť nespouštěl se farář Cvok hned ze začátku do žádných spolkův růženečkářských. Předchůdce jeho založil v Záluží sesterstvo srdce Páně, a vykonával s ním dvakráte do téhodne zvláštní odpolední pobožnosť. A věru, o máslo, sýr, vejce a všelikou drůbež nebylo nikdy na faře zle. Vlažností a netečností nového faráře spolek sestřiček se rozpadával, až se rozpadl. Hlavní modličky ze vsi zatvrdily se proto proti příteli Cvokovi, vyčítaly mu potají, že není dosti nábožný, a pásly jen po příležitosti, aby nějakou chybu mu vytýkati mohly. Leč časem přesvědčovaly se, že nový farář vede život svatý, a v řečích jeho chrámových bylo tolik křesťanské pravdy a lásky, že i posluchačky, proti němu podjaté, se s ním ponenáhlu smiřovaly a smířily, ač na dobro mu nezapomněly, že nechal „srdce Páně" usnouti.

Od chvíle, co nějaká neznámá ženská nemluvně na faru zanesla, jako by mezi sestřičky se byly vosy zahnízdily. Neměly pokoje a na tomto se ustálily úsudku: „To není jen tak, jak se povídá; za tím něco vězí.

Pravda vyplave časem na vrch. Vraty ovšem nesmíme do fary vpadnouti, však ona se namane časem příhodná příležitosť.“

A také se namanula. Asi za týden, co byl Pepík na faře, byl odpoledne v kostele křest. Porodní babička, chytrá a prohnaná stařena, uvolila se, že tomu dítěti na faře mákne pořádně na zub. Zašla si do kuchyně k panně Nanince, s níž byla dobře známa.

„Jdu si k vám trochu odpočinout,“ zapřádala nevinně hovor; „a také bych se ráda podívala, jak vám to sluší s tím Pražským dítětem.“

„Ó, milá babičko,“ odvětila panna Naninka; „sluší to podivně mé staré osobě. Z počátku mně div všecko z ruky nepadalo; teď už si zvykám.“

„Tráví-li dobře, spí-li?“

„Chvála bohu, spí jako po máku a žaludeček má, že by hřebíky strávil. Prosím vás, chudý člověk rodí se již s hladovým žaludkem.“

„Pravda; však panské děti nejsou z jiných.“

Panna Naninka se v duchu zarazila a umínila si míti se před babičkou na pozoru.

„Ale vy mně kluka ani neukazujete.“

„I bože! podívaná je zadarmo.“

Po té sňala s chlapce plachetku, a babička postavila se ke kolébce a prohlížela si mlčky klučinu. Nanince bylo úzko.

„Chlapec jako obrázek!« podotkla babička.

„V našem rodě byla jsme my děvčata všecka světu podobna. A sestra Marie byla hezčí nežli já a dcera po ní, matka Pepíkova, kdyby se ustrojila do panských šatů, mohla by jíti do každého plesu. A jaká matka, takové dítě; jinak už nebývá.“

„I bývá, panno Naninko! Kdybyste vy mně to nepovídala, jak živa bych neřekla, že je to dělnické dítě.“

„To vy jen tak říkáte, abyste mne potěšila.“

„Bůh ví, že proto to neříkám. A pak to prádélko, co jest na něm. To jest nějaké dětské prádlo! Ani v panských domech nemají lepšího. To jsou nějaké vzorečky na karkulce a živůtku. Ta dcera po vaší sestře, ta musí uměti práce!"

„I to není od ní; tím je vším vinen velebný pán. Dítě mělo jen několik hadříčkův, a ty již byly od předešlých dětí vypotřebovány. Nebylo na jiném než koupiti mu nové hotové prádélko. Co jsem měla činiti? Mám za velebným pánem několikaletou službu. Předevčírem po mši šel velebný pán do města; poprosila jsem ho, by z mé služby nějaké prádélko Pepíčkovi koupil. A to víte, co to jest, když mužský v krámě kupuje. Nastrkají mu toho a nejdražší a nejlepší, aby jen hodně na něm utržili."

„To tam asi hodně peněz udal!"

„Ani se neptejte!"

„A na tělíčku nemá dítě nic?"

„Jest jako sklo. Kdyby mu něco scházelo —"

„Pošlete pro mne třeba o půl noci."

Babička se rozloučila, Naninka si oddechla.

Když se babička „sestřičkám" vyzpovídala, pozastavily se všechny nad tím panským prádlem. Babička jim slíbila, že až půjde do města, se schválně vyptá, koupil-li tam Zálužský farář dětské prádlo. Byly jí tam jen dva krámy toho druhu známy, v obou patrně vyzvídala a nedověděla se nic. I jinde ptala se na prázdno. To klepnám postačovalo; klevetám nejrozmanitějším odstrčena byla závora.

XII.

Farář žil ve svém ústraní jako jindy. Šel málo kam, a prostá a zjevná jeho povaha nestarala se o klevety, jež obíhaly jeho dům. V knihách více tak neležel jako

dříve: Pepík, jenž se mu vlichotil do srdce, časem více jej bavil než nejbystřejší sestavy filosofův a nejlahodnější verše básníkův. Cvok sestupoval s výší života více méně ideálného k radostem i starostem života skutečného, a čeho dříve vysoko nevážil, to stávalo se mu Pepíkem věcí hodnou přemýšlení a práce a nad to tak zajímavou, že při ní mysl i srdce jeho okřívalo jako strom po vydatné vláze. Vzletnosť a ohebnosť mladictví se mu ovšem více nevrátily, vždyť stál již při samých vratech stáří: avšak i starší stromy rády se omlazují a rodívá se druhdy na nich ovoce, šťavnatější a chutnější nežli na stromích mladých. Nebyl to celý rodinný život, jenž faru Zálužskou převracel na ruby, ale byl to krásný jeho kus, jenž utvrzoval Cvoka ve pravdě, posud mu jenom z poetických knih známé, že rodina věčně omlazuje stárnoucí člověčenstvo chráníc je před smutnými úbytěmi pokročilého věku, prázdného jinak květův i plodův. Odchovávajíce děti zapomínáme na stáří a hrob, a co může mnohdy nechutný život lépe a příjemněji okořeniti?

Cvok šel jindy málo kam; nyní ještě méně, a přece mu dnové doma uplývali jako starci léto, jako zamilovanému párku masopust. V Suchdole nebyl, co byl Pepík v domě, a znělo-li mu v uších, nepomyslil, že právě tam se mnoho o něm mluví. Některý den po tom, co zdvihla panna Naninka synáčka Jennina pod lískou v zahrádce, šla do Suchdola cihlářka se Záluží za nějakým řízením. Panna Regina ji potkala a zavedla si ji na faru na slovíčko. Slyšela něco o Zálužských Nebesích zvoniti a ráda by se byla pravdy doslyšela.

„Sedněte, cihlářko, sedněte. Jaké jdou u vás noviny?“

Cihlářka postavila koš pod lavici u dveří, usedla na ni a utřevši si zástěrou ústa, aby se jí pěkně povídalo, odvětila: „Novin, že by jich párem neuvezl. Fara naše jako by naší farou nebyla.“

„Jděte, jděte! Co se stalo hrozitánského?“

„Což panna Regina nic neví?“

„Nic, milá osobo, nebo skoro tolik jako nic. Kam já přijdu? Nikam. Počkejte, mám tu trochu kávy od snídaní. Posilněte se.“

Cihlářce se rozjiskřily oči. Za hrnek kávy byla by povídala do rána. Pochválila vůni kávy, navlažila si hrdlo a jazyk a spustila letanie, že všem svatým bylo úzko. Panna Regina poslouchala, až se jí brada třásla, a místy tolik se divila, že jí oči vystupovaly. Cihlářka vidouc to, nešetřila plic a přidávala tolik ze svého, že písničce nebylo viděti žádného konce. Posléze však dopila kávu. pohladila levicí hrnek, poděkovala se a podotkla: „Bože můj! Já tu klábosím a zapomínám jako na smrť, proč jsem v Suchdole.«

Když byla ještě panny Reginy poprosila, by byla mlčelivou, by nevznikly z toho, co jí svěřila, mrzutosti, odešla cihlářka z fary.

Regina šla rovnou cestou do zahrady za farářem, který sedě v besídce, chmelem porostlé, připravoval se k nedělnímu kázání.

»Vidíte,“ volala k němu již z daleka, „že jest pravda, co jsem vám řekla!“

„Co myslíte?«

„Co myslím! Co myslí Záluží, co myslí Labutín, co myslí celý kraj. Byla u mne právě cihlářka ze Záluží...«

„Cihlářka je klepna.“

„Vám je každá ženská klepna! Ale pravda jest pravdou a nedá se zabíliti. Ten podhodek na Zálužské faře není dítě po dceři od sestry panny Naninky. To je všecko zástěra: dítě je Nebesům tak blízké, jako synek otci.“

„Nerozhněvejte mne, Regino! Kdy že vy nemáte nic proti Zálužskému? Hloupý klep! Že mu někdy půjčím? Však on to oplatí.“

Hospodyně měla ještě celou haldu námitek a poznámek na jazyku.

„Vy máte dnes svůj špatný den, Regino, jste k nevystání!“ zvolal farář.

„Ráda věřím! Když člověk stárne, pak je k nevystání! Takhle slečna Jenny. O té jste jak živ neřekl, že je k nevystání!“

Ledecký zatvrzele mlčel.

„Ale povídám vám, velebný pane, přijdou-li sem k nám Nebesa, já jim povím své mínění — to já jen tak nenechám, abych pro ně ještě od vás dostávala výtopek.“

„Nic mu nepovíte!“ odsekl jí pevně a zvučně Ledecký a hněvivě ji přeměřil.

Panna Regina znala dobře tento pohled. Hryzla si namodralé rty a celé tělo jí jenjen hrálo. Ulomila zlostí větvičku na keři a lámajíc ji na sto kouskův šla do fary.

Ten byl úvod k návštěvě přítele Cvoka, jenž tou dobou byl již na cestě do Suchdola.

I ve Cvokovi, jenž býval po všechny časy beze žluči jako holubice, zavařila se dnes krev klokotem a duše jeho trnula v takovém napjetí, jaké zná jenom ten, jehož spravedlivé svědomí bylo z čista jasna a nevinně až do nejhlubší hloubi uraženo, a k tomu od někoho, jehož ctí a miluje nad lidi ostatní.

Ráno po mši přinesl mu pořadník z města psaní na podací lístek. Dopis byl od pátera Matěje Neduchy, muže ba téměř starce, jenž býval po drahný čas polovinou duše Cvokovy. Celých dvanácte let strávili a prožili spolu ve školských škamnech, v latinských školách i v semináři a i těch studentských prázdnin užíval jednou Cvok u Neduchů, podruhé Neducha u Cvokův. Oba byli z domova nábožni, oba povah mírných a těžko znětlivých, oba pouštěli se rádi do mlžin ideálních a pokochávali se rádi v nich. Později ovšem různili se v tom

i onom: Neducha zejména oddaloval se života a světa a byl na cestě učiniti ze sebe asketu, kterým se i za zralých let svých stal; Cvok nezavrhoval radostí, jakých nám podává život, ani nepřestupoval v tom nikdy slušnou míru a nikdy v sobě neporušil sílu, zapírati sebe. Mimo to četl a bádal více samostatně nežli Neducha a živil svého ducha mlékem vědy a filosofie neobmezované, kdežto Neducha pokorně a spokojen stanul na tom, co předpisovala a dovolovala církev jeho. Někdy ovšem za dospělejších let přátelé se srazili, ale od sebe nikdy se neodrazili; vždyť tomu i onomu šla pravda nade všecko a třeba cesty jich se rozcházely, k jedné společné metě přece tíhly: k boholibému životu zde a k spravedlivé odplatě na věčnosti.

Ač po vysvěcení na pěkné míle od sebe byli vzdáleni, přece druh nezapomněl na druha: dopisovali si a ač dopisování jich časem ochablo, přece nikdy neusnulo. Někdy se i na umluveném místě scházeli, by sebe viděli, a to býval pro ně svátek, jenž po léta jim z mysli nevycházel. Oba dva pro nedostatek peněz chodívali až k železnici sem i tam pěšky a byli přece šťastnější nežli vytylí preláti, houpající se v měkkých polštářích elegantních ekypáží.

Páter Neducha nechtěl se státi farářem z křesťanské pokory, ale když žádný farář, u něhož byl v duchovní samosprávě, mu nebyl dosti knězem, přijal chudičkou, samostatnou faru, a lid k němu hleděl jako ke světci. Byl asketou. Masa, kávy a lihových nápojů nepožíval, žil nad míru střídmě a o vše, co měl, rád a ochotně dělil se s chudými. S pánem bohem nešel k nemocnému jinak nežli pěšky a třeba byla plískanice a chumelenice, že by psa ven nevyhnal. A nocí těch by napočítala se hezká hromádka, které probděl s nemocnými těše a poučuje je a připravuje je pro život věčný. Prázdné chvíle trávil nejraději mezi dítkami po školách. Vůbec všechen

pozemský život považoval za pouhou přípravu pro život věčný a vstoupil-li někam do stavení, vstupovala tam s ním i zvláštní posvěta, jež dítě i starce naplňovala láskou, úctou i bázní.

Přítel Cvok neznal na světě nikoho, koho by byl tak ctil a miloval jako Neduchu. Když se mu nějaký dobrý skutek povedl, říkával si v duchu: Sám Neducha by byl jinak nejednal nežli já. Úhrnem: Neducha byl jeho ideálem, ozářeným nad to upřímnou a přátelskou láskou.

Jak se potěšil, když pořadník mu odevzdal jeho psaní. Chvatně rozlomil pečeť, aby se v slovích přítelových pokochal. Četl a četl opět. Nevěřil svému zraku. Zbledl jako smrť a třásl se vůčihledě. Obsah dopisu jej zdrcoval.

Páter Neducha psal, že dostal o něm zprávu, jež tak jej zkormoutila, že již dvě noci pro ni ani oka nezamhouřil. Odkud zprávu tu dostal, v dopise nebylo; Neducha as pro silné pohnutí zapomněl to udati. Dále stálo, že Neducha dávno již všecky svazky s vezdejším světem přetrhal a jednoho jediného že si ze všech jenom popřál: přátelské lásky ku svému starému a osvědčenému Vácslavovi. A i o té prý musí nyní říci, co shledal při všech věcech pozemského života, že jest nicoucí nicotou. Zpráva, jíž o něm se mu dostalo, že mu ten přísný soud vnucuje. Po té přistupoval k samému jádru věci a vypisoval suchopárným, ale logicky pádným slohem svým, že dostal zcela hodnověrnou zprávu, že Cvok, byv po let padesát věku svého mužem spravedlivým před bohem, svodnictví nepřítele božího podlehl a zátratnou vášní zahořel k nějaké společnici ze zámku Labutínského; že plod té vášně v příbytku svém veřejně přechovává pro pohoršení a ke hříchům svádění bohem mu svěřených věřících; že Cvok nejen z věrolomnosti a ohavností svých se nekaje, anobrž je lidu, Nejvyššímu jaksi

na posměchy, na odiv staví a k tomu ke všemu lží se zastírá, že dítě jest z příbuzných staré jeho nábožné hospodyně.

„Václave, Václave!“ volal dále páter Neducha v dopise svém; „tys-li to, či nešťastná hříčka v rukou ďábelských?! Pro hořkou smrť Spasitelovu, procitni a pamatuj se, že jednou budeš umírati a před věčným soudcem za sebe účet skládati. Podílem tvým stal se vrch všeho zla: milosť boží opustila tebe, a ty-li sám vší silou, dnem i nocí o to nebudeš pracovati, aby vrátila se opět do srdce tvého a duše tvé, co z tebe bude?“

Slova tato právě z úst Neduchových byla pro Cvoka plamenným hrotem, jenž duši jeho přímo ve dví roztínal. Ovšem byl prost těžké viny, již Neducha na něj smítal, ale v jednom byl přece šlechetný jeho přítel ve pravdě: on opustil cestu pravdy a zastíral se lží, on odvracel se od boha. Přítel Cvok se teskně zamyslil.

Panna Naninka vstoupila do čeledníka a vidouc velebného pána zkormouceného tiše opět odešla nebyvši jím ani zpozorována. Po chvíli vrátila se s Pepíkem, bez pochyby, aby Cvoka potěšila. Chlapce přibývalo vůčihledě, ano pěstounka jeho tvrdila, že stává se již moudrým. Jako by dobrodince svého znal, usmíval se Pepík na Cvoka a jaksi i ručičky k němu vztahoval. Zrak se příteli našemu povyjasnil a na srdci se mu uvolnilo. Bezděky vzal dítě za ručičky a poceloval je, ale do náručí ho nevzal, jak obyčejně číníval. Panna Naninka si toho dobře všimla, ale nezmínila se o tom ani slovem.

„Kdo ví,“ prohodil Cvok po chvíli stísněným hlasem, „nebudeme-li museti Pepíka z domu dáti.“

„To půjdu s ním,“ odvětila odhodlaně hospodyně.

„Nu, nu,“ pravil na to Cvok; „uvidíme, uvidíme. Musím dnes do Suchdola za důležitou pořízenou. Vrátím se asi na večer.“

Nemluvíc otalovala panna Naninka s Pepíkem v čeledníku. Cvok se chvíli procházel, pak vyňal ze psacího stolku desítku a uložil ji do své tobolky. Shledal si klobouk a hůl, rozloučil se a odešel. Naninka s Pepíkem hleděla oknem za ním, dokud nezašel.

„Aby snad stará baronka!“ pobručovala si. „Ať je jak je, chlapce neopustím. Tak tak, Pepíčku, já tě neopustím!“

I přivinula dítě k svému starému dobrému srdci.

XIII.

Cvok šel jen co noha nohu míjela rozjímaje stále o dopisu Neduchově, jehož obsah všecko jeho myšlení jako můra dusil. Posud uzavíraje se před lidmi, domníval se, že hrubě si toho nevšímají, když se po křesťansku ujal odloženého dítěte a leda připouštěl z přirodilé dobroty své, že mu ten čin v dobré vykládati budou. Přípis Neduchův jej poučoval o jiném a přiváděl jej do rozporu s jeho prostě dobrou povahou, jež zlobu lidem ani přisouditi nedovedla a ji jen za následek zbloudilé slabosti považovala. Tato víra se v něm dnes rozviklávala a myšlení jeho vůbec pozbývalo klidu, pevnosti a obvyklé váhy své.

Aby nesešel na cesty bludné, odhodlal se zajíti si na radu k Ledeckému, považuje ho za muže velmi praktického, jenž u věcech obecného života měl zbystřený zrak a o němž se domníval, že s výdatnou radou nebude drahotu dělati.

Ledecký nepřijal Cvoka jako jindy; bylo na něm viděti, že by mu dnešní návštěvu rád odpustil. Cvok to pozoroval a zarazil se tak, že z počátku nevěděl, kudy kam. Oplativ na svůj dluh Ledeckému desítku pronesl jen, aby se něco mluvilo, několik běžných bezvýznamných vět. Suchdolský byl nepřítelem bezúčelných řečí a mimo

to viděl na Nebesích, že zastírají se jen prázdnou mlhou a nevědí, jak se světlem ven. Zakaboniv čelo a dívaje se do prázdna promluvil nevrle a vyčítavě: „Pro boha vás prosím, člověče, co jste to opět vyvedl?“

„Co myslíte?“

„Myslím na dítě, které doma přechováváte.“

„Vy jste již o tom slyšel?“

„Vždyť na dvě míle do kola již o tom kohouti kokrhají a musil bych býti tetřevem, abych o tom neslyšel. Prosím vás, muži boží, kam jste poděl rozum?“

„Učinil jsem křesťanský skutek, jenž, doufám, i bohu milý jest.“

„Bohu milý! Lidem jest také milý, aby si o náš stav duchovní jazyky otírati mohli, aby se víra a náboženství, jež beztoho stěží mezi lidem udržujeme, ještě k tomu z naší strany podkopávaly. A to se má bohu líbiti! Kdybyste byl nezkušený mladík, nu budiž, v mladé krvi teče více bludu nežli rozumu, a mladé oko vidí sotva na deset kroků před sebe. Ale vy máte svých pět křížků na zádech a rozumu máte takto za deset filosofův: táži se vás, kde jste zapomněl hlavu, že jste toho nalezence bral do domu?“

„Ó kdybych mohl, kdybych směl mluviti, milý příteli! Vy byste mne jistě tak důtklivě neurážel.“

„Nastojte! Já že vás urážím?“

„Nevědomky. Kdybych směl mluviti! Prozatím jen připomínám: zdání klame, pravda zvítězí. Pravda jest někdy zboží velmi choulostivé: prodej je v nepravý čas, a bude otravou, prodej je v čas, a bude spásou. Třeba na tu chvíli se zdálo, že průpověď tato k mým povahám dobře nepřipadá, přece čas až pravý nadejde, shledáte, že nezradil jsem sebe a že konal jsem dobrý skutek jako křesťan i člověk. Věděl jsem a vím, že mi bude trpěti, že mi bude oběti podstoupiti; ale byl bych zbabělec, kdybych se jich zhrozil. A stavu našemu hanby

nečiním: dobrý skutek nečiní žádnému stavu hanby, a věru, nepodrývá ani víru ani náboženství."

„S vámi jest divná věc, příteli! Vy chodíte vždycky nějaký sáh nad zemí a ne po ní, jako my ostatní smrtelníci. Vy se opíráte oběma rukama proti všeobecnému proudu, ale nejste tak sestrojen, abyste svou osobitnosť přivedl k platnosti. To je všecka vaše nehoda, to příčina, že vás neuznávají a ledabylo pod žertem o vás mluví, protože jsou líni dávati si s vámi práci. Že vám říkají Nebesa, není jen tak: kousek nebes jest ve vás skutečně. Kdyby vás teď někdo jiný na mém místě poslouchal, co by si vybral z vaší řeči? Šeredně málo. Možná, že by řekl, že jste nejapný pokrytec. Ale já z vaší řeči vybírám si mnoho: předně že dítě není vaše; za druhé že matka jeho jest slečna Jenny a za třetí že otec jeho..."

„Pro boha vás prosím, ustaňte!"

„Nu otec jeho nebydlí daleko od Labutína."

Cvok se potil úzkostí a rozhlížel se bojácně po zahradě, zdali někdo neposlouchá.

„Buďte bez starosti, milý Cvoku; jsme tu sami," pokojil jej Ledecký a pokračoval nedav se prosebnýma očima svého kolegy pranic zadržeti: „A ještě více si vybírám z vašich slov. Vy, milý příteli, chráníte tři lidi a snad i více svými prsy. Ale nemusilo to býti. Slečna Jenny měla míti více rozumu: než ženská jest ženská, matka jest matka; myslila si, že jste jenom Cvok, a zapomněla, že jste také farář. Kdo za to. A vy jste myslil, že jste člověk, že jste křesťan a zapomněl jste také na faráře. Za to ovšem můžete vy! Ale to jest to: vy faráře kladete do jiné rubriky nežli my jiní faráři."

V tom zvonili poledne. Oba duchovní povstali, pokřižovali se a modlili. Z fary vyšla panna Regina. Cvok dostal se bez jejího vědomí do zahrady, když byla právě ve sklepě.

„Polévka jest na stole,“ oznamovala pánům.

Ledecký a Cvok vstavše odcházeli do čeledníka; panna Regina pozadu div oba očima nespálila. Oběd byl smutný: polévka přesolena, omáčka připálena, maso jako houžev, škubánky nebyly dosti mastny. Faráři mlčky poobědvali a odešli opět do zahradní besídky. Po trávě při besídce poskakovala domácí kavka.

„Kéž bych byla tou kavkou,“ pravila k sobě v duchu panna Regina vaříc černou kávu; „všechno bych vyslechla a schválně vykvákala, že by oba toho měli dosti.“

Na její neštěstí zůstal pro ten čas spasitelný její úmysl jen zbožným přáním.

Cvok vyňal z náprsní kapsy psaní.

„Co s tím psaním?“ otazoval se Ledecký.

„Pro ně právě přicházím na Suchdol k vám o radu. Tu máte, čtěte, co tomu řeknete.“

Páter Ledecký si nasadil brejle a dal se do čtení. Ob chvíli pokrucoval hlavou, ale dokud nedočetl, nepromluvil ani slovíčka. Když byl hotov, zamyslil se na chvilku.

„To psaní vás dojalo, pravda-li?“ otázal se Cvoka.

„Nemohu vypověděti. Kdyby mně byl někdo psal, že Matěj náhle v pánu zesnul, nebyl bych více zarmoucen.“

„Věru, dobrý kanonýr. Slova jeho jsou rány z děla; člověk se při nich zrovna otřese.“

„Poraďte mi, co si mám s ním počíti. Bez úcty jeho nelze mně býti; já bych se uhryzl, kdyby měl setrvati v tom klamném o mně mínění.“

„Sedněte pěkně za stůl, namočte péro a povězte mu pravdu tak, jaká jest.“

„Jsem vázán slibem a tajemství musím dochovati.„

„Tím tajemství nebude vámi porušeno. Vyzpovídejte se kněz knězi, a Neducha vám jistě neodepře želaného rozhřešení.“

Přítel Cvok se zadumal a prohodil po chvíli: „Musím vám dáti za pravdu. Není na jiném, ač chci-li uleviti stísněnému srdci svému a chci-li pozvednouti malou mysl svou. A ještě slovíčko, příteli. Poraďte, co jest mi dále činiti, bych snad mezi lidem pohoršení nevzbuzoval?"

„Dejte dítě od sebe. Kdákavé klepny poutichnou i půjdou na hráď a povídání jako všecko pod nebeským sluncem propadne se zpovolna v zapomenutí."

„To nemohu učiniti. Daný slib musí mi zůstati svatým a pak, kdybyste Pepíka znal, vy musil byste si jej zrovna tak zamilovati jako já. Každá žilka ve mně trne, pomyslím-li, že bych se ho musil vzdáti a pustiti neviňátko na zdař bůh do širého světa."

„Nu hodláte-li mermomocí proti proudu se vzpírati, vzpírejte se. Ale ramen třeba k tomu silných a srdce zoceliti, příteli! Cítíte-li se, nu s pánem bohem."

„Když jsem Neduchův list přečetl, rozdvojila se mysl má a kolísal jsem jako slaboch na nejisto. Nyní, díky radě vaší, mysl se mi zcelila a proti zlobě světské a možným nehodám obrnila. Dítě nedám od sebe, padni co padni. Vědomí, že konám, co s povahou mou se snáší, ano co ze samého vnitra jejího se prýští, bude mi dostatečnou odplatou za všecken svízel a za všechny útrapy. Věřte, příteli, teď se divím, že mohl jsem býti na vahách. Ale to mimoděk při mně zavinil Matěj. On ovšem neví, jak jest člověku, trpí-li dobrovolně za nevinné i vinníky, by dobře jim činil a zloby světské jich uchránil, a zejména když spravedlivý muž trpí za bezbranné, opuštěné dítě a křehkou ženu a když jim za budoucnosť nejistou a smutnou připravuje budoucnosť jistou a dobrou."

V tom vytrhla panna Regina dvéře do zahrady a hlásila, že pan Ferdinand ze zámku přišel s poselstvím k panu faráři.

Ledecký se mrzutě vzchopil a odešel do fary, odkudž po malé půlhodince se do besídky navrátil. Byl

svátečně, po kněžsku oblečen a promluvil k Cvokovi: „Se psaními se, milý příteli, dnes roztrhl pytel. Stará paní baronka mi ráčila vlastnoručně lístek napsati, že ráda by se mnou co nejdříve promluvila a se v jisté ožehavé věci se mnou poradila. Přání její jest vojenský povel; musím všeho nechati a s panem Ferdinandem k audienci jeti.“

„A bude-li o mně a Pepíkovi řeč?“

„Bez toho že o nic jiného nepůjde.“

„Co učiníte pro mne?“

„Co bude lze. Strachy netřeba vám blednouti. Jako jsem k vám zvláště ode dneška dobrým přítelem, tak budu k baronce opatrným diplomatem.“

Potiskli si pravice a rozloučili se. Nebesa bez průtahu odešla dvířkami zahradními, jimiž jej Ledecký schválně vyvedl. Suchdolský farář nalíčiv vážnou a příjemnou tvář šel do fary k panu Ferdinandovi, s nímž po chvíli v zámeckém kočáře na Labutín odjel.

Pan Ferdinand jda prve do fary dobře si všimnul skrze plůtek na dvoře, že Cvok byl u Ledeckého v zahradě.

XIV.

Dovolen matkou vyjel si baron Mundy přede žněmi na několik neděl do severní Italie. Byla to teprve druhá jeho větší cesta; nebo baronka Saloména cestování příliš nepřála, nazývajíc je drahou a zbytečnou modou. Jako při všem měla i tu důvod na snadě.

„Lidé jsou všudy stejni,“ říkávala, „a jen tím se liší, že jedni mluví čínsky a druzí turecky. A co se krajin týče, to nahradí dobré stereoskopy.“

Jediný prospěch připouštěla: že změniti vzduch a ponebí dobře působí ve zdraví. A prospěch tento při ní rozhodl, že barona Mundyho do cizích zemí pustila.

Pozorovalať, že již po měsíce syn její není tak zdráv, jako jindy býval, a že časem přichmuřuje se čelo jeho sklíčeností, jejížto kořenův nehledala v duši, nýbrž v narušené součinnosti životních zábyvův.

Vraceje se z cest zastavil se baron Mundy v Praze, by poptal se po slečně Jenny. Osud její projímal srdce jeho tklivěji, nežli by byl očekával po porážce, jíž byl svým jednáním v první polovici března letošního roku mimo všecko své nadání o ní utržil a o níž stručně jen a povrchně zmiňovala se Jenny ve známém nám dopise k příteli Cvokovi.

Několik dní po tom, co synáček Jennin spatřil světlo nebeské, šel baron Edmund mladou matku navštívit. Ač Jenny v pravdě miloval, byl přece tou událostí nad míru znepokojen, sklíčen, ano rozrušen. Nejednou slíbil Jenny zcela upřímně, že jen ona bude ženou jeho, a co slíbil, tomu troufal si dostáti, jak sluší se na poctivého muže, a Jenny sama byla o tom přesvědčena. Leč konati slib a provésti jej mívá zhusta osud theorie a praxe: ona větrem letí, tato vleče se károu skutečnosti někdy do upachtění a dostihuje ji obyčejně jenom z dáli.

Baron se nyní, kdy nadbíhala chvíle rozhodnouti se, přesvědčil, že podjal se úlohy krušné a těžké, že není na ten čas s ni a vůbec že není tím činosilným charakterem, jakým se býti domníval omamuje nevědomky nalíčenou silou Jennino srdce, láskou k němu roztesknělé a tudíž stráže střízlivého rozumu pozbavené. Ač kdyby byl deset duší měl, ze všech desíti Jenny by byl miloval, přece obklopen hrází nesnází a překážek společenských, neměl tolik bohatýrské síly v sobě, by vzepjetím a návalem jejím hrázi tu protrhnul. Neokusil posud slasti a strasti státi o svých vlastních nohou: vždy a u všem stála nad ním matka s rukou jistou a pevnou, s okem bystrým a prohlédavým, s rozumem v sobě

silným a zkušenostmi vyzbrojeným. Vstupuje k Jenny, by ponejprve políbil synka svého, přinášel sebou místo svaté, nekalené radosti otcovské vědomí slabosti své a trestuhodné nerozhodnosti, a přece nemohl býti jinším a domníval se, že na ten čas jedná jenom tak, jak jednati musí.

Jenny seděla v županu a čepečku na pohovce u kamen a držela synáčka v náručí a mateřsky šťastna vzhlížela k vstupujícímu muži pohledem, jakéhož posud žádný poeta ani na papíře ani na plátně nezachytil. Baron zapomněl pro okamžik na neshody srdce jeho rozdírající, přiskočil šipkou k přepadlé mamince, zlíbal jí ruce, čelo, oči a ústa a pojal do náručí synáčka svého, libým sníčkem dřímajícího.

Mlčky zadíval se na chvíli na dítě. Slza radosti mu ukápla. Políbil vroucně a blaženě synka ve tvářičku.

Štěstím se pýříc neodvracela s něho Jenny oka. Několik minut nepromluvili.

Baron se vzpamatoval a vzdech utrhnul se stísněné jeho duši.

„Ty vzdycháš," podotkla Jenny polo vyčítavě, polo lítostně.

Nový povzdech baronův byl jí odpovědí. Odmlčela se a oko její, posud štěstím jenjen svítící, přitemňovalo se; ruměnec blahověstný vytrácel se jí z lící; úzkostná předtucha omrazila ji, že se otřásla.

„Ó jak jsem nešťasten!" zalkal polo nahlas baron.

„A přece držíš štěstí mé ve svém náručí!"

Baron sedl si mlčky s dítětem na nejbližší křeslo. Jenny ujímala se dalšího hovoru.

„Vidím tě jiného, Mundy, než jsi býval a než jsem tebe očekávala. Bůh ví, jest mi, jako by sníh padal do vřelého mého srdce."

„Důvěřuj!"

„Nejsem tak slaboduchá, abych nedůvěřovala tobě. Ale čekala jsem na jisto, že uslyším z úst tvých utěšení a posilu, a ty odbýváš mne v této posvátné chvíli vzdechy; ničím jiným než zlověstnými vzdechy.“

„Mne tíží na srdci mnoho, Jenny, mnoho...“

„Mluv, rozmluv se, nepokrytě, zjevně. Nemůže býti příhodnější chvíle k vážnému a klidnému rozhovoru o naší budoucnosti.“

„Těšme se nyní z dítka svého; ostatní projednáme jindy.“

Jenny zbledla ještě více. V oku jejím zračil se trapný nepokoj, zlá předtucha a ledová odhodlanosť v měnivé hře.

„Snad tobě dobře nerozumím,“ dodávala chvilku pomlčevši. „Však to mně dovolíš, abych právě nyní stála na svém a domohla se ne z části, ne polovičatě, ale zúplna toho, co mi po přirozeném a božském právu náleží. Dokud šlo jenom o mne, víš dobře, že trpělivosti a ochoty čekati se mi vždycky dostávalo. Leč nyní jest jináče. Dítětem mým přibylo mi povinnosti a věru, špatnou bych byla matkou, kdybych povinnosť tu jen ledabylo vážila, kdybych odkládavostí a nerozhodností tvou se spokojila. Pak by věru poměr mezi námi nebyl ničeho jiného hoden, než aby skoncoval se tak, jak se končívají milostné pletky mezi kavalíry a městskými dívkami.“

„Jsi poněkud nervosní, Jenny,“ hájil se baron nezcela jistě, „a kladu to na vrub nemoci, již jsi právě šťastně přestála. Posud, doufám, jsem toho na tobě nezasloužil, abysi mne řadila do stejné rubriky s lehkovážnými, třeba šlechtickými hejsky.“

„Posud jsi toho nezasloužil,“ odpovídala rozehřívajíc se Jenny; „leč jak dnes tu vystupuješ, nepodivil by se žádný nepodjatý posluchač, že myšlénky podobné nedůvěře ve mně vznikají a že bez ohrádky je k tobě pro-

náším. Prahnu po tom, Mundy, aby bylo mezi námi světlo a jasno jako mezi věrným mužem a věrnou ženou. Od této zásady ani na krok neodstoupím a dnes ještě, než odejdeš z tohoto pokoje, musím míti pro sebe a pro dítě své úplnou jistotu.“

„A kdybych z příčin tobě rovněž tak známých jako mně —“

„Podej mi dítě mé!“ vpadla mu Jenny kvapně do řeči.

Ostýchavě položil jí baron synka do loktů.

Matka přivinula dítě k sobě, držela jako na obranu nad ním pravici a pravila pevně a určitě: „Kdybys mi tu takové jistoty nedal, pak jsi naposled měl mé dítě v náručí svém, pak prve naposledy jsi mne políbil, pak přestoupil jsi dnes naposledy práh mého příbytku, pak považovati tebe budu za člověka, jenž — —“

„Jenny!“

„Pravda má břitké hrany, Mundy, ale poctivého muže neřeže. Prosím, odpověz mi určitě na mé otázky. Kdy dáš svazek náš před světem církevně požehnati?“

„Dokud má matka na živu, nelze.“

„Tvá matka přece dříve neumře, dokud tebe neoddá se ženou, jež bude jí po chuti a jejíž povaha jí poskytne jistotu, že po její smrti tebou bude rovněž tak vládnouti, jako prve ona sama tebou vládla. Co stane se zatím ze mne, co z mého dítěte? Odpověz, muži!“

„Jsem pánem svým; jiná nežli ty ženou mou nebude.“

„Nejsi pánem svým, poněvadž když to máš ukázati, krčíš se za matku svou a osud svůj, můj a dítěte našeho činíš na ní závislým. A poněvadž nejsi pánem svým, poněvadž nejsi rozhodnou a silnou povahou, která by odolala domluvam, přemluvám, výhrůžkám a třeba i úkladům tak rázné aristokratky, jaká jest tvá matka, nemůže mi slib tvůj, že jenom mne pojmeš za manželku,

dostačiti. Znám jako ty vaše poměry domácí, vím, do jakých rozporů bysi zapletl se veřejným sňatkem se mnou a měním jenom k vůli tobě, abych tě ušetřila, požadavek svůj v ten smysl: dej se prozatím tajně se mnou oddati.«

„Romantická to myšlénka a tajný sňatek nesnáší se s občanskými zákony.“

„Tomu-li tak, dojdeš ještě dnes k notáři a dáš jím zhotoviti řádnou smlouvu, již podpíšeš sám a dva svědkové, z nichž jednoho já si vyvolím. V ní složíš, že dítě naše považuješ za legitimního syna svého a že mne ode dneška do tří let pojmeš veřejně, spůsobem zákony předepsaným za manželku.“

„Čeho na mně žádáš, to třeba, Jenny, náležitě rozmysliti.“

„Ty se zdráháš!?“

„Jenny, pamatuj na své zdraví; příliš se rozčiluješ!“

„Mundy! Po druhé opakuji žádosť svou, po třetí buď jist, že ji nebudu opakovati. Přineseš mi ještě dnes tu smlouvu?“

„Poshov mi, Jenny. Časem, až poznám, že ti mé čestné slovo ničím není, dám ti snad písemnou smlouvu, jaká se dává obchodníkům.“

„Dobře, pane barone, dobře. Vím, na čem jsem, a budu podle toho jednati. Já vám vaše kavalírské slovo jako bezcennou cetku vracím, já vás vytrhuji ze srdce svého, poněvadž si vás déle vážiti, vás déle ctíti nemohu; já vás propouštím ze vší povinnosti ke mně a k tomuto dítěti. A konečně vás prosím, byste mne déle přítomností svou — —“

„Jenny, což šílíš?!“

Jenny sahala po zvonci.

Baron přiskočil k ní a chopiv ji za ruku zvolal: „Pro živý bůh, nezvoň!“

Jenny mu vytrhla ruku, jako by ropucha se jí dotkla.

Baron pokračoval jedním proudem: „Popřej mi několik minut k omluvě. Ty nejsi úplně zdráva, ty churavíš! Co jsi právě vyřkla, nemůže býti opravdu myšleno a přičítám to více tvé nervové soustavě, bolestmi a utrpením narušené, nežli zdravému tvému rozumu. Pro bůh! uvaž: nejsi zdráva, máš starosti o sebe a k tomu ještě o dítě; nemáš ani matky ani otce, sama jsi na širém světě. Nemáš nikoho, kdo by o tebe a o vás se staral, mimo mne, a ty mne tak bezohledně od sebe odstrkuješ. Co by z vás bylo beze mne, Jenny? Padouch bych byl, kdybych vás ostavil samy sobě v strastech a nedostatku, kdybych poslechl tebe!"

„Co z nás bude, to jest mou věcí, pane barone. Však já i bez vás vydělám si chléb pro sebe i pro dítě a vychovám si z něho pořádného člověka. Za takových okolností nepřipustím, abyste se velkomyslně starati ráčil. Najděte si jinou ženštinu, jež třeba vám vděčnější bude, budete-li se o ni starati."

„Jenny, ty mne hrozně urážíš! Vidím, že dnes není a nebude s tebou řeči. Odejdu a přijdu jindy, ale v nedostatku tebe nemohu nechati."

A baron vyňal ze své tobolky stovku. Jenny vymrštila se z pohovky jako zmijí uštknuta.

„Pane barone, jsem poctivá žena, nedám se od vás vydržovati; nechte si svůj jidášský žold! Mezi námi jest domluveno — buďte beze strachu, že vám kdy v něčem budu obtíží."

Baron nevěděl, kterak se octl venku... Potuloval se nějakou chvíli po ulicích, pak zaměřil k notáři; přede dveřmi vedoucími do kanceláře stanul. Člověk a kavalír na cti raněný znova se v něm popadli do křížku. Kavalír zvítězil. Baron nevstoupil k notáři do pisárny. Najal si povoz a dal se zavézti do Ovenecké obory, kdež za

deštíku a ostrého větru se projížděl, až mu hlava trochu vychladla.

Dvakrát ještě, než vrchnosť z Prahy na Labutín odjela, vážil cestu k Jenny. Ta byla v jednání svém důsledna; nepředpustila ho. Pokoušel se o to, písemně si cestu k ní klestiti: dopisy jeho nedotknuty byly mu navracovány. Rozmrzen na sebe, na Jenny, na celý svět odjel s matkou, sestrou a novou společnicí z Prahy na Labutín koncem měsíce března. Když petrklíče po trávnících rozkvétaly a vlaštovky se z jihu navracovaly, pomýšlel na cestu do Italie a odjel krátce před tím, když syn jeho přibyl tak romantickým způsobem na faru Zálužskou.

XV.

Stoje pod praporem a barvou stavu svého, měl baron Mundy vedle vad, šlechticům společných, i některé pěkné jich vlastnosti. Tak zachovával povždy jistou míru lahody a skromnosti k těm, s nimiž mu bylo obcovati, jakož i onu delikátnost silného k slabému, jíž pravý šlechtic nikdy nebývá prost. I kdyby byl slečnu Jenny opravdu nemiloval, nebyl by dopustil, aby s jeho synem neúprosným starostem a svízelům obecného zivota na pospas byla dána. Pravda, měl vážnou příčinu býti uračenu, neboť Jenny ranila jej smrtelně jako muže i šlechtice, viníc jej ze záměrův upřímo sprostých a zátratných: ale přes to všecko udržovala jej přirodilá mu delikátnost k slabým nad kalem všednosti, do něhož necelý muž a šlechtic na místě jeho dal by se asi strhnouti. Na cestách svých byl skoro stále myslí svou v Praze u Jenny a syna, a nebylo téměř ani hodiny, aby duší jeho neprobíhaly touhy po obnově starého svazku mezi ním a Jenny a naděje, že z oblakův čím černější jsou, tím jasněji mu nové slunko shody a blaha vysvitne. Znal

sice Jenny, že jest rázné povahy a že stěží dá se oblomiti; ale omlouvaje nutností jednání své a připouštěje, že Jenny jako každá žena nejednala s přesně logického požadavku, nýbrž okamžitému, velmohoucímu dojmu dala se uchvátiti: oddával se jako vůbec lidé slabšího charakteru fantastickým snům a hnal se důvěrně za nimi, a sestoupil-li v ledový chlad skutečnosti, byly tu hned hedvábné naděje, jež záhřevné paprsky své do ní metaly.

Dokud byl doma, provozoval před matkou staré pokrytectví a domýšlel se, že ani jinak nemůže sobě počínati. Stará baronka nevěděla posud pranic o milostném svazku syna svého se společnicí a nelámala si vůbec dlouho hlavu tím, že Jenny ze služby její vystoupila; předstíralať slečna, že dostane se jí mnohem výnosnějšího místa. Při Mundym pozorovala bystrá baronka již po drahný čas změnu nikoliv nepodstatnou, ale soudila, že počátek její připadá k úrazu v alejích u rybníka a vzniklé z něho nemoci. Nejednou radila se potají o té věci se zámeckým lékařem, k němuž neměla příčiny býti nedověrnou. Ten ji upokojil myšlénkou, že úrazem tím podle neprozpytných zákonův přírodních nová nastala epocha i hmotnému i duševnímu vývoji baronovu, ale že změna ta není na újmu dobrému, ba jadrnému zdraví jeho. Jiný proslulý lékař Pražský, jehož se v té věci dotazovala, souhlasil cele s venkovským svým kollegou.

Nežli odešla, svěřila Jenny baronesse Sály, že bez odkladu odebéře se do Vídně. Tak zapadla v domě barončině jako do vody. Ona zatím přestěhovala se potají na Smíchov do příbytku odlehlého, ale vkusně a pohodlně péčí baronovou upraveného. Tam ob čas baron ji navštěvoval; i neušlo jí při tom, že se do povahy jeho vmísilo cosi cizího a záhadného. To ji velice hnětlo, až ustanovila se na tom, při první příhodné příležitosti

dopátrati se jistoty pro sebe i dítě své co do budoucnosti. Záměr ten vyplnil tak její duši, že se mu cele oddala a jsouc od přirození vážna a silna, raději nejhorší jistotu z úst baronových chtěla míti, nežli tapati na zdař bůh v úmorné nejistotě. Jak to mezi nimi dopadlo, jest nám známo. Baron neobstál. Jenny jej odsoudila, odhodlavši se, kráčeti dále životem podle vlastního ponuku duše své a nesvěřovati osud svůj i milovaného dítka svého nesamostatné jeho hlavě a nespolehlivým rukám.

Dokud byl na cestách, baron Mundy Jenny neodpisoval. Doufal, že čas má všehojivé koření a že Jenny za několik neděl, bude-li jí úplně svoboda puštěna, mysl svou důvodům zdravého, praktického rozumu otevříti a úsudek svůj o něm buď zatratiti, neb aspoň v jeho prospěch pozměniti musí. Proto vraceje se z Italie zastavil se v Praze, aby Jenny vyhledal. Bylo to začátkem července. Po Jenny nebylo nikde ani potuchy. Když se pod rukou i u příslušných úřadův dotazoval, nedověděl se ani tu více, nežli že Jenny Kučerová asi koncem května Prahu opustila. Kam se uchýlila, zůstalo mu pohádkou. Použiv vhodných záminek navštívil baron i paní Knířovou, ano i do rodiště Jennina si dojel k jejím příbuzným; ale buď že tito o Jenny nevěděli, nebo návodem jejím pravdy mu nepověděli: Jenny prozatím nebylo proň na světě.

Zabřídaje hlouběji a hlouběji v malomyslnosť byl již na cestě do Labutína, když na samém nádraží sešel se s jedním lesníkem z panství svého. Lesní Chvojan byl již staroch a byl tím znám, že na kněžstvo m val s kopce. Baron promluvil s ním ledabylo několik slov a bezděky se ho otázal, co doma nového. Chvojan zakrucoval si samolibě dlouhé kníry a mžouraje potutelně rysíma svýma očima posloužil baronovi touto pikantní novinkou:

„Nebesům na Záluží přibyl několikanedělní andílek v peřince a povijanu. Pouštějí mezi lidi, že je ten klouček nějaké příbuzné panny Naninky, co tak ráda šňupá: ale kdo věří, bude spasen jako tráva na úhoře.“ A neopomenul připojiti několik kousavých poznámek o kněžích.

V tom dáno znamení zvoncem. Baron odešel do čekárny. Teprve v kupé, kde měl za společníka nějakého rozvrzaného Angličana, s nímž nebylo naprosto hovoru, rozležela se rozprávka v mysli baronově tak, že se mu mimovolně krev do mozku hnala a srdce úžilo. Faráře Cvoka měl baron potud v paměti, pokud mu Jenny o něm vypravovala, že je to muž neobyčejně vzdělaný, zásad čistých a šlechetných snah daleko nad opar všednosti se nesoucích, a nebylo ani jinak lze, nežli že i on toho muže ctil, jehož byla Jenny rozhodnou ctitelkyní. Muž ten přijal do svého domu cizí dítě, k tomu chlapce... Kdyby byla Jenny jeho syna . . .

Netroufal si ani domysliti. Strach před matkou obešel jej omrazem, ale jen pro první chvíli. Naproti studenému citu zdvíhala se v něm statečnosť, jež jako stará mělničina lahodným teplem jej rozehřívala a do šťastné budoucnosti průzor mu otvírala. Všecko mu povídalo, že domysl jeho s pravdou jedno jest, že Jenny odšedši z umíněnosti a z nepravého vzdoru za svým povoláním do světa, dítko své příteli Cvokovi svěřila, aby uchovala si samostatnosť. Tomu-li tak, a baron si myšlénku tu pochybnostmi nepřikaloval, nebylo drama jeho srdce dohráno, naopak nadešel v něm obrat, nemálo příznivý.

„Maje synka jejího v moci,“ domýšlel baron Mundy, „jsem pánem a ředitelem dalšího děje i přes vůli Jenninu.“

Parostroj zahvizdnul, strojvůdce zmirňoval jízdu vlaku. Baron se blížil k poslední stanici, vlak se zastavil.

Před skrovnou nádražní budovou očekával jej kabriolet ze zámku. Baron měl před sebou ještě dobrou

hodinu cesty. Přicházela mu velmi vhod k jeho rozjímání. Bylo odpoledne a slunce jen pražilo. V polích úroda krásně zrála, v podnebesí skřivani zpívali, co jim hrdélko stačilo. Baron si pohodlně do vozu usedl a nepříliš rychle ujížděl k domovu po prašné okresní silnici. Cesta vedla k Suchdolu. Bylo to téhož dne, co byl přítel Cvok u Ledeckého návštěvou.

Odcházeje ze Suchdola minul Cvok z roztržitosti pěšinu do Záluží. Nebylo také divu, nebo nebyl dnes po celou dobu svým; ráno dopis pátera Neduchy, po obědě pozvání staré baronky, aby Ledecký k ní se dostavil k důležitému hovoru, v němž zajisté jen o Cvokovu a Pepíkovu kůži půjde: toť byl náklad, jejž unésti síly mu nepostačovaly. Proto se každou chvíli zastavoval jako přetížený kůň, a divná metelice řádila v jeho hlavě. Všecky myšlénky jeho točily se za Ledeckým do pracovny té staré Izabelly. Ač nebyl příliš živé obrazotvornosti, přece viděl baronku před sebou, jak hněvem rozpálena na něj a na Pepíka ortel vydává a i biskupem vyhrožuje; jak soptí na Jenny a přisahá, že ji dá policejně stíhati, summou: bubák vystupoval za bubákem v jeho hlavě, v níž to vypadalo jako v nějaké pošmourné středověké mučírně. Ký div, že jda domů po silnici sobě zacházel; vždyť ani hrubě nevěděl, čí jest a co činí. V tom vytrhl jej z dum rachot kočáru, proti němu jedoucího. Přítel Cvok uhnul se mechanicky v pravo k příkopu a ani zraku k povozu nepozvedl. Leč kočár se zastavil, Cvok mimoděk vzhledl a spatřil, jak slézá k němu baron Mundy.

V Nebesích to hrklo jako ve starých hodinách; kdyby byl někdo z čista jasna do něho střelil, nebyl by se více ulekl.

„Jsem tomu nad míru povděčen," oslovil jej spěšně baron, „že se s vámi, velebný pane, shledávám. Počkej tady, Františku," obracel se jedním proudem ke kočímu

a zavěsiv se na rámě Cvokovi, odváděl jej rázně od kočáru stranou k železniční stanici.

„Když jsem odjížděl na cesty, koncem května letošního roku," pokračoval baron hlas přitlumuje, „přinesli vám na faru cizí dítě, několikanedělního chlapečka. Je li posud u vás a zdráv-li?"

„Zdráv jako ryba," odvětil Cvok všecek se potě.

„To jsem rád! Co vám psala Jenny?"

Cvok neodpovídal.

„Vždyť vám přece musila psáti, vždyť je to její dítě — a což bych vám to neřekl, vždyť jste ctihodný muž — a moje."

Farář byl jako na jehlách. Kdyby bylo bývalo lze, byl by se od barona odtrhl a vzal do zaječích; ale baron se ho držel jako klíště.

„Proč mně nedáváte odpovědi," durdil se.

„Jsem nesmírně překvapen, pane barone," sbírala se Nebesa k opatrné odpovědi. „Ráčíte býti bez pochyby na hrozném omylu. Jest dítě u mne na faře, ale dítě po příbuzné panny Naninky, dítě chudé dělnice . . ."

Baron se naň pronikavě podíval; ubohému lháři kanuly krůpěje s čela. O živý svět by nebyl zraků k baronovi obrátil.

„Proč klopíte tak rozpačitě oči," dotíral naň baron. „Pravda-li, co mi povídáte, podívejte se mně do očí jako poctivec poctivému muži."

Bolestný vzdech vydral se Cvokovi z prsou.

„Nebyl bych do vás řekl," vyčítal mu-baron, „že jste schopen dávati se na lživé řemeslo. Ostatně nebude pro vás míti zlatého dna. Vy jste ke lžem příliš nemotoren, velebný pane!"

Nebesa se třásla jako chlapec, jejž hlídač chytil na cizích luskách.

„Co psala vám Jenny?" dokračoval naň baron.

„Tajemství, pane barone, tajemství," vytáčel se přítel Cvok. »A před tajemstvím, tuším, jako kavalír budete míti úctu."

„To jste měl hned říci, velebný pane, a byl bych jistě se mírnil v otázkách. Tajemství, které vy a Jenny máte, hodno jistě úcty. Jen když hoch jest zdráv! Jak se jmenuje?"

„Josef."

Baron se zarazil.

„Proč Josef?"

»Tajemství."

„Ach! ano, to nešťastné tajemství! Pojďte, sedneme si do vozu a zajedeme si na Záluží. Musím to dítě viděti!"

„To neučiníme, pane barone."

»Kdo mne může zdržovati?"

„Je to pro lidi. Jest bez toho u nás a po celém panství klevet a pověstí, že by s hříchem bylo ke kalu ještě přidávati louže. Kdyby vás viděli na mé faře, bůh ví, co by se s ubohým Pepíkem stalo. Buďme opatrni, pane barone, již vzhledem k vzácné rodině vaší. Bez toho milostivá vaše paní matka jest již na stopě, a jest právě dnes u ní Ledecký ze Suchdola, by tu věc vyšetřila."

„Tak! Musím vám bohužel dáti za pravdu; aspoň dobrá věc by tím nic nezískala, kdybych s vámi jel na Záluží. Vždyť hlavní věcí prozatím jest, ujistiti se, že dítě jest dítě mé a Jennino. Dejte mi to ujištění a nepojedu."

Farář opět neodpovídal.

„Tak! Zapomněl jsem, že tajemství vám víže rty. Ale takto slibu neporušíte: řekněte mi, byla-li to lež, že dítě vámi opatrované jest dítětem chudé nějaké dělnice."

„Lež to byla."

„Jsem spokojen, úplně spokojen. Podejte mi pravici, ctihodný muži. Tento srdečný potisk buď vám prozatím mojí odměnou. Časem, dá bůh, že se vám platněji odvděčím, ač jsem přesvědčen, že muž vašich povah koná dobrý skutek jen proto, by těšil se z dobrého konání. Pište, prosím vás, Jenny, o čem jsem s vámi mluvil. Já ji právě hledal v Praze, v rodišti jejím, ale nadarmo. Teď když máme tu dítě své, jsem upokojenější. Mé matky se nic nestrachujte: kdyby bylo nejhůře, jsem tu já.“

„O mne nejde, pane barone, ale o Pepíka. Již k vůli němu buďte opatrným a nevykročte z mezí, jež předpisuje vám rod váš a úvazky rodinné. Dá bůh, že děj se co děj, po dešti přijde čas a po mukách kvas.“

„Budu pamětliv příhodné rady vaší, příteli; ale sunt certi denique fines... Rozejděme se prozatím. Třebas bych nesměl pro tu chvíli do Záluží: mysl má s vámi odchází, velebný pane!“

Podali a potiskli si ruce a rozešli se v opačné strany.

XVI.

Paní baronce Saloméně, ač péče o dobrý výnos z panství a vrchní dozor nad úřednictvem a lidmi správu vedoucími téměř všecken její čas zpotřebovaly, zbývalo povždy jestě dosti času, by svědomitě starala se o klevety. Jedno týkaly-li se úředníkův, jich manželek a rodin, anebo duchovních, anebo dokonce rolníkův, po nichž jí vlastně nic nebylo: uší svých nikdy před nimi nezavírala, řídíc se zásadou, že, co se děje při zavřených dveřích, zhusta více vydává pro poznání lidí, s nimiž jí bylo jednati, nežli konání jich veřejné. Ctihodná paní měla i své tajné jednatele a dodavače, již ochotně se jí z té stránky k službám propůjčovali.

Sotva že přijela ze zimního pobytu svého z Prahy, kterýžto luxus z pravidla jednou za tři léta si dovolovala, bylo jí pěkně na talíři všecko donešeno, co se stalo na faře v Záluží. Klevety tyto byly sice rozmanitými domysly vyšperkovány, ale co přimyšlováno a domyšlováno, psáno bývalo celkem na vrub faráře Cvoka; donašeci byli tolik moudři, že o jméno slečny Jenny nikdy nezavadili, bojíce se, aby v ničem nedotkli se barončiny rodiny a domácnosti, poněvadž by jim to baronkou ve zlé vykládáno býti mohlo. Ale baronka nebyla na rozum uhozena, a skutek, že slečna Jenny někdy Nebesa na Záluží navštěvovala, probudil v ní hejno myšlének, s nimiž potají sama počítala. Že však byvši několik měsíců mimo panství, všecky síly napíti musila, by dohonila pořádně všecko, co bylo za její nepřítomnosti zameškáno, stalo se, že po několik prvních nedel historii Zalužskou upřímně nezahýbala. Leč věrný její nohsleda, pan Ferdinand, jenž slečnu Jenny již po delší čas držel před baronkou za lubem, uznal za dobré déle neotalovati, by snad někdo jiný nepřipravil jej o prvenství. Za jednoho pěkného jitra, kdy viděl na baronce, že do hladka se vyspala, pověděl jí delikátně pikantní novinku, že dle obecných názorů slečna Jenny jest matkou nalezence Zálužského.

Novinka ta mysl barončinu rozvětřila; cítila dobře, že tím její dům ocítá se v ústech lidských, ano strašák, ještě mnohem horší, vynořil se mimoděk z jejího přemýšlení: aby snad dokonce její Mundy nebyl do špinavých těch pletich zapleten! Prošla si nejprve v duchu celou dobu, co slečna Jenny sloužila v jejím domě, a zpřítomnila si všecko chování Mundyho ke společnici. Mimo nešťastnou nehodu v alejích u rybníka, zběhlou za její nepřítomnosti, neměla ničeho, čeho by se zachytila. Tenkrát ovšem oba se neobyčejně důvěrně sblížili, ale potom nebylo nic podezřelého jimi podniknuto, a

byl-li Mundy změněn, bylo to po nebezpečné nemoci. Baronka se upokojila, ale proto přece uzavřela, záhadnou tu věc náležitě prozpytovati. Vzpomněla si na Ledeckého, k němuž Cvok častěji jako přítel docházel. Suchdol byl mimo to v samém sousedství Záluží, a panna Regina byla jí známa jako klepna na ostro kutá. Rozpakovala se některý den, pak uznala za dobré, prve nežli Mundy z cesty se vrátí, pro Ledeckého si poslati. Tu z nenadání psal Mundy, kterého dne přijede. Baronka by byla se svým záměrem téměř zamrzla. Na rychlo poslala Ferdinanda do Suchdola pro faráře Ledeckého.

Ledecký přijel bez průtahu; baronka přijala jej ve své pracovně tak laskavě jako sobě rovného. Bystrý farář řekl si v duchu: měj se, brachu, na pozoru. Za tím medem číhá nabroušené žehadlo. Poděkovav se za vzácnou česť, které se mu dostalo laskavým barončiným pozváním, vyslovil své přání, aby jen mohl vděčně jejímu rozkazu vyhověti, a prosil, aby mu ten rozkaz projeviti ráčila.

Baronka mu připomněla, zdali netuší, čeho by se ráda z jeho hodnověrných úst dověděla.

„Netuším ani dosti málo," odpovídal Ledecký; „byl u mne právě kollega pan farář ze Záluží, když přijel pan Ferdinand s lístkem vaší milosti. Neměl jsem ani pokdy rozvážiti, na čem se přání vaší milosti zavírá."
Baronka věděla již od Ferdinanda, že Nebesa byla právě v Suchdole, a že se tím Ledecký netajil, vykládala mu za upřímnosť.

„Bezděky sám jste se dotknul předmětu, o němž bych ráda s vámi porozprávěla," rozmlouvala se baronka; „a tuším, že vám to nebude s podivením."

Odmlčela se pro okamžik. Farář se dělal, jako by jí nerozuměl, a nepohnuv ani brvou vzhlížel pokojně k ní očekávaje, co bude následovati.

„Farář Cvok," pokračovala baronka, „přijal před několika nedělemi do svého domu pracizí dítě v opatrování."

„Ráčíte dovoliti, milostivá paní baronko, že vsouvám tu malinkou oprávku," přejímal jí Ledecký řeč. „Ne on, ale stará a věrná hospodyně jeho přijala v opatrování dítě a nikoli pracizí, nýbrž dítko po dceři sestry své."

„A vy byste věřil, velebný pane, té pohádce, dosti nejapně pro venkovský lid nalíčené?«

„Věřím. Páter Cvok jest muž ducha prostého a spravedlivého. Domnívám se podle delší známosti s ním, že mu vidím až do dna duše, a nemám příčiny bráti v pochybnosť, co slyšel jsem od něho na vlastní uši své."

„Dnes?"

„Nikoli; již prve."

„A všecko ostatní pokládáte za klevety, prázdné pravdy? Či snad jste ani jiných kommentářův o té události neslyšel?"

„Slyšel, milostivá paní. Od panny Reginy na příklad."

Baronka zbystřila uši.

„Bylo by mně milo," podotkla poněkud živěji, „kdybyste si neobtěžoval, mne se vším do podrobna obeznámiti."

„Všecky varianty vybíhají ve dvě závěrečné věty: že ubohé opuštěné děcko připisují páteru Cvokovi jakožto otci a bývalé slečně společnici jakožto matce."

„A jiná ještě osoba, mimo jmenované, není-li do klevet těch připletena?"

„O někom jiném ještě nevím ani písmenky."

„O mém synu jste pranic nezaslechnul?"

„Milostivá paní! Kdež pak!"

„Nuž nechme toho a přistupme k jádru věci, pro kterou jsem vás, velebný pane, k sobě požádala. Jsem věrná dcera svaté naší matky církve, jíž po dlouhá staletí žádná ratolesť staroslavného rodu Počernických z Po-

černic nikdy se neodcizila. Ač jsou k tomu jiní úřadové církevní ustanoveni, by chování nižšího duchovenstva ostříhali, přece jest i povinností mojí i právem mým jako patronky všímati si všeho, co by bylo na újmu svaté naší víře a nahodilým rozpásanostem v čas přítrž i zástavu činiti, než snad vyšším úřadům bude zakročiti. Pomíjejíc zatím z útlocitu veledůstojného pana vikáře žádám na vás, velebný pane, abyste jménem mým bez průtahu faráři Cvokovi napsal, že si rozhodně přeju, aby řečené dítě od hodiny ze své fary odklidil a dal je někam přes pole na vychovanou, čím dál, tím lépe, by lidem přišlo s očí a mysli a spokojilo se pohoršení, jímž tak lehkovážně se zavinil. Bude-li se zdráhati, nebo neučiní-li dokonce tak, napište mu zcela určitě, že pustíc všecky ohledy mimo nastoupím proti němu na cestu církevně úřední."

Ledecký poslouchal baronku pokojně jako socha a i když domluvila, neměl se hned k odpovědi. Posléze rozvázal ústa:

„Neradil bych, vaše milosti, abyste prováděla zámysl svůj a třeba vyrůstal ze semene spasitelného. Jsem zkušený kněz a znám důkladně práva naše; kollega Cvok jest jich neméně znalý. Patronu nepřísluší, by proti faráři, řádně ustanovenému, tak si počínal, jak vaše milost snad jen navrhovati ráčí. Totě věcí nadřízeným církevním úřadům vyhrazenou, a i ty podobného rozsudku dříve nevydají, dokud spornou záležitost prve nestranně neohledaly a nevyšetřily a bedlivě obviněnce nevyslyšely. Kollega Cvok má jistě potřebné průkazy, jako křestný list dítěte, v rukou, a bude-li toho pilná potřeba, zjedná si zajisté spravedlnosť před nadřízenými úřady. On vyjde nade vši pochybnosť z té pře cel a zdráv, ano dostane se mu i pochvaly, že z křesťanské lásky vykonal skutek bohulibý nad opuštěncem. Kdybychom — vaše milosť, nebo já jménem jejím — podobným

rozkazem se na něj odvážili, zapletli bychom se do mrzuté pře, jež by nám mnohou hořkosť spůsobiti mohla."

Baronka pobledlá vyvalila na řečníka oči; bylť jí vůbec odpor někoho druhého věcí nevídanou.

„Rozumím vám, velebný pane," pravila po delším pomlčení; „nechci na vás doléhati, upouštím od své žádosti a učiním sama, co mi svědomí káže. Jen mi na to podejte ruku, že co jsme tu spolu promlouvali, zachováte tajemstvím."

Ledecký podal jí z lehka ruku a hluboko se kloně odcházel z audience. Když vyjížděl ze zámeckého nádvoří, vjížděl právě baron Mundy.

Baronka rozchodila se proti svému obyčeji po pracovně. Byla nepokojna, rozbouřena; krev se jí hnala do hlavy. Před Ledeckým prohrála.

„Kněz knězi neublíží," mluvila k sobě v duchu. „Když jsem se mu zmínila o Mundym — to jeho nalíčené podivení!"

V baronce podezření proti synovi stoupalo. Sklesla mimoděk do křesla při psacím stolku. Závrať, posud jí neznámá, popadala ji, hlavu měla těžkou, v uších jí hučelo, před očima se jí dělaly mžitky a kola, nohy jí brněly. Úzkostí vyrážel jí pot na čele a skráních.

Do pracovny vstoupil služebník hláse, že milostpan baron právě z cest se navrátil a že se táže, smí-li její milosti svou poklonu učiniti. Baronka pokynula hlavou.

Za minutu vstoupil baron Mundy, políbil ji a podotknul: „Jsi nějak rozechvělá, matinko."

„Jsem, milý synu. Dnešní vedro jest nesnesitelno."

„Nepovolala jsi lékaře?"

„K čemu! Večerní chládek se blíží."

„Jak jsem nešťasten, matinko! Tolik jsem se na tebe těšil, a teď, když po několika nedělích opět tě mám, leká mne tvá churavosť."

Baronka se ostře na syna podívala a pravila s důrazem a významně: „To již osud lidský, milý Mundy, že druh druha jinak sobě představujeme, nežli ve skutečnosti jsme."

Mundy lehce zbledl. Baronka nespouštějíc s něho očí dobře si toho všimla.

„Snad abys mi sklenici čerstvé vody přinesl."

XVII.

Druhého dne dopoledne přišel Kozmánek se psaníčkem Cvokovým na faru Suchdolskou. Přítel Cvok se tázal, co bylo včera na zámku s baronkou projednáváno. Ledecký odpověděl krátce a jasně, že jest to tajemstvím, za něž se baronce odcházeje zaručiti musil. Před obědem dostal Cvok odpověď a zasmušil se tak, že mu ani oběd nechutnal, ač mu právě dnes panna Naninka připravila, co velmi rád jedl, hrách totiž s okurkovým salátem.

Nebylo s ním vůbec již od včerejška žádné řeči, a odešel-li včera ráno se zakabonělým čelem do Suchdola, přišel za soumraku odtamtud mrzut až na bědy. Panna Naninka z něho moudrého slova dostati nemohla, ač měla zvědavosti plné údy, a obav se v ní hemžilo jako mušek na slunci. Noc měli na faře velmi nepokojnou: farář nemohl spáti, a panna Naninka nezamhouřila ani oka; jen Pepík hajal jako po máku.

Nazejtří dopoledne došla Nanince trpělivosť, vzala Cvoka do výslechu, co před ní má zatajovati, a hnedle věděla tolik, co on.

„Já Pepíčka hned odnesu, ať si pak pro něj přijde, kdo chce!" prohlásila potom.

„K čemu odnášeti?" dí farář. „My Pepíka nedáme, a kdyby sám biskup si pro něj přišel! A pak já ho

z domu nepustím; já musím za něj státi a budu za něj státi.“

„A přece jste včera ráno řekl, že bude musiti z domu.“

„To jsem se ukvapil, z lítosti... Nebesa! Já mám to dítě tak rád, že bych mu srdce své rozkrájel! Buďte bez starosti, Naninko, chyba se nestane žádná, zvláště teď, když baron Mundy se k němu hlásí.“

„Jak to všecko dopadne! — Milosrdný bože, co vidím?“

Cvok vyskočil a běžel k oknu, z něhož panna Naninka ven se dívala.

„Panský kočár! Už jsou tu!“ naříkala panna Naninka lomíc rukama. „Pro živého boha a jeho utrpení!“

„Kde je můj Pepík!“ notoval jí farář třesa se úzkostí.

„Jest v kuchyni, jdu k němu. Nepouštějte jich tam, sice se stane neštěstí!“

A než farář mohl odpověděti, byla Naninka z prachu.

Byl to skutečně panský kočár. Seděla v něm paní baronka a naproti ní šafářka. Na kozlíku vedle kočího trůnil ve své nádheře pan Ferdinand.

Baronka měla na dnešek noc nad míru nepokojnou a zlou. Zavrhnuvši plán, v němž farář Ledecký měl jí býti jaksi španělskou stěnou, přemýšlela o novém, za okolností nejvhodnějším, a div si hlavu nerozmyslila; konečně měla již útek i osnovu pohromadě. Hned odpoledne druhého dne určila si k provedení. Dopoledne konala svou práci jak obyčejně, ano Mundymu se zdála býti povahy jasnější než jindy. Některou hodinu ztrávila po jeho boku a pozorně a ráda vyslyšela některou episodu z poslední jeho cesty, ano tu i onde prohodila jemný a laskavý žert, což stávalo se jen za sváteční její nálady.

Po poledni dala si zapřáhnouti předstírajíc, že podívá se na úrodu některého dvoru. Nevyzvala nikoho,

ani Mundyho ani baronesu Sály, by s ní jeli. Jezdívala vůbec nejčastěji sama, a baron netušil ani dosti málo, že to snad bude jízda proň osudná.

Zajevši do dvora, jenž stál na cestě do Suchdola, pojala s sebou odtamtud šafářku. Pan Ferdinand měl o čem přemítati. Šafářka měla kojeňátko, aby snad baronka... Skládal si na kozlíku dobrodružné sestavy.

Baronka velela, by jeli k Suchdolu a vesnici objeli; kus za Suchdolem nařídila jeti do Záluží. Pan Ferdinand se tajně pousmál; věděl již, kolik uhodilo.

Na farní vrátka silně zaklepáno. Cvok potácel se otevřít. Milostivá patronka vstupovala do jeho příbytku hrdě jako krasavice do plesového sálu, a majestátně chladně jako královna mezi měšťanské dámy. Pan Ferdinand zůstal při otevřených vrátkách na stráži a na posluchy.

Farář zajíkaje se uvítal zdvořile milostivou patronku a nabízel jí stolici. Ona sedadla nepřijala, mrštila okem po pokoji, podívala se jen střihem na faráře a promlouvala k němu úsečně, zvučně a studeně jako nějaký mluvní automat.

„Vy, pane faráři, přechováváte zde, na faře, cizí dítě, jehož původ jest neznámý a záhadný. Mám toho potřebu, abyste mně dal přečísti jeho křestný list.“

Přítel Cvok rděl se a bledl zároveň. Pro překvap, rozpak i úzkosť nevěděl kudy do řeči.

„Podejte mi jeho křestný list,“ opakovala důrazněji baronka.

Nebesa škrábala se po levé ruce; paměť i úsudek se mu vracely.

„Dítě nebylo zde na Záluží křtěno,“ odpovídal.

„Vím to,“ pokračovala suše a jistě baronka; „leč beze průkazu křestného jste přece dítě na opatrování nemohl přijati.“

„Má hospodyně je přijala.“

„Tou bajkou si krmte selské rozumy; mne jí neodbudete.“

„Nemohu ničím jiným vašim milostem posloužiti.“

„Ujišťuji vás, že mně posloužíte. Máte-li či nemáte té listiny?“

„Nemám. A kdybych ji i měl, záleželo by na mně, chci-li jí posloužiti čili nic.“

Líce barončino obarvilo se náhlou záplavou hněvu. Viděla, že není na jiném než pádnější ranou vesnického kněze ohromiti, by nezmohl se k ráznějšímu odporu.

„Jsem patronkou zdejší fary,“ pokračovala řeč svou slovo za slovem přiostřujíc; „a nebudu toho trpěti, by z tohoto místa, kde vezdy řádní duchovní bohabojný život trávívali, símě hříchův a neřestí zasíváno bylo do pole, jež podlé přísahy, bohu složené, vám jest očistovati ze všelikého hříchu a nepravosti. Proto sem přicházím, aby nákaza nerozjídala se dále jedovatým vředem mezi věřícími. Kde máte to dítě, já je s sebou odvezu.“

Za hřímání barončina hrál Cvok ve všech barvách. Potom se vzpřímil, přeměřil ji přísně a promlouval k ní klidně, pevně a důstojně: „Mám právo, paní baronko, od vás požadovati, byste v mém příbytku mému stavu přiměřeně se mnou mluvila.“

„Až příliš jsem mluvila přimeřeně.“

„Vy jste mluvila velice nepřiměřeně se mnou, a divím se jen, že jste jako šlechtična tolik nad sebou se mohla zapomenouti.«

Baronka zesinala a marně pracovala k odpovědi.

„Proti všem urážkám vašim stavím se zcela pokojně za štít dobrého svého svědomí. Kladivo vaše bušilo do prázdna. Jsem kněz; odpouštím vaší slabosti. Jádro a konec všeho jest: vy chcete, abych vám vydal svého svěřence. Co bylo před tím, byla nabubřelá, řečnická radomontáda. Přistupme k jádru. Což když vám dítě nevydám?“

„Pak přičtěte si následky, které vám z toho pojdou.“

„Myslím, že je dobře unesu.“

„Ať jen se nemýlíte. Známosti mé sahají vysoko a vydají na váze na místech, jimž vy jako kněz jste podřízen. Znáte mne, že nepopustím v tom, co jsem uznala za dobré provésti, a proto volte si ze dvou věcí: buď mi vydáte dítě, anebo postarám se o svatého Jiří pro vás. Toť zcela jasno.«

„Nuž, s pánem bohem: starejte se pro mne o sv. Jiří.“

„Mezi námi jest domluveno!“

Baronka měla se na oko k odchodu. Však zastavila se a neobrátivši se ani k faráři pravila umírněně: „Kde jest to dítě?“

„U své opatrovnice.“

„Ráda bych se na ně podívala.“

„Věřím.“

„Slyšte, ráda bych je viděla,“ opakovala živěji baronka s přízvukem, jako by napolo rozkazovala a napolo prosila.

Přízvuk ten dotknul se přízněji našeho přítele. Vzpomněl si, že milý jeho Pepík jest jejím vnukem, a domníval se, že by se jaksi proti přírodě prohřešil, kdyby baronce dítě aspoň neukázal. Také si myslil, že po tom, co se dnes stalo, svěřence déle na své faře neudrží a kdo ví, zdali stará baronka někdy ještě vnuka svého uvidí! Lidskosť se v něm ozvala; zdálo se mu, že sobě tím nic nezadá a Pepíkovi neublíží.

„Svol -li panna Naninka,“ odpovídal, „nemám nic proti vaší žádosti. Račte minutku posečkati, promluvím s ní.“

I odcházel do kuchyně dvéře jen přivřev.

„To jest dítě Mundyho,“ zašeptala k sobě baronka; „není více pochybnosti!“ A srdce se jí stahovalo kleštěmi.

Farář se nemohl do kuchyně dostati; dvéře byly

uvnitř zatarasený. Teprve když panna Naninka jeho hlas poznala, odstavila truhlu ode dveří; Pepíčka tiskla v náručí a tázala se přitlumeně: „Odešla-li?“

„Neodešla. Čeká v čeledníku a ráda by Pepíka aspoň viděla. Není nebezpečenství, panno Naninko; pojďte tam s Pepíkem.“

»Nehnu se odtud, ať si jde sem.“

Farář se vrátil k baronce a vyřídil jí, co se svou hospodyní vyjednal.

„Nuže,“ pravila ona, „není-li zbytí, půjdu do kuchyně.“

Cvok šel napřed, baronka za ním. Mlčky a spěšně, ano chvatně přikročila k Pepíkovi, naklonila se k němu a ani nedýchajíc prohlížela si jej tak důkladně, jako náruživý numismatik nějakou starožitnou minci, jíž svět posud neviděl. Obyčejný, chladný výraz jejího obličeje strnul a stuhnul, jen oči křečovitě mrkaly. Jistota jí vzcházela — to byly rysy rodu Počernického. Zpytavé oko její utkvělo déle na jednom místě při levém oušku: vidělo tam touž malou mateřskou poskvrnu, kterou měl na témž místě Mundy. Baronka vzpřímila se a ohlédla se plaše po kuchyni.

„To dítě musím s sebou vzíti!“ pravila velitelsky.

„Nevezmete!“ odtušil farář statečně.

Dvéře do kuchyně byly pootevřeny, a postava pana Ferdinanda kmitala se v síni mezi kuchyní a čeledníkem.

Baronka jen pokynula, a již vstoupil do kuchyně. Baronka mu nařizovala: „To dítě vezmi s sebou!“

Farář postavil se před hospodyni a dítě; z očí mu sršely blesky: „Ani kroku dále!“ zahřímal.

„Ferdinande,“ volala baronka, „běž pro představeného obce.“

„Ani obecní starosta nesmí mně sáhnouti po dítěti,“ horlil přítel Cvok. „A ostatně vy mu nemáte co rozkazovati. Já mu dítě nevydám a nevydám.“

Pan Ferdinand otálel s odchodem; stará ta podšitá liška dobře viděla, že farář jest v právu. Oko jeho těkalo nejistě s baronky na kněze; čekal patrně na nový rozkaz. Než toho se mu baronkou nedostalo, neb obcházely ji mdloby, tyže mdloby, jež ji včera večer v pracovně její braly, když Ledecký od ní odešel a děsná předtucha ji projímala, že Mundy jest otcem podložence v Záluží. Dnes byl ten záchvat silnější a údy ji mnohem více brněly. Škubla sebou, pronikavě zasténala a poroučela se na podlahu. Ferdinand ještě v čas ji zachytil; byla nadobro bez sebe a vypadala, jen aby ji položil do rakve.

Odnesli ji do čeledníka, položili na lože farářovo a křísili ji. Jen stěží a ponenáhlu přicházela k sobě a byla i pak tak chatrna, že oba muži si rady nevěděli. Farář si vzpomněl, že má doma Hofmannské kapky. Skočil pro ně, a ona je vzala z ruky Ferdinandovy. Chabé životní síly se v ní občerstvily a vědomí její zjasňovalo se. Bylo jí viděti na očích, že silná duše její pozvolnu proniká na venek. S pomocí Ferdinandovou posadila se na loži; dech se jí uvolňoval; ale nemluvila. Farář se postavil za její hlavu, by ho neměla na očích. Asi za čtvrť hodiny přerušila děsnou pomlku — vyslovila přání, by ji vyvedli na čerstvý vzduch. I vyvedli ji do zahrádky, kdež ji na stolici posadili a kdež asi půl hodinky vyseděla vypivši jen něco málo čerstvé vody se solí smíšené. Posléze prohlásila, že dosti jest silna a že odjede. Pomáhali jí do kočáru.

O dítěti se nezmínila víc ani slovíčkem, a nikdo mimo Naninku se o Pepíka nestaral, nebo Cvok byl stále okolo nemocné paní prokazuje jí službu co nejochotněji. Kočár se pohnul a zvolna odjížděl. Cvok si oddychl, jako by skála s něho se svalila.

Venku se zatím obloha zachmuřila a občerstvující deštík postřikoval. Lahodný větřík pofukoval krajinou a příjemně osvěžoval baronku. Než-li přijeli na Labutín,

byla tolik zotavena, že vypadala opět jak obyčejně. Také nežli dojeli, rozkázala zcela určitě všem třem osobám s ní jedoucím, by ani slovem neprohlesly, že byla na faře v Záluží a která nehoda ji tam potkala.

XVIII.

Ponėvadž jen zvolna se jelo, měla baronka dosti pokdy cestou o svém položení znovu přemýšleti. Jakýsi pokojnější duch províval její přemítání a konejšil blahodárně její strasti. Vždyť podoba dítěte s Mundym mohla býti jen nahodilou a i mateřská poskvrna při levém uchu mohla býti hříčkou přírody druhdy rozmarné. A kdyby i na krásně bylo Mundyho, nebyla-li to událosť v šlechtických rodech i nejslavnějších dost obyčejná a všední? Proč rozehřívá se tolik pro věc dost obecnou, že i nejdražší poklad svůj, zdraví, dává do nebezpečné sázky? Baronka zastihovala se na scestí a přece nemohla podlé povah svých jinak jednati. Nejhorší při všem bylo, že první všeho vinu musila sobě dávati. Kdyby nebyla bývala tak přes míru vládychtiva, byla by již Mundyho oženila. Také ji palčivě hnětlo, že Mundym i Jenny dala se oklamati. Leč co se stalo, odestáti se nemohlo; nejlépe bude celou tu mrzutou věc poručiti nebeským oblakům.

Takto se baronka pro chvíli spokojila; leč když ze Suchdola přibližovala se k Labutínu, starosť obnovenou silou doléhala opět na ni. Proč Mundy dítě své přechovává na blízku Labutína? Patrně má milostný jeho svazek s Jenny hlubší a pevnější kořeny, než-li na sta jiných podobných výstředností šlechtických. Snad zamýšlí docela Jenny svým časem za manželku zákonitou pojati; čeká snad jen na blaženou chvíli, až matka shasne a nebude mu více cestu jeho zaléhati. Jak rozvázati ten zádrhel?

Nezbývá, než-li na rychlo mu nevěstu vyhledati a jej řádně oženiti. Baronka měla již dávno pro něj nevěsty vyhlédnuty, ale v žádné z nich neshrnovalo se tolik dobrých vlastností, kolik si jich pro syna svého přála. Což naplat: přílišná výběračnosť nebyla na ten čas místna; baronka odhodlala se všemi silami do nesnadné té úlohy se pustiti. Ovšem úkvap v této věci právě mohl býti velice škodlivým, ale i nejškodlivější vyvážil dobře škodu, která z toho vzniknouti mohla, kdyby Mundy zůstal svobodným a pak si Jenny za manželku vzal.

Avšak proti takovému jednání vyvírala se v ní znova pochybnosť. Což kdyby přece tápala v omylech, kdyby dítě na faře Zálužské nebylo Mundyho? Odkud nabyti o tom jistoty neomylné? Tázati se přímo Mundyho, nevydalo by; mohl by se chytře přetvářiti! V barončině duši probleskla myšlénka tak jistá a bezpečná, že všecka bytosť její se nad ní rozjásala. Již věděla, jak Mundyho vzíti na paškál. A pak, padni zub nebo hlava, pak teprve bude místno a vhodno, oženiti jej. Že krok ten může býti pro ni osudným, nenapadlo jí. Pevně a jistě sestoupila v Labutíně při zámku s kočáru a do schodů šla ke svým komnatám tak rychle a lehce jako před dvaceti lety.

Večer o deváté hodině objednala si Mundyho do své pracovny. Když se dostavil, rozmlouvala s ním o některých věcech hospodářských asi půl hodiny, by udržela jej v obyčejné jeho míře a pak nic netušícího tím mocněji mohla překvapiti.

Tento odstavec jejího záměru povedl se jí výborně. Mundy buď souhlasil s jejími myšlénkami, buď jim odpíral, ale konečně se spolu shodli jako růže s růží.

Najednou obrátila baronka list.

„Prosila bych tebe, Mundy, ještě za službu,“ prohodila zcela povrchně, ale v nitru svém se rozchvívajíc,

neboť jí bylo, jako by hejno mravenců po zádech i těle jí lezlo.

„Poroučej, matinko; rád jsem k službám,“ odvětil baron.

„Běží o to zhotoviti list, jistou měrou důležitý. Chceš-li mně učiniti po přání, sedni k psacímu stolku mému, a já ti obsah budu do péra říkati. Vezmi arch ministerského papíru.“

Baron tak učinil a podíval se na matku, očekávaje její nápověď.

„Dáme se do toho? Tedy piš: Vaše biskupská milosti! Nejdůstojnější pane!“

Baron píše promlouval:

„Aj, totě vzácný dopis, k biskupovi! Jest napsáno; pokračuj.“

„Nejpokornější služebnice Vaše v Kristu utíká se k Vašim milostem v záležitosti nemálo ožehavé a jest přesvědčena, že bude vyslyšena a že dobrota a spravedlivosť Vaše, v pravdě apoštolská, zjedná jí dostiučinění potřebné, třebas i přenášela jsem se, nikoliv bez důvodův, přes první úřad církevní, biskupský vikariát. Jde tu o faráře na mém patronátu v Záluží, o pátera Václava Cvoka.“

Baronovi, an psal, třásla se ruka. Baronka si toho dobře všimla, a bledosť nová ji polila. Mundy nepozvedl oka s papíru, ač matka jeho i když dopsal, ještě hodnou chvilku mlčela.

„Je-li již dopsáno?“ tázala se.

„Jest,“ odvětil polohlasně Mundy.

„Buď tak laskav a piš dále: Týž kněz zapomněv se nad sebou žil s bývalou společnicí mé dcery, jménem Jenny Kučerovou, v hříšném, pohoršlivém poměru, který nezůstal bez následkův . . .“

Baronu Mundymu vstoupila všecka krev přívalem do hlavy; péro mu vypadlo z ruky na papír, i zvolal prosebným hlasem: „Ustaň!“

„A proč bych ustávala?“

„Poněvadž píšeš — lež.“

„Že lež!? Jsi snad lépe zpraven o tom špinavém prádle v Záluží, než-li já, jež dnes na večer odtamtud jsem přijela?“

Baron se rozchodil prudkými kroky po komnatě a snažil se bouři jím lomcující ukojiti, ale nebyl s to. Baronka ani oka s něho nespouštěla.

„Křivdíš Cvokovi, tomu šlechetnému muži,“ dopracoval se konečně Mundy odpovědi.

„Že mu křivdím já? Či není on otcem toho pan...“

„Matko, ustaň!“ vykřikl Mundy téměř bez sebe.

„Kdo tedy otcem jeho?“ rozkřikla se baronka.

„Když to chceš mermomocí věděti, tedy to věz: to dítě jest synem mým!“

„Tvo...“ zasténala baronka a nedopověděla slovo. Vyrazivši ze sebe srdcervný výkřik svalila se na podlahu a ležela naznak jako zesinalá, bezcitná mrtvola. Obličej její se protáhl, svaly na tváři pravé se svěsily, koutek ústní po téže straně byl ohyzdně zkřiven a oči byly děsně vytřeštěny. Ani nejmenší pohyb životní nejevil se při ní, a o nějakém sebevědomí nebylo ani potuchy. Dýchala sice, ale nepravidelně a těžce, s chropotným rykem, a tváře se jí při výdechu nadýmaly.

Baron strnul leknutím; shledav, že všeliké volání a pokoušení se o vzkříšení jest marno, složil ji na zemi a trhal zvoncem. Na poplach jeho sbíhalo se služebnictvo, přiběhla i baronesa Sály se slečnou společnicí, a tichá druhdy pracovna naplnila se nářkem a voláním více méně bezúčelným. Jediný Ferdinand pochopil ihned situaci a nic neřeknuv běžel pro lékaře, s nímž se asi za čtvrť hodiny vrátil.

Lékař nařídil ticho, ohledal nemocné puls a položiv ucho na její srdce, hodnou chvíli poslouchal. Pak pustil

jí žilou, dal ji na lože odnésti a hlavu ledem obložiti. On a baron zůstali posléze sami při nemocné paní.

„Jest naděje?" otazoval se ho baron Mundy.

Doktor pokrčil rameny.

„Částečná anaemie mozku," odvětil. „Pravá část těla jest ochrnuta. Možná, že brzy, možná, že za několik hodin přijde k sobě; možná, že dostaví se paralysa, a více neoživne. Zdráva více nebude, pane barone."

Mundy svěsil malomyslně hlavu. Klekl k loži a políbil matce ruku. Horká slza ukápla mu na ni.

XIX.

Baronka neumřela. Přivedli ji k sobě. Pravá část jejího těla byla a zůstala zmrtvělou. Paměť a vůle se jí zvolna vrátily, ale stav její byl žalostný, a lépe by jí asi bývalo, kdyby byla zesnula hned při prvním záchvatu. Viděla dobře, ale slyšela špatně a mluvila velmi nedostatečně, tak že sotva desátému slovu bylo rozuměti. A tu ještě rozuměl jí jen Mundy, jenž od ní neodcházel, ano nadobro se do její komnaty přestěhovav, ošetřoval ji v pravdě po synovsku dnem i nocí. Povoláni též odjinud, ano i z Prahy lékařové, ale naděje, že bude dobře, nedával žádný z nich a schvalovali vesměs opatření domácího lékaře.

Jediný člověk na zámku Labutínském kojil se nadějí v lepší budoucnosť, a ten byla baronka sama. Silná duše její hodinu k hodině, den ke dni zvedala se přes všecky vzdory malomocného a chorobného těla. Stav její duševní podoben byl mučírně. Cítila, myslila, chtěla; ale cit, mysl i vůli nemohla na venek projeviti. Kdyby byla jen mluviti mohla, neb aspoň psáti! Ale ani jazyk ani pravice neměly se přes všecko ošetřování, přes všecka vědecká opatření k dílu. Baronka trpěla a strádala s myslí

statečnou, ano bohatýrskou, nespouštějíc se ani na minutku naděje, že ozdraví. Podobala se asi lvu v kleci, jenž sní o palmách, žirafách, antilopách a nádherných měsíčních nocích na poušti a věří, že ještě jednou zlaté svobody své bude požívati.

Uplynul první měsíc. V zámku i na panství zvykli si trudnému stavu barončinu. Baron Mundy ujal se žezla i vesla, a vše volněji oddychovalo, jako když do dusného oboru pokojového života zavane z jara čerstvý, vonný vzduch. Mladého barona měli vůbec v lásce: k chudině byl útrpnější a dobročinnější, na rolnictvo nedíval se tak s vysoka jako matka, jež ještě zlaté doby roboty dobře pamatovala, a podřízenému úřednictvu neztrpčoval kus chleba, krušně dobývaný, pelyňkem studené pýchy a bezohlednosti. Krátce po nehodě, která jeho dům potkala, svolal si úřednictvo k sobě a pravil k nim: „Pracujte, pánové, poctivě ve prospěch můj, a já se poctivě starati budu o vás a rodiny vaše."

Heslo to bylo všem milo, a správa panství nebyla o nic horší než-li za vlády matčiny, naopak mysl méně stísněná a jasnější budila větší chuť k úsilovnější práci pro dům baronův.

Nejvíce ze všech ulevilo se příteli Cvokovi a panně Nanince. Nyní nebylo se o Pepíka obávati, nebylo více třeba dávati jej z fary. Zámecký doktor požíval neobmezené důvěry a ten se k Nebesům vyjádřil, že věřiti, že stará baronka se ještě uzdraví, jest ze sněhu páliti cihly. Stejnou s ním zpíval i zkušený šafář Rambousek: „A kdybyste jí koření z devíti vrchů snesli, baronka zůstane mrzákem a kukačku více neuslyší kukati."

Na faře v Záluží šel život tak jednotvárně jako dobré hodiny. Pepík měl se k světu za tři a Nebesa i jeho hospodyně div ho láskou nesnědli.

„Nepochybuji," rozpřádal Cvok jednou rozprávku, „že po smrti matčině se baron dá s Jenny řádně oddati.

Vy máte vždycky něco naproti," dokládal, kdy Naninka kroutila hlavou.

»Jsem žena a myslím po žensku. Podlé toho psaní, co přišlo s Pepíčkem, myslím, že to tak snadně nepůjde, jak vy se domníváte. Prosím vás, přineste to psaní a přečtěte mi, co tam stojí o mladém baronovi."

Nebesa učinila jí po vůli.

»Vidíte, vidíte," rozehřívala se Naninka, „to nenapsala jenom tak, že Mundyho navždy zavrhla, to není jenom tak, že mu nabízené peníze hodila pod nohy, že mu ukázala dvéře, by pohledem svým neuhranul dítě její. To je mnoho od ženské řečeno, velebný pane, aspoň tolik, že kdyby i na krásně starou baronku odnesli na ramenech na poslední mši a baron na stav svůj baronský nedbal a Jenny za manželku požádal, to nepůjde přece jen tak zhola. Baron jednal hanebně. Poctivý muž na jeho místě by byl dal Jenny úpis. Že jest baron, nevídáno! Byl Oldřich kníže a vzal si Boženu, a v Tylořích byl arcivévoda a vzal si dceru poštovského mistra. A otec Jennin nebyl také odněkud za plotem."

Nebesa se škrábala po levé ruce. Důvody panny Naninky se mu nelíbily tím více, čím méně je mohl vyvrátiti. Po chvíli odpověděl: „Ale pomyslete, Naninko: takové bohatství, takové nádherné postavení! Baronka Počernická z Počernic! To je něco! To by Jenny nezavrhla."

„Pravda, nezavrhla by, kdyby nebyl baron v rozhodné chvíli ukázal svou pravou barvu. Ostatně nemám na rozumy kontrakt, možná, že se klamu."

Dali si dobrou noc a rozešli se. Faráři řeč Naninčina nedala dobře spáti, tajný hlas mu říkal, že Naninka dále vidí než-li on, a starosti o budoucnosť Pepíkovu a Jenninu skličovaly mu dobrou duši.

Ráno po mši donesl mu pořadník dopis a podací list na padesát zlatých k podpisu. Dopis byl od pátera

Neduchy; podací list byl patrně na psaní Jennino. Vypravil hned posla na poštu a rozevřel dopis Neduchův. Ruka se mu třásla a tělo prochvívala úzkosť. Četl a četl a oko jeho zářilo radostí. Starý upřímný Matěj se s ním smiřoval, ano prosil za odpuštění, že byl tolik sláb a dal se nepravou zprávou sklamati; Cvok prý jen neměl zapomenouti, že jest duchovním, a dítě neměl bráti na faru.

„Nebesa!“ zvolal Cvok; „můj zlatý Matějíček! Jen když zase mám to jeho staré přátelské srdce!“

Chvíli po obědě vrátil se posel s listem Jenniným. Naninka sedla si proti faráři a poslouchala. A bylo dlouho a nadivno poslouchati, nebo psaní mělo zrovna osm drobně popsaných stran mimo přiloženou padesátku.

Jenny byla vychovatelkou u bohaté měšťanské rodiny na Budějovicku. Byla tam mnohem spokojenější než-li u baronky Labutínské a nic jiného jí nechybělo než-li Pepíček.

„Tomu ráda věřím,“ připomenula Naninka otírající sobě zástěrou oslzené oči.

Pepíček měl vůbec v celém psaní tenór, a z častých slzných stop bylo viděti, jak těžké srdce matka má, že od svého dítěte odloučena žíti musí. Valná částka jejích myšlének táhla se po něm, jako květiny, uzavřené v pokoji, táhnou se po venkovském světle a slunci.

„Kdybych jen pět minut, jen jednu minutu jej viděla a zulíbala,“ psala Jenny, „posilnila bych se na rok dlouhých, trpkých strastí.“

Poměry domácnosti, v níž nyní z povolání žila, vypisovala stručně a jasně a pozdržela se jenom déle s charakteristikou domácí paní, jíž chválila jak dámu nevšedního vzdělání, řídké uhlazenosti a dokonalých povah, jež jí splácí práci její s dvěma dítkami nelíčeným uznáním a srdečnou důvěrou Pán jest prý sice suchoparný kupec, ale kdykoliv ocitne se v rodině své, viděti jest na něm starostlivého otce a vroucného manžela.

Jenny si libovala, že jest jaksi mezi svými, a připojovala, že není to prázdný úštěpek, říká-li se, že šlechtici mají zvláštní svou krev; nebo přirovnává-li rodinu Opolských k rodině barončině, jest prý jí, jako by čtla báseň Čelakovského vedlé klassicky upraveného, citu prázdného blahopřání.

Pokračujíc psala, že jenom jedna věc ji znepokojuje a jí způsobuje starosti o klidnou budoucnosť. Závodu páně Opolského jest prý účasten nevlastní syn po starší jeho sestře, pán již letnější, krásné postavy, libého vzezření a hlasu prý velice lahodného, jenž zrovna k srdci se přimlouvá. Jest prý již čtyřicátník, ztratil asi před dvanácti lety manželku a jest od těch dob vdovcem. Má prý i vlastní pěkné jmění. On v neděli a ve svátek a za zvláštnějších příležitostí bývá stolem u Opolských a vyhledává prý, ovšem neokázale, její společnosť. Jenny prý dobře vidí, že není mu lhostejnou, ač prý pan Doubek velmi delikátně sobě počíná, a pozornosť jeho rozechvívá prý ji traplivou obavou, jež za jejích okolností ovšem snadno se dává vysvětliti.

„Nejednala bych moudře," připomínala k tomu Jenny, „kdybych všecky muže měřila podlé barona Počernického, ale pro ten čas překypuje takořka srdce mé mým zlatým Pepíčkem, a zbývá-li v něm místečka, náležíť ono celé vám, můj drahý velebníčku, a drahé naší panně Nanince, jež tak po mateřsku krásně obětuje se za mého Pepíčka, což jí nikdy, nikdy nezapomenu."

„Vida, vida," podotkla Naninka.

Přítel Cvok upjal k ní zrak tázavý a zvídavý.

„Samo štěstí jí plyne u mužských," prohodila hospodyně. „Oč nestojíš, chodí za tebou. Naposledy pojedeme na svatbu, jež nám ani ve snách nenapadla."

„Myslím, že z tohoto prosa nebudou jáhly," odpovídala Nebesa; „vždyť nestojí ve psaní, že by Jenny Doubkovi dost málo přála."

„Conestojí ve psaní, může státi v srdci, a co nestojí třeba posud v srdci, může se tam dostati.“

„Vy mluvíte poslední časy jako kniha, Naninko, a matete všecky mé koncepty.“

Hospodyně pokrčila rameny a potají si šňupla.

„Prosím vás, čtěte dále, co píše Jenninka,“ vybízela faráře.

Jenny psala dále, že jeho list skrze tetu Knířovou dostala, a děkovala mu za všecky zprávy o Pepíčkovi v něm obsažené. Že po neděle nic mu nepsala, omlouvala tím, že na Labutíně příliš zvykla policejní dohlídce staré baronky, že první čas u Opolských byla velmi bázlivou a úzkostlivou, by snad nějaké podezření k sobě nevzbudila, ano že jí posud jest jako člověku, jenž potají nešlechetný skutek vykonal a dobře ví, že kdyby se na něj něco vyzradilo, veta by bylo po jeho existenci. Proto prý již k vůli samému Pepíčkovi s dopisem odkládala, aby paní Opolské ukázala, že jest zcela opuštěna ve světě a že k nikomu nemá úvazkův. Jest prý to ovšem smutná přetvářka, jež kdykoliv na ni pomyslí, ji v srdci zabolí, ale že bohužel bez ní se obejíti nemůže, nechce-li pro kalnou minulosť sobě i synku svému zkaziti budoucnosť jen poněkud obstojnou. Také prý chtěla na Pepíčka nějaké peníze poslati, a to že jí možno bylo teprve nyní.

Konečně oznamovala, že koncem října měsíce pojede s paní a s dítkami na zimu do Prahy. „V ten čas,“ přidávala, „buď si na nějaký den dovolenou vyprosím, anebo přijede panna Naninka s mým drahouškem do Prahy, o čemž ovšem dopodrobna se ještě písemně smluvíme. Počítám už nyní dni, až Pepíčka uvidím a k hladovému srdci svému přitisknu.“

Dopis byl dočten. Obligátní zástěra panny Naninky zvedala se znova k vlhkým očím. „Hladové srdce“ mělo

svůj účinek; bylоť panně Nanince, jako by přičichla k rozstrouhanému křenu.

Farář se zadíval do fotografie slečny Jenny. Obrázek byl velmi zdařilý a z posledních časův; Jenny vypadala na něm sličnější, než-li když byla na Labutíně. Bol nad míru jemný a k srdci se zamlouvající produševňoval ladný ovál jejího obličeje, asi jak to vídáme u figur Rafaelových, a ze samého oka vyzírala takořka celá dojemná novela.

„Vazba jest důstojna knihy," pravil k sobě přítel Cvok; „jen neměla mi o tom Doubkovi psáti. To mně připadá, jako by pavouk sedl na krásný obraz. Zas nové starosti! Začni si se ženskými a nevyjdeš z nich. Spíše nebeské oblaky shrneš v průhlednou soustavu než-li jejich srdce."

V tom zaklepáno na farní vrátka. Panna Naninka šla otevřít. I vstoupil služebník ze zámku nesa lístek od barona Mundyho. V lístku byla navštívenka, v níž baron ohlašoval, že jeho matka právě zemřela. Nový, očekávaný jinak záchvat mrtvice zhasil jí život. Baron vyzýval faráře, by ještě dnes na Labutín přišel, že rád by s ním pohovořil. Ke konci pozdravoval syna svého. Farář zkázal, že učiní po přání pana barona, a služebník odešel.

„Co opět nového?" tázala se panna Naninka trnouc zvědavostí.

„Člověk ani z novin nevyjde," oznamoval jí Cvok. „Stará baronka jest v Pánu."

„Bůh jí dej lehké odpočinutí, ona je lidem nedávala," odpovídala panna Naninka. „Kdyby chtěl na vás Pepíčka, řekněte mu bez obalu, velebný pane, že chlapce od sebe dáti nemůžeme a nesmíme."

„Řeknu mu. Vykartáčujte mi ten lepší kabát."

Asi za půl hodinky byla již Nebesa na pochodu do Labutína — vykračoval si dnes jako študentík, když jde na prázdniny.

XX.

Čtvrtého dne po tom byla mrtvola staré baronky v nádherném průvodě do Radešína donešena a v rodinné hrobce po bok manžela svého k věčnému spánku uložena. Pohřeb byl slavný, ale nikoli smutný: mimo děti její nezaplakal při něm nikdo. Lidem, již přišli na podívanou, nebylo počtu, ale více než-li truchlivý výkon církevní, bavila jich mysl jiná věc: průvod na místě faráře Radešínského, nejstaršího a nejprvnějšího to kněze na panství, vedl farář Cvok ze Záluží. Bylo to po přání pana barona, a jakkoli náš přítel již z přirodilé skromnosti proti tomu se zpěčoval, přece úkol ten na něm uvázl, poněvadž ostatní kollegové jeho již ze zdvořilosti k nové vrchnosti mu ustoupili, na oko sice rádi, ale nikoliv prázdni závisti. Řečí bylo o tom v obecenstvu, jako listí v háji. Panna Regina se zlostí ani otčenášku nemohla pomodliti.

„Bude to zlatý pořádek na panství," mudronila k paní obročňové, vedlé níž se v průvodu ocitla. „Pamatujte na mou řeč: že se sama slavná konsistoř do toho bude musiť vložiti."

„Ano, je dnes krásný a teplý den, nemohl se lépe povésti," odvětila jí velmi diplomaticky její společnice.

Přítel Cvok vypadal trochu divně v čele svých assistentův. Drahocenný, zlatem krumplovaný a těžký pluviál, jakéhož jaktěživ na sobě neměl, jej tlačil jaksi k zemi. Také si dříve řádně neoddechnul, dokud nepřijel domů k svému Pepíkovi. —

Zatím nastaly žně. Lidé měli samou prací horké hlavy a pozapomněli na starou baronku, na pohřeb i na Nebesa a jeho svěřence v Záluží.

Leč baron nezapomenul. Bylť nyní pánem vůle své i svého jednání a ačkoli tušil, že kromobyčejným záměrem svým v kruzích příbuzenstva a známých svých

silně narazí a sobě na čas hořkosti a snad i protivenství způsobí: přece neostýchal se pokusu, se slečnou Jenny úplně se smířiti a jí pak způsobem, počestného muže důstojným, ruku i jméno své nabídnouti. Sotva že tedy právní poměry, smrtí matčinou vzniklé, zhruba upraveny a nejpilnější hospodářské práce na panství provedeny byly, pomýšlel na to, i své osobní poměry urovnati a k žádoucímu konci přivésti. Propasť, jež mezi ním a Jenny z jeho viny a nerozhodnosti se rozvírala, nepokládal nijak za bezednou a nepřestupnou, a zdálo se mu, že nikdo mu nemohl lepším mostem přes ni býti než farář ze Záluží, k němuž čím dále tím živější měl sympathie, již pro jeho šlechetné a obětovné nakládání se synáčkem jeho. Zámeckou ekypáži bylo nyní častěji mezi Labutínem a Zálužím viděti, a lidem spadly nadobro šupiny s očí: viděli nyní, že dítě jest baronovo.

„Vida, vida,“ povídali si při domácím krbě, „Nebesa vyhrála terno. Kdo by to byl do něho řekl, že jest takový vychytralý pták a že se tak pěkně hodí do zámeckých pletich. Stará baronka na něj! Věru, že by odešel s kvíčalou!“

„Pravda, na Záluží mnoho svítku nepojedl,“ mínil tu i tam některý pan bratr, „ale než-li takovou cestou vyhledávati si polepšenou, toť lépe knězi žíti o bramborách!“

Přítel náš se ovšem mnoho nehodil do fraku prostředníka, ale volky nevolky musil do něho nejen k vůli baronovi, nýbrž předkem k vůli svému Pepíkovi, jemuž krásnou budoucnosť připravovati povinen se cítil. Také si myslil, že polévka se musí jísti, dokud je teplá, a že otalováním a protahováním nesmí se nechati schladnouti.

Dráhu svou diplomatickou nastoupil dopisy. Zhotovil nejprve dlouhý a důkladný dopis, v němž seznámil slečnu Jenny se všemi změnami, jež na Labutíně se

události, a vší své filosofie a výmluvnosti k tomu použil, aby smířil Jenny s baronem, o němž tvrdil, že ji nyní ještě rovněž tak upřímně miluje jako tenkrát, dokud se spolu nerozpřátelili. Vylíčil jí dále, že baron zná se k Pepíčkovi za otce a že dopustil-li se viny na ní, stalo se to nikoliv z nelásky k ní, nýbrž z obavy před přísnou a neoblomnou nebožkou matkou.

„Jednejte křesťansky, Jenninko, odpusťte mu, a všecko bude zas dobře a všichni se tu spolu budeme ze života radovati.“

Po desíti dnech odpověděla Jenny velmi srdečně, ale záporně.

Panna Naninka, jež byla zasvěcena ve vyjednávání, vzpřímila se hrdě a pravila: „Co jsem vám povídala?! Ó znám já ženské! Bohatstvím, skvělým postavením, ctí, slávou vyvedete je až na vrch makovice: ale když byla jednou až do dna srdce raněna mužem, musí to býti žena jen chatrného srdce, když svine urážku a odpustí. A dokonce je-li svou paní a není-li ohledy vázána jako Jenny.“

„Co tu počíti?“

„Nechte tu věc, ať se trochu odleží. Pak zajeďte s baronem k Jenny, nejlépe až bude v Praze. Nyní by bylo škoda papíru.“

„Což abychom vzali Pepíka s sebou?“

„Třeba. Pojedeme tam všickni s Pepíčkem.“

Baron byl s počátku proti tomu.

„K čemu čekati až někdy do listopadu, velebný pane,“ namítal všecek sklíčen na duši. „Pojeďme hned za Jenny, doufám, že nejlépe pořídíme.“

„Já nedoufám, naopak domnívám se, že bychom ještě více pokazili. Také bychom nešlechetně jednali, pane barone. Pomyslete, že po strašlivých bojích nalezla Jenny pokojný útulek u Opolských. Tam jsou na venkově, a potají bychom se s ní sblížiti nemohli. Pode-

zření, neb aspoň podivné světlo by padlo vždycky na ni z naší návštěvy, a to víte, že spořádaná rodina nesvěří dětí svých vychovatelce, jež není čista jako sklo."

„Jaké podivné světlo! Prohlásím-li se za jejího ženicha a ona za nevěstu mou!"

„Ovšem, což setrvá-li však na svém odporu? Pak připravíme ji o chléb, neb návštěvě naší podkládala by se vždycky předběžná intimní známosť s vámi. Pak by, pane barone, byla námi přinucena, a o svobodnou vůli nebudeme přece nikoho zkracovati jako poctiví lidé."

„Váš důvod mně nejde dobře do hlavy," odpověděl po chvilce baron zasmušile a mrzutě; „než budiž, ublížiti jí nikterak nechci a nemohu. Ač nerad, chci posečkati do listopadu. A myslíte ji dříve o tom zpraviti?"

„Nemyslím. Ona chce Pepíčka viděti; my pojedeme spolu neohlášeni."

„Vaše osnova má do sebe mnohou dobrou stránku. Ano, budeme podlé ní jednati."

Byl začátek listopadu. Počasí bylo za dne jasno a ještě teplo a nebylo nebezpečno dáti se s malým dítětem na cestu. Mezi slečnou Jenny a farářem Cvokem bylo umluveno, že pátého dne listopadu shledají se v Praze. Za dostaveníčko zvolen byl příbytek paní Knířové, jež šťastnou náhodou ty dni byla na venku na svatbě bratra mužova. Jenny slíbila, že o poledni se dostaví, ale kdyby Záložští její přátelé dříve přišli, by ohlásili se jen u domovníka, jenž byl již poučen, aby faráře a jeho hospodyni do bytu uvedl, prokáže-li se navštívenkou, již Jenny do svého listu přiložila.

Den před tím, večer, přijeli baron, Cvok a panna Naninka s Pepíčkem do Prahy a ubytovali se v domě baronově.

Baron byl nad obyčej nepokojným a tak málomluvným, že po celé dvě hodiny, které s farářem večer v jídelně strávil, slova a věty jeho by se byly daly odpočítati. I v našem příteli ze Záluží byla malá dušička; vyčítal si v duchu, že baronovi nic o Doubkovi nepověděl a měl za večera tu věc kolikrát na jazyku, ale bůh ví, z úst ji vypraviti nemohl. Hovor vázl skoro stále a ten i onen jen ledabylo jej navazovali; večerní noviny, jež služebník jim přinesl, vypomáhaly jim dlouhou chvíli zabíjeti. O desáté konečně dali si dobrou noc a rozešli se po svých komnatách. Panna Naninka s Pepíčkem spala v ložnici staré baronky, ano v jejím loži, a byla neméně nepokojna než-li pánové. Jen Pepík spal po cestě výborně. Co mu bylo po všem osudu v náručí své věrné opatrovnice a pěstounky!

Ráno sešli se k společnému snídaní, pak vyjeli si vespolek podívat se na Prahu, a o jedenácté hodině zajeli k domu, v němž umluveno bylo dostaveníčko. Byl to dům jednoduchý a v odlehlejší ulici, a domovník spatřiv panský povoz sekaje poklonu za poklonou uvedl je do bytu paní Knířové.

Pepíček byl jaksi mrzut; zaplakal.

„Není-li to špatné znamení?“ přerušil trapné ticho baron.

»Skoro bych myslila,“ prohodila panna Naninka; „byl po celé cestě a celou noc tak hodný jako dobrá hodina.“

Baron se zachvěl. Farář pravil: „Snad Jenny nebude moci přijíti!«

„Ah! myslíte to tak?“ otazoval se baron.

„I přijde,“ odvětila Naninka a konejšila chlapce.

Nastala nová pomlka, dlouhá a trapná. Přede dveřmi na chodbě bylo slyšeti lehké kroky. Zaklepáno na dvéře. Srdce ve všech přítomných bušilo kladivem.

Do pokoje vstoupila Jenny a v patách za ní krásný muž s plným vousem, ladně přistřiženým, a ve velmi elegantním obleku. V baronovi se stáhlo srdce; před očima se mu dělala tma.

Jenny spatřivši barona zarazila se. Smrtelná bledosť rozhostila se na jejích tvářích prve rozradostněných. Minutku tak mlčky stanula uprostřed pokoje. Pak vyskočila, vytrhla paní Nanince chlapce z náručí, přižehla jej k hladovému svému srdci a líbajíc jej pokropila jej přívalem slz.

Všem přítomným zaleskly se slzy v očích; jen baron neslzel. Břitký pocit žárlivosti zbavoval jej téměř paměti.

„Můj zlatý, zlatý příteli," volala Jenny, Pepíčka držíc v náručí a potřásala pravicí ruku Cvokovu. „Má zlatá, drahá panno Naninko! Ó jak se vám odměním! Jak se vám odměním! Mé zlaté, zlaté dítě! Ach! co jsem pro tebe vytrpěla! A tys živo, zdrávo, veselo, krásno — ó bože, bože můj!"

Konečně utkvělo její oko na vteřinu na baronovi.

„A vy tu také, pane barone?" tázala se hlas přitlumivši, a bylo na ní viděti, že sbírá všecky síly své, by zůstala poklidnou.

Baron rozpjal k ní obě ruce a zvolal hlasem, v němž spočívalo všecko jeho srdce: „A Jenny, ty se divíš?«

Jenniny oči svezly se na okamžik k zemi. Po chvilce pravila poklidně: „I vy buďte mi vítán."

Načež obrátivši se k pánovi, jenž k ní přišel, promlouvala: „Musím vás, pánové, sobě představiti: pan baron Počernický z Počernic, vám již z mého vypravování známý, a pan Doubek, kupec, nastávající můj manžel."

„Jenny!" zvolal baron téměř bez sebe. „Jenny, co činíš! Ty nevíš, co mluvíš! Při věčných hvězdách nebeských! Nikdo jiný, já jen mohu býti tvým manželem! Bůh nemůže ani jinak dopustiti!"

Jenny odstoupila na několik kroků k Doubkovi a pojala jej za ruku, jako by hledala jeho opory.

„Bůh ví," pravil Doubek hlasem klidným, zvučným a tak lahodným, že zrovna se srdci zamlouval; „bůh milý ví, že bych ti nebe do duše přichýlil. Tvé štěstí jest štěstí mé. A třeba mi srdce krvácelo: já rozvazuji svazek lásky naší, rozvazuji jej dobrovolně, jest-li se chceš vrátiti do náručí baronova. Co mi do všeho blaha, není-li blaho mé blahem tvým. Rozhodni sama v této svaté chvíli: suď jak suď, i když mne odsoudíš, ctíti a milovati budu tebe vždycky, jakože nade mnou bůh má slova poslouchá!"

„Já již rozsoudila," odvětila Jenny nevýslovně laskavě na Doubka se podívajíc; „tys celý muž, Josefe, jakého já k svému štěstí potřebuji. Když jsem se ti svěřila se svým pokléskem, tys velkou a krásnou duší svou mne pozvedl; tys omyl a očistil mne ne útrpností, ne litováním, ale láskou, tou jedinou, pravou, božskou láskou, jež bez obětí, sebe pernějších, ani nemůže býti."

Doubek ji lehce k sobě přivinul a políbil ji v čelo.

„A co se stane s Pepíkem?" otázal se zasmušile farář.

„Jenny, co stane se se synáčkem naším?" opakoval jemně Doubek.

Jenny se podívala na kněze, jenž pohledu tomu rozuměl a obě ruce po chlapci napřahoval.

„Nuže, dokud jej chcete, drahý příteli, budiž vaším."

„Tak, tak, Jenninko," hovořil vesele přítel Cvok; „však já bych ho také nedal. Nebesa! Totě kluk! Však jsem si ho také zasloužil!"

XXI.

Jeli jsme silnicí.

„Ves se zámkem?"

„Labutín."

„A tato s kostelem?"

„Radešín."

„Hodný kostel!«

„A slušný. Ale kanár jest lepší než klec."

„Farář?"

„Nebesa. Neslyšel jste nikdy o Nebesích? Dlouhatánská historie..... Dostal se sem nedávno. Byl dříve v Záluží na ovesné farce; ale když starý Radešínský farář dojedl a dopil, dal jej baron sem, na nejlepší a nejtučnější faru, a při poslední visitací jmenoval jej sám biskup osobním děkanem při obědě."

„Tedy drží naň i patron i biskup?"

„Povídám vám, vzat jest na všecky strany za slovo. Baronovi vychovává svého Pepíka, jenž vlastně jest baronův. Je to dlouhatánská historie..... Baron se pak kolik let neženil Potom to zkusil a zaplakal nad výdělkem a děkoval pánu bohu, když jej asi po půl třetím létě drahé jeho polovice milostivě zbaviti ráčil. Pak nechtě býti poslední mužskou ratolestí staroslavného rodu svého adoptoval Pepíka za svého nástupce, a Nebesa mu jej dále vychovávají, aby se dobře zdařil. A není pochybnosti; hoch jest čiperný a co nad to, zcela přirozeně a po lidsku vychován."

„A panna Naninka?"

„Dlouhatánská historie... Teď už nedělá nudlí a nevaří knedlíkův, teď jen v bázni boží se modlí, barona Pepiho na všech jeho cestách ostříhá a ve všední den ze stříbrné, ve svátek a v neděli doccla ze zlaté piksly šňupe. Obě piksly jsou darem baronovým. Nemá-li nic

na práci, dívá se z okna svého do jednoho kouta na hřbitov, kde už si místečko vyhlédla.“

„Totě samá poesie!“

„U nebes je samá poesie.“

„Vy jste byl u něho někdy?“

„Loni, před sv. Vácslavem. Večer jsme se bavili až přes půlnoc o všem a ještě o něčem. Divná věc! je starý pán a není ospalý a nemá podagra, a s očí mu úsměv nesejde, a nešňupe a nekouří a karet nevezme do ruky, ač prý na příklad bulce lépe rozumí a lépe ji umí, než sám její český zákonodárce, nebožtík Klicpera. A ráno slyším jej volati z okna do dvora. V Radešíně je kápo zlodějů nějaký Jiskra; je to starý chlap, ale šindel na střeše není před ním jist. Bylo asi k páté hodině. Řečený Jiskra sháněl si pomalu dříví na zimu, vlezl do farského dvora, kde stálo v hranicích dobře vyschlé dříví, a házel těžká polena přes vysokou zeď. Nebesa se asi chvíli naň dívala a volala pak k němu dolů, nebo Jiskra už dobře nedoslýchá: ‚Jiskro, jářku, Jiskro, počkejte, já vám otevru vrátka; vždyť se takhle s těmi poleny polámete.‘ A Jiskra se ohlédl, vyskočil na hranici a hupky byl na zdi a tentam. — Po snídaní vyšli jsme si do polí a přišli jsme kus za Radešínem k brambořišti. Tam klečela, zády k nám obrácena, nějaká žena, tahala brambory a dávala si je do klína. ‚I vy bezbožná osobo,‘ zahromovala na ni Nebesa: ‚vy tu kradete brambory! Čí je to pole?‘ — ‚Poníženě prosím, vaše, milostpane.‘ — ‚To je něco jiného. Seberte si brambory a jděte. Jak pak kdyby to bylo pole někoho cizího!‘ Uprostřed bramboříště bylo makoviště Květ byl na květu, že se srdce smálo. ‚Podívejte se na to makoviště,‘ pravila Nebesa usmívajíc se; ‚co je makoviště mezi brambory, to jsou děti v lidském životě.‘“

„To je poesie.“

„Povídám vám: Nebesa jsou samá poesie.“

Procul negotiis.

SELANKA ZE ŠUMAVY.

1881.

Čím, o lide, čím to je, že si nedáváme pokoje? Po mínění mém jsme příliš malí myslitelé a příliš pohodlní povolníci, ježto se poddáváme proudu každodenních příhod a náhod zrovna jako ty trsy bílých pryskyřníků v našich horských potocích, jež tam splývají, kam se hrne voda. Tím to asi jest.

Jest mi dnes do povídání. Nuže, mějte si kousek, vystřižený ze strakaté skutečnosti, jenž Vás snad pobaví, snad i poučí; vždyť zábava v pravdě česká nebývá ani bez upřímné pouky. Libo-li, račte se posaditi a mne vyslechnouti.

* * *

As uprostřed nynější Jungmannovy ulice, v pravo, jdeme-li k pomníku jednoho z arcivelikánů kulturní historie evropské našeho století, potkali se na chodníku dva staří páni. Bylo to počátkem října měsíce druhého roku, co našeho staroslavného českého lva ráčil pan Bismarck z německého zvěřince vystrčiti. Jeden z pánů byl středmé velikosti, tělnat a měl obnošený obličej rakouského byrokrata z doby předkonstituční, druhý byl větší a hubenější, kostnat a oči i rtové mu hráli v libé shodě, jako bývá při lidech sdílných a povídavých.

Na několik krokův od sebe stanuli a zahleděli se do sebe radostně a překvapeně.

„Ty-lis to, Mateji?“ provolal pán větší.

„Jsem to, Blažeji,“ odpovídal tělnatý.

„Zbořte se stodoly! volám s komisařem Špalkem! Že tě dnes k duši přitisknu, nebyl bych se nadál do smrti nejdelší!“

Padli si do náručí tak upřímně, že mimojdoucí po nich očima stříhali.

„A co tu robíš v Praze, starý brachu?“ rozmlouval se znova hubenější.

„Sedím tu na šestý rok v zaslouženém odpočinku.“

„Jako?“

„Vrchní zemský rada.“

„Aby tě něco, vrchní rado! Nemohl jsi se ke mně na Šumavu podívati?! V létě bys toho nelitoval, na mou věrnou duchu, nelitoval.“

„Já a cesty, milý Blažeji! Pomysli, sedmdesát šest!“

„Nevídáno! Mně jich sedí v týle sedmdesát a jedno a věru, ještě rád si zajedu do Prahy. Ale dnes se mne nezbudeš. Co máš na práci?“

„Jen tak se procházím na čerstvém vzduchu.“

„Nevtipkuj! Praha a čerstvý vzduch! Jsem-li tu tři dni, div se neukuckám tím čerstvým vzduchem. U nás, ano, to jest ozon a jaký ozon, a zadarmo! U nás, to bysi provětral staré kosti. U nás, když tak celý den visí peřiny na bidle, to je, panečku, spaníčko. Ty musíš se mnou, drahý bratře, vrť se jak vrť. Ale třeba si někde usednouti a v bázni boží popovídati. Pojďme do Platejzu!“

„Také tam někdy bývám. Pojďme!“

Vedouce se pod paží a hlasitě hovoříce ubírali se staří přátelé do hostince v Platejze, kde si v jídelně, u velikého okna, do dvora hledícího, proti sobě usedli. Pan vrchní zemský rada Matěj Sychravý nebyl takto od řeči, ale dnes se mu také rozvázal jazyk sveden patrně

zásadou pana Blažeje Lonka, statkáře ze Šumavy, jenž za hovoru prohodil, že jsou prý ústa „hrozně příjemný nástroj lidského těla“. A pak dva staří kamarádi již ze školských škamen, mající život za sebou, když se po dlaných létech v milém koutku slezou a zajedí do pečeně svých životopisů! Všeho se doslyšíš, jenom ne konce; na ten není pomyšlení! Povídali a povídali, a my jim ochotně a rádi toho dopřejeme, a vytkneme jen tučnější sousta z tabule bezkonečné.

Sychravý, jenž sušeji avšak soustavněji za řeči si vedl nežli švitorný Lonek, vypravoval, že jest od roku padesátého čtvrtého vdovcem a bezdětkem. Nebožku paní líčil jako ženu rozumnou, hodnou a přívètivou, a připomenul, že dědil po ní čtyři tisíce jistiny, jež vlastní úsporou doplnil na šest tisíc, které má uloženy v pražské spořitelnè. Při tom postěžoval si upřímně svému příteli do svého příbuzenstva, jemuž aby rozdal polovici své výslužby, a jež přes to ani dočkati se nemůže chvíle, až zamhouří oči.

Lonkovi při tom zajiskřily oči, a pravice jeho nepokojně poškubávala kníry. Dopřál Sychravému domluviti a pak spustil:

„Bratře! To je smetana do mé kávy! I já jsem vdovcem od padesátého šestého a měli jsme čtyři děti. Teď mám ještě tři, co mi Blažej, nejstarší syn, padl u Magenty. Byl nadporučíkem, škoda ho. Srdce měl jako z másla a charakter ze žuly. Co tam, to tam! Vůle Páně budiž velebena! Nebožka paní má byla dobrá ženská a hospodyně, že jí na pět mil do kola nebylo rovné. Někdy až tuze škrtila váček a uměla píchati špendlíky. O to není. Jsem dobrý člověk, ale někdy mi dala co proto, že se duše ve mně obracela. Ale to musí již v manželstvu býti, Bůh jí dej nebe! Já říkám, Matěji, že je svět veliký rybník: my mužští jsme v něm kapři a ženy naše štiky. Kdyby nás neproháněly, zdali bychom

my kapři neshnili? Tak je tomu, brachu; ženská jest samý nerv!"

„Ale dobrá žena jest zlatý sloup v domě," namítal rada pousmívaje se.

„Jest, jest, brachu," odpovídal Lonek, „ale musí se občas oprášiti."

Oba starci se rozesmáli.

»To nemám ze sebe, to je z komisaře Špalka," osvětloval Lonek.

„Již po druhé se o něm zmiňuješ. Kdo to jest?"

„O tom po tom, má stará košatino. Ale abych nezapomněl svou řeč —"

A Lonek zachytil znova niť u druhého syna, Prokopa, vypravoval, že jest nyní nadporučíkem u myslivcův a že leží právě ve Vídni čekaje povýšení. Starší dcera, Marie, že vdána jest ve Štyrsku, a jeho zeť Staněk že tam má do spolka s jedním Moravanem uhelné doly, a že se mu vede jako baronovi a že nemá pražádných starostí o budoucnosť Mariinu a jejích dítek. Marie že je do groše vyplacena a matčin podíl že uložil Prokopovi ve spořitelně, odkudž mu úroky na přilepšenou vyplácí. Ostatně prý Prokopovi občas Zárybnický již nějakou padesátku pošle.

Rada pozeptal se, kdo jest Zárybnický.

„Zárybnický jest druhý zeť můj," vysvětloval Lonek; „má druhou a poslední dceru mou v Domaníně."

„Domanín!? To jest rodiště tvé a statek tvůj," připomínal Sychravý.

„Nediv se, bratře," vykládal Lonek, „a nemysli, že tě někam zvu, kde snad sám nejsem pánem. Díky nebesům! Na Domaníně jsem já pánem a nikdo jiný, a dokud kostnatá Johanna pro mne nepřijde, nikdo mi bohdá žezlo z ruky nevymkne. Ale dostali jsme se k puntíku, kde musím šíře odbočiti. Jest to důležitá sociální otázka pro náš život rolnický. Tys muž zákona a rád

si zajisté poslechneš, jak já rozřešil záhadu, jak odehnal jsem můru, jež dusívá rolnický blahobyt. Sklepníku! Lampa vyhasla, dolejte oleje.“

Lonek rozpovídal se o výminku a vymaloval čerstvými barvami, jak mnozí zasloužilí hospodáři bolestně strádají ustanovením, u nás ode dávna obvyklým. Výminkář hradí se prý papírem, ale papír snese všecko, skutečný život nikoliv. Je tu soud, řekne se, ale pře otce a dítěte před soudem jest pelyněk, ano utrých do chleba. Řekne se: proměňte výminek v peníze, ale hospodářství je při tom po čertu zle i malému i většímu. Jak vyhojiti toho raka? Ročeň jej vyhojil. A Ročeň byl jednoduchy sedlák v Domaníně, jen že za prázdných chvil probíral se v starých špargálích, kde se dočetl, jak si naši predkové, hospodáři, vedli, dokud bylo v Čechách dobře. Když se měl přiženiti zeť do jeho statku, postavil se Ročeň pevně na obě nohy a pravil: ‚Dám dceři statek, dám, ano upíšu vám jej před notářem a svědky černé na bílém, ale — až mne Pánbůh odvolá. To jest tak: skutečným pánem na statku bude zeť a dcera, ale já budu pánem knihovním. Třicet let jsem se lopotil na poli a louce, těch několik deset let, co mi Pánbůh ještě dopřeje, chci jim pomáhati, lenoch nejsem; ale na výminek nepůjdu. Chci žíti s dětmi svými v úctě a lásce, ale hospodářství z ruky nedám.‘ Bylo to hluku u nás na fůry! Leč mladí lidé měli se rádi a druhý masopust šli přece za sebe po vůli tatíkově. A po letech se ukázalo: Ročňův statek byl nejspořádanější. Jiní výminkáři chodili jako zmoklé slípky, Ročeň nosil až do své smrti hlavu jako panský kůň. A co dovedl Ročeň, proč by nedokázal Lonek?

„Zárybnický a jeho otec se nuckali a kuckali,“ dokončoval Lonek, „ale na konec spolkli hořkou pilulí, od kteréž jsem neupustil, a strojili jsme svatbu. Je tomu dobrých deset let, ale ručím za to, bratře rado, že jsme

se Zárybnickým lepší kamarádi nežli s Blaženou. Já se mu v jeho panování do ničeho nepletu, ale je-li co důležitějšího, nemůže jíti beze mne. Kdyby ho někdo chtěl obejíti, se špatnou by se u mne potázal. Před světem ctím mu jenom barvu, ale v pravdě já jsem pánem. Co tomu říkáš?"

„Jsi rozmyslný a praktický muž."

„To mne na tebe těší. Kdo sestaral v soudní síni jako ty, může již něco posouditi, a doufám v Boha, že mne čím dále tím příznivěji posoudíš. Nu což, když se ti líbím, pojedeš se mnou do Domanína? Hodlám zítra ráno odjeti."

„Toť příliš na rychlo, ač počasí jest dosti pěkno."

„Pojednou-li nemáš spakováno a na Prahu te nic neváže. Bude-li se ti u nás líbiti, zůstaň u nás. Mně tím učiníš radosť, že ji dobře ani nemohu vypovědeti, a v zdravé, na polo horské krajině prodloužíš si pěkně život; jiné bolesti na tomto světě beztoho již nemáš!"

„Ty máš plány na hřebíčku, milý Blažeji."

„Myslím spíše, že visí na pevné skobě. Dovolíš-li, vysvětlím. Předkem ukážu ti naši domácnosť jako v kukátku. Zárybnický jest dobrý člověk jako boží chléb; přičinlivý a praktický polní hospodář; nic do větru, zdravé, plné zrno. Pravda, že si někdy zamumle a zabručí, ale bez toho není nikdo, a on nebručí do nikoho, kdo toho nezasluhuje. Jinak je společník dosti příjemný; rád si zažertuje, ale ze žertu jeho nikdy hlava nebolí. A Blažena jest ovšem na jedenácty rok vdána, ale nemysli si, že jest nejaká trpká mišpule. Je to panička jako z cukru a až ji uvidíš, neřekneš jistě, že již měla pět dětí a že dvě z nich už pochovala."

„Jsou ještě maly, není-li pravda?" pozeptal se rada z opatrnosti.

Chápaje, kam otázkou míří, odpovídal upřímně Lonek:

„Jeník přijde na přesrok do latiny, Blažkovi, mému mazlovi, jde na šestý rok, a Miluška se před čtvrtletem rozběhla a žvatlá jako sojka. Nemysli, že ti děti polezou na krk. Budeš li o to státi, budeš míti pokoj jako v klášteře. Zárybnických a děti jsou dole, ty a já budeme nahoře, a místa a pohodlí jest, co mysl ráčí, a dříví máme na zimu, že nelze spáliti. Je to jiné teplíčko nežli tady v Praze máte z toho nezdravého uhlí. Nám se musí topiti jenom bukovým. A Blažena, nu, uvidíš. Je to paní dobrého, lahodného tonu a elegance, a ty jsi k ní jako by tě ušil. Já to vidím, bratře, již na tvém šatstvu; již svým zevnějškem činíš dojem. Budou to dvě skupiny: ty a Blažena, já a Zárybnický. Povídám ti, že nám chybíš do naší společnosti a povedeš pěkně procul negotiis svatý život."

„A jakou máš ještě příčinu, že tak o mne stojíš?"

„Ještě dvě. Přiznávám se, že in puncto cti a pověsti jsem přes svůj věk člověk marnivý. Bude-li u mne bydleti císařský rada, zvýší se tím v sousedstvu lesk domu mého, a pak máš na zadanou jistinu šesti tisíc. Jsem muž praktický. Tolik asi máme knihovních dluhů na Domaníně, a jeden z věřitelů stává se nám nepohodlným. Proto byl jsem tu v Praze u právního přítele. Při našem jmění a jménu nemůžeme do rozpaků přijíti, ale kdybychom měli za věřitele tebe, bylo by nám to opravdu milo Ze šesti tisíc máme úrokův tři sta. Kdybys ty za ty peníze u nás byl, nemusil by Zárybnický platiti hotovými úroky a tebe bychom hračkou vyživili. Snad není tento výraz případný, ale ty jako právník již tomu rozumíš a pravdu z úst mých laskavě přijmeš. Sám se své strany, myslím, že bys také dobře pochodil; však jsi muž životem protřelý a zmoudřelý. Cestu do knih máš dokořán a ostatek uvidíš na své oči, a k přezpytu budeš míti dosti kdy. Co tomu říkáš, brachu?"

„Poslední důvod tvůj, Blažeji, je zcela zřejmý

a dobrý. Kdybych se odhodlal s tebou jíti, přidal bych ze sebe ještě tři sta. Ale nejprv opatrně, potom srdečně: podívám se k vám na přezvědy a uvidím, co učiniti."

„Rozumí se. Zajíc se v pytli nekupuje. Ruku na to, že se ani živé duši nezmíním o našem plánė, dokud mne sám k tomu nezmocníš. Pak, až tebe poznají, ať si Zárybnický i Blažena své slovo promluví."

„Mluvíš mi z duše, Blažeji: při smlouvě měj každý vůli svou, plnou a celou, toť základ pořádku a blahobytu. Na odpoledne se musíme rozloučiti; ráno o sedmé čekám na tě k cestě připraven. Zde moje adressa." —

Dne druhého, před sedmou z rána, přijel Lonek ve fiakru pro radu Sychravého nahoru do Štěpánské ulice. Rada stál při okně a přívětivě mu kýval. Posluhovačka snesla dolů tlumok, teplý plášť a vak na nohy. Rada přinesl kromě toho sám dřevěnou krabici, dobře svázanou. Když posluhovačka na rozloučenou radovi ruku líbala, tekly jí slzy jako z okapu a slova se jí lítostí trhala.

„Vidíš," pravil Sychravý k Lonkovi, když odjížděli, „jaký nářek spustila a přece kde mne mohla o krejcar ošiditi, ošidila."

„Tu v Praze je všecko na oko," dotvrzoval Lonek; „lidé se modlí jen k užitku. U nás jináče. Co to máš v krabici?«

„Něco pro děti."

„Milý, zlatý Matěji! Vidím již napřed, že jsi náš!"

Jeli Smíchovem na nádraží západní dráhy.

Rada Sychravý vrátil se po čtrnácti dnech do Prahy, spořádal si tam záležitosti své a osmého dne listopadu odejel na dobro do Domanína. Přezvědy dopadly podlé jeho libosti. Nejvíce se mu zamluvila do duše paní Blažena, v jejíž společnosti starci bylo jako na jarním výsluní. Mělať vládkyně domanínská eleganci ne přiučenou, nybrž přirodilou, ze samého instinktu se vyvírající, jež

lahodila muži u vybranější společnosti sestárlému a šedou a chladnou starobu jeho opestřovala a prohřívala. I sám zevnějšek paní Blaženy byl vábným. Bylať pěkně zrostlá, forem oku milých, jemné a bílé pleti, jíž každý duševní vzruch prorážel, a hnědé oko její lesklo se dobrotou a přívětivostí. Libý hlas její jímal sluch i duši.

Starý Lonek nehádal na nejisto: z paní Blaženy a rady utvořila se jedna, z Lonka a Zárybnického druhá skupina v domácnosti panského domu domanínského, a mezi nima zaplétal a rozplétal se nenuceně, klidně a příjemně jejich život společenský. Starci obývali v hořejším poschodí, kdež měli všecko pohodlí; ráno sešli spolu dolů do jídelny, kde posnídali s paní Blaženou, a pak šli po svých. Poobědvavše v rodině odcházeli do svých pokojův, aby se poobčerstvili poledníčkem, pak přineseny jim noviny, z nichž čítali jen články nepolitické, aby z olympského svého poklidu se nevytrhli. O svačině přemílali z novin obilí i plevy, pak vybrali se, bylo li lze, na procházku, a po večeři prodleli dole až do spaní. Pro dlouhou chvíli měli tu zábavu s dětmi, jež nikdy nedochází, tu i ondy klepy ze vsi a okolí a pro rozmanitosť někdy hovorné potyčky se Zárybnickým, jimž z mezí vystoupiti paní Blažena nedovolovala. Obyčejně stáli v poli Lonek a Zárybnický; rada přiznával barvu dnes tu a zejtra onde, straně však více starému svému kamarádovi, rozhodčím bývala paní Blažena, jíž i starý Lonek, ač mnohdy nerad a vyhýbavě, se podvoloval. Pro svou povídavosť zaplétal se někdy do komických rozpakův a mrzutě nesl, když byl usvědčen paní Blaženou, že si odporuje. Ale dobrý voják unese již nějakou porážku: proto Lonek povídal a povídal zas.

V neděli dle starého dobrého zvyku chodilo panstvo do kostela. S farářem zřídka se zastavili; byltť on příliš pro sebe a nevlídník, nerad komu co dal, ale také nedával se pohostiti, o panský dům zřídka zavadil. Zdráv

zplna nebyl; postonával na játra. Odtud vešla asi do něho nevrlosť. Nejraději vyřezával anglickou pilkou z jasanových prkének ozdobné zboží, jež posýlával do Prahy do nějakého skladu, začež mnohý zlatý utržil. Obíhala o něm anekdota velice případná. Když před několika léty konal biskup v Domaníně duchovní prohlídku a na faráře otázku dal, jak se mu vede, odpověděl náš duchovní pastýř: „Biskupská milosti! Byv osmnácte let v horách kaplanem dostal jsem před čtyřmi roky faru a neměl jsem ani zlatky v kapse. Račte posouditi, jak mi bylo první rok. Druhý rok potlouklo a třetí rok padla mokra; lidé neměli groše. A čtvrtý rok přichází ke mně vaše biskupská milosť na visitaci.“

Hostmi v panském domě bývali někdy okolní sousedé. Byli to kobylkáři, již měli málo vtipu, mnoho řečí a mnoho starostí pro své dluhy. Záviděli Zárybnickému jeho blahobyt a pana radu, jejž pokládali za boháče a jemuž se okázale dvořili. Starci se nikdo z nich nezalíbil. Jednou za čas zastavil se tam doktor Chlupsa z blízkého městečka. Byl to starý, shrbený pán, měl široká ústa se svislými koutky a pronikavá očka. Lidé říkali, že vidí jimi skrze kůži. Byl zámožný a zasmušilý jako podzimní nebe. Jednal odměřeně a mluvil málo zvláště od smrti své manželky. Povídalo se, že při ní učinil pokus, jenž na zlé vyšel. Pro umění své byl rozhlášen po okolí, a lékaři volávali jej k důležitým poradám častěji do města. Společenské žíly v něm nebylo. Za to jí měl až nazbyt komisař Špalek.

Vrchní finanční komisař Špalek z blízkého okresního města byl staroch, malý a okrouhlý jako vědro. Aby jméno jeho vypadalo světu podobným, nedělal nad S kličky, ale po všem kraji jinak mu neřekli nežli komisař Špalek. Měl notné, nažloutle šedivé kníry, a nebyl-li toho dne právě oholen, vypadal jako sněhem poprášen. Za úředního jednání uměl hromovati jako starý

kaprál cvičící dobrovolníky, ale proto dal se také ošiditi, jen když ta „sladovnická nace“ udělala „její“ věc pěkně a elegantně. Tuto průpověď měl takořka zavrtánu do svého velmi čilého jazyka. Takto byl dobrá a veselá kopa a z každého očka mu vykukovalo deset šibalův. Byl to člověk prazvláštní, zcela samorostlý, jenž z ničeho nic vlastní hlavou a vlastní silou dopracoval se svého ctihodného úřadu, a na nějž se každý, kdo jej znal, již z daleka usmíval.

Komisař Špalek byl z chudobného lože a byl původně bednářský tovaryš. Dostav za vyučenou pustil se na zkušenou do německých zemí, naučil se dobře německy, četl a psal a sbíral si vědomosti pracně, ale rozumně a vytrvale. Pak se dal k finanční stráži, kdež dobrým chováním a pilností v službě naklonil si své nadřízence, tak že povyšoval. Byl již dobrý čtyřicátník, když se stal respicientem. Po letech povedl se mu v horách znamenitý kontrabant a ten ho vysadil do sedla v pravém smyslu. Učinili jej komisařem a dán mu jízdecký kůň. Když již sestaral, stal se vrchním komisařem. Dále netoužil, poněvadž byl umístěn v kraji, kde dlouhá léta působil a každou louži znal; bydlel v městě, odkudž byla jeho manželka.

V Domaníně byl ode dávna pivovárek, jejž Zárybnický rozšířil a zvelebil. Namanul se mu podstarší, jenž lučbu sotva podlé jména znal, ale dobré pivo vařil, jež šlo dobře na odbyt. Za úředním dozorem stavíval se tam komisař Špalek častěji a přijížďíval v polokrytce se svým stříkaným běloušem, jenž již dobrých dvacet let svůj oves pojídal a byl jenom jiné, zoologické vydání svého pána. Komisař hověl svému „Stříkanému“ jako pěně, po silnici jezdíval jenom krokem, a když dojeli kopce, zastavoval se z pravidla „Stříkaný“ a obracel hlavu po svém pánu jako by říci chtěl: „Jářku, snad nechcete, bych vás tahal do kopce!“ Komisař sehnal kočího

Francka, starého to dělostřelce, s kozlíka, a byl-li kopec jen poněkud prudší, slézal sám a šel do vrchu pěšky. Bič měl Francek s sebou, ale jen na psy; bůh zachraň, aby byl »Stříkaného« švihl. Když přijížděli do dvora, říkával Zárybnický: »Stříkaný již jede se svým komisařem.« Francek pomohl své vrchnosti z kočáru, Špalek své krátké tělo protáhl a obešel si zvolna a pozorně „Stříkaného". Poklepav mu na krk, říkával laskavě: „Dotáhl jsi nás pěkně a elegantně," poručil po každé Franckovi, by se o „Stříkaného" po otcovsku staral, a odcházel do panského domu k starému pánu, totiž k Lonkovi, s nímž byl už drahná léta za dobré a k němuž svou povídavostí se hodil jako levice k pravici; ku hovoru se druh druhu takořka podával. Lonek se mu za jeho příchylnosť vděčil uznalostí; kdykoliv zabíjeli, nezapomenuto na Špalka s výslužnou, v létě pstruhy a v zimě kvíčaly mu posýlával, kterýchžto dvou přírodnin byl komisař „hrozny" milovník.

Komisař Špalek nosil svá těžká léta věru pěkně a elegantně. Šťastný blahobyt a upřímné se těšení zivotu bylo na něm viděti jako na málokterém smrtelníku. Práce si k mysli nepřipustil, od toho měl „své lidi", totiž podřízence, a dával k tomu jen „Špalka", t. j. svůj podpis. Měl staršího respicienta, s nímž v soukromí si bratříčkoval a jenž by byl pro svého „starého" se skály skočil. Doma nikdy dlouho nevydržel; třetí den už jej „štípaly mouchy" a raději se vydával se svým „Stříkaným" největší nepohodě, než aby doma za pecí si ohříval pleci. Jednou, půldruhé hodiny před Domanínem, seděl v širém poli čtyři hodiny se „Stříkaným" v závěji. Francek, jenž šel hledat pomoci, pro strašnou metelici si pomátl cestu. Komisař si ve své vlčuře mnoho z toho nedělal, šloť mu jen o „Stříkaného", by mu neomrzly nohy. Ale na štěstí „nepotlouklo". Sotva seděl v Domaníně v teplé jídelně čtvrť hodiny, zapomněl na strašlivou

„situaci“ — jest to jedno slovo z jeho vlastního slovníka — jako by byl přijel po železnici.

Špalek měl s každým dobrou vůli, jen paní Blažena ho neměla příliš v lásce. Již před léty si ji jednou rozhněval prohodiv při stole, že k salámům a k lásce jest vždy potřebí kusu oslího masa. Paní Blažena vzala mu ten frivolný výrok na křivou stránku a pekně a elegantně mu za tepla vycinkala. Od těch dob si ji komisař zúplna na sebe neulahodil, ač byl k ní vždycky samá pozornosť a zdvořilosť, a ač ji v pravdě ctil a miloval. Když jí po jídle líbal ruku, vždycky to mlasklo upřímností a srdečností.

S radou Sychravým se brzy komisař skmotřil. Bystrozraký soudce poznal v něm hned člověka dobrého a nepokrytého, mysli živé a družebné, humorem zdravým, v pravdě Rubešovským prodchnuté. Zvláště se mu při něm líbilo, že satira a ironie mu byla neznámou zemí, že jevil soucit s neštěstím lidským a že nikdy se nenutil povzletěti z obzoru, jejž vlastní povaha mu vykazovala, zkrátka, že byl vždycky a cele svůj. Zvláště rád viděl rada, že po každé, když přijel, přinesl Špalek do prosté jich společnosti kvas, jenž vždy nové a pestré bubliny házel, z nichž se i po odjezdě jeho některé dni těšívali.

* * *

Že měl komisař Špalek dobré srdce k lidem, viděti bylo z toho, že kdykoliv přijel do Domanína, zdaleka se za ním táhl bláznivý Andrýsek, a ten věru se měl k málo komu přítulně.

Jako každé téměř místo má své existence romanticky záhadné, tak měl i Domanín svého bláznivého Andrýska. Jako dvouleté pachole zbyl tam jednou, před samou zimou, po komediantech a obec se ho více nezbavila; také se hrubě ani oň nestarala. S počátku ujala

se dítěte z útrpnosti stará Nepustilka, kořenářka. Byla sama z chudých, a ač Andrýsek při jejím stole býval vždycky při chuti a při jejím krbě dosti špatně se ohříval, přece strávil v potrhaném jejím baráku nejpěknější část svého života. Když odešla navždy k sv. Šimonu a Judovi, patronům to kostelíka domanínského, nadešla Andrýskovi křížová cesta životem. Bylo mu tenkrát osm let a byl chlapcem neúhledným, ledabylo vychovaným, a nikdo ve vsi nevzal si ho do přízně; pokládali jej za zlé semínko, potulnými lidmi do vsi zaseté, a jen tak že jej mezi sebou trpěli. Andrýsek neměl hrubě domova, do školy nechodil, zdivočil a jen tu měl ctnosť, že nikomu na nic nesáhl. Kde se co šustlo, při tom byl Andrýsek, a když mu bylo dvanácte let, přišel k úrazu, jenž bídu jeho dovršil. Na zádušní louce, při potoce za kopcem, káceli staré olše a chlapec se od božího rána na to díval. Jednomu starému a vysokému kmenu, ač byl již podřezán, nechtělo se padnouti, a jeden z podruhů vyzval chlapce, by vylezl nahoru a stromem zatřásl, aby snáze se skácel. Byla to vybídka nebezpečná i nesvědomitá, ale život chlapcův neměl pro nikoho váhy. Andrýsek si nedal dvakráte říkati, veverkou vyšplhal se až k samému vrcholu, strom při zemi praskl a vší tíží svalil se i s Adrýskem přes potok. V dělnících zarazil se dech a vzbouřil se lidský cit. O překot běželi na druhou stranu k chlapci, na nějž byla hrůza se podívati. Byl šeredně pošramocen a všecek zkrvácen. Duše v něm byla dosud, ale vědomí nebylo. Vytáhli ubožáka zpod větví a umývali jej v potoce, jehož voda ani v létě nezteplila. Ruka jedna byla zlomena a hlava žalostně zohavena. Odneseno jej do vsi, kdež na štěstí či neštěstí doktor Chlupsa byl u nemocného. Složili jej na slámu hned v první chalupě, a domácí chlapec běžel pro lékaře. Doktor pečlivě hocha prohlédl, spravil mu ruku a obvázal

rány. Starý Lonek přišel za ním a dal hocha do ratejny přenésti, kde mu pohodlné lože upravili.

„Do rána bude po něm,“ prorokoval Chlupsa; „hned z rána přijdu opět.“

Po té poručiv, jak raněnce mají opatrovati, odjel z Domanína.

Leč ráno byl Andrýsek ještě živ, ano dr. Chlupsa se přesvědčil, že smrť není nutná.

„Lépe by mu bylo, kdyby zemřel,“ připomenul lakonicky lékař a zařídil nyní všecko tak, jako by bylo bčželo o nějakého prince.

Andrýsek dlouho ležel, dlouho se trápil, ale vybral se ponenáhlu z pohromy. Leč jak byl zbědován na duchu i na těle! Předkem zblběl, a myšlénky, jež projevoval, neměly dobré souvislosti a určitosti. Obecný byl o něm úsudek, že blázní. K tomu přistoupilo, že v řeči zadrhoval, ano některá slova ani vysloviti nemohl; také dobře nedoslychal a v očích i tvářích jeho ustaloval se úsměch, při němž citelného člověka mráz obchází. Chodil jako bez duše a dlouho nebyl k žádné práci. Lidé měli s ním útrpnosť a nedali mu hladověti a mrznouti, a některé ženy se o to staraly, by v nečistotě nezašel. Ale časem potuchla útrpnosť k němu, nerozumné děti vzaly si ho do zvyku, pokřikovaly naň a dělaly si z něho šašky. Andrýsek se počal lidí štítiti, nepřiučil se žádné práci a žil ve smutné a neplodné zahálce do vůle boží. Ten kousek potřebného jídla nalezl si v létě v lese a na poli, v zimě ve vsi, a nuzné jeho šaty vypadaly, jako by je hadrářka z nůše vytáhla. Nikomu neublížil a útržky, jimiž jej podělovali, snášel pokorně, ano tupě. Tak vyrostl více pod oblohou nebeskou nežli pod střechou a přicházel do mužských let. Tu udála se s ním změna. U Dobšův dala se od vánoc na službu Pepka Jelínkovic ze Starého Újezdce. Byla to obratná a silná ženská, ale nikoli sličná. Za to jí příjemný smích nesešel s očí,

každý ji rád viděl. I bylo pozorováno, že Andrýsek se najednou nějak Dobšovic stavení drží, že i v noci rád na blízku spává, že Pepě jaksi nadbíhá a že kde pracuje na poli, nikdy tam nechybí. Jednou jí přinesl i plnou čepici vybraných jahod, ano chápal se i práce, by Pepě pomáhal. Lidé si z toho činili úsměšky, vtipkovali o tom a ztrpčovali posmíškem život Pepě, jež z dobrého srdce měla s ubožákem útrpnosť. Na konec přejedlo se Pepě věčné popichování, vypověděla u Dobšův ze služby a druhé vánoce vybrala se na dobro z Domanína. Šly také slechy, že se jí milý vrátil z vojny a že s provoda budou strojiti svatbu. Bláznivý Andrýsek změnil se po té příhodě do nepoznání. Jako plachý srn ubíhal lidem a na místě obvyklého úsměvu škaredila se z něho zlověstná vášeň. Tesknil asi za Pepou. Najednou byl ten tam jako mák v popelu, padal lidem v nepaměť a byla jedna myšlénka, že někde v lesích vzal za své. Sněhy již dávno sešly a kalné jarní vody odplavaly, a nikdo již po Andrýskovi nevzdechl: tu jednou na večer viděl ho někdo seděti nahoře mezi jilmy u Dobšova ovsa. Místo to měl rád; snad někdy Pepa na tom poli několik laskavých slovíček k němu promluvila. Od těch dob z Domanína neodešel a vypomáhal lidem, již se mu líbili, při lehčí práci. Jinak žil opět do dne způsobem svým.

Paní Blažena nerada viděla Andrýska ve dvoře; do panského domu docela nesměl. Bezpochyby, že přirodilému jejímu smyslu pro krásno člověk ten, přírodou zanedbaný a k tomu zřídka kdy čistý, se zprotivoval. Přes to však učinila mu mnohé dobrodiní z pozdáleči a v zimě mu leckterý bochník chleba poslala.

Komisař Špalek seznámil se s Andrýskem na silnici. Jednou v měsíci červnu za hrozné bouřky a prudkého lijáku zpozoroval Francek v pravo při silnici pod řeřábem schoulenou postavu bez kabátu a čepice. Dle plavých vlasů poznal Andrýska a ohlásil ho pánovi.

Špalek vystrčil hlavu a zavolal naň. Postava sebou škubla, ale z místa se nehnula. Špalek nař.dil Franckovi, by slezl a Andrýska na kozlík naložil, aby v tom božím nečase nezahynul. Francek ucinil po vůli pánově, Andrýsek se zdráhal, ale dal si přece říci. Kočí jej zabalil na povel komisařův do teplé houně a přivezli ho do Domanína. Byl chuďas promočen a byla mu zima až mu bradou házela, když slézal ve dvoře s kozlíka, ale smál se tak na komisaře, že i Špalek se srdečně naň usmál. Od té chvíle byl bláznivý Andrýsek Špalkův. Kdykoliv přijel „Stříkaný" se svým komisařem, byl Andrýsek na blízku a staroch náš, když ho spatřil, vždy míval proň několik laskavých vět. Špalek se rád v Domaníně pozdržel, a v létě odpoledne chodíval na pstruhy, jichž byl v potoce za vsí povždy dostatek. Andrýsek si té libůstky svého přítele všimnul, a když komisař po druhé přijel, stál již Andrýsek s dlouhým, pěkným prutem před vraty. Komisař naň zakýval: „Odpoledne půjdeme na ně." Od toho dne nabyl Špalek společníka pro chytání pstruhův. Byla na oba podívaná. Špalek se batolil při potoce s udicí a Andrýsek sedal asi deset krokův od něho na bobku, držel se rukama za palce u noh a houpal se jako houpací kůň pro děti. Když Špalek kus popošel, posunul se Andrýsek kus za ním. Špalek se někdy k němu obrátil a říkával: „Tak, tak, Andrýsku, ty děláš „tvoji" věc pěkně a elegantně." Při tom v závorce připomínám, že Špalek dobře česky mluvil, ano jak jsme již slyšeli, i velmi jadrně promlouval, ale v zamilované své průpovědi pokaždé „dřel kozla" gramatického s přisvojovací náměstkou k nemalé potěše rady Sychravého, jenž byl ještě ze zlaté doby Jungmannovské, ano i několika básničkami v „Jindy a Nyní" si zaliterátil.

Když dochytal, odevzdal Špalek prut Andrýskovi. jenž jej v panském dvoře mezi kládami tak dobře míval

schovaný, že ho nikdo po něm nenašel Kromě toho dával komisař svému průvodčímu obyčejně šesták, jejž však rozpustilí kluci z pravidla na něm vymámili.

Při chytání pstruhův býval také někdy rada, všímal si lépe Andryska a neubránil se sympathii k ubohému opovrženci. Za prázdných chvil, zvláště k ránu, kdy spaní jej opouštělo, přemýšloval na loži o Andryskovi a o lidech i zůstával na staré pravdě, že jest mezi lidmi málo ducha a málo lásky a nikoliv jen při nevzdělaných, nýbrž i při těch, jichž duch i srdce prošel brus lepšího a pečlivého vychování a vzdělávání. Tak na př. starý přítel Lonek. Před jeho očima takořka zůstal, rostl, zplaněl a trpěl Andrýsek v Domaníně, a co on učinil pro nešťastného toho člověka? A když on nedbal, jak měli dbáti nevzdělaní horalé, sklíčení starostmi o vezdejší chléb? Rada byl muž spravedlivý a by příteli Lonkovi neublížil, postavil sebe v duchu na jeho místo, tázaje se sama sebe, jak sám by byl jednal za takových okolností? A tu shledal sám na sobě, že by byl nedal Andryska nižádným spůsobem nejistým příhodám na pospas, že by byl aspoň tolik péče oň vedl, aby se z něho byl stal pořádný vesnický člověk. Tím jaksi odsoudil Lonka před soudem lidskosti své a pojal v této věci k němu nelibosť. Poněvadž byli oba starci takořka na se odkázáni a uvykli nezatajovati před sebou myšlének svých, přivedl rada jednou na procházce Andryska k řeči a vyzvídal po soudcovsku na Lonkovi, jak on vlažnosť a liknavosť svou k tomu nešťastníkovi odůvodní a omluví. Nerozpakuje se, odpovídal Lonek obecnou průpovědí, že ona přehnaná lidomilosť, jakou vzdělanci větších měst více v novinách a knihách tisknou nežli ji ve skutečnosti provádějí, pro vesnické poměry se nehodí, poněvadž jest málo věcna a předpokládá lidi, jiz nesou se nad vlastní zájmy, čeho ve vsi není.

„Co tebe se týče," přidával rada vyčítavě, „myslím, že nejsi prostý rolník a že by byly vlastní zájmy tvé docela dobře dovolily, by jsi v čas byl něco pro Andrýska učinil, aby nebyl v něm jeden život lidský zmrhán."

„Když se potloukl," namítal Lonek, „vzal jsem jej do domu a dal ošetřovati až do uzdravení."

„To jsi šlechetně jednal, ale nikoli v čas. Tehdy bylo již pozdě. Tys měl aspoň po smrti Nepustilčině hocha vzíti na pozor a nebyl by přišel k osudnému onomu úrazu."

„Však ty bys na místě mém sotva byl jinak jednal!" ohrazoval se Lonek.

„Byl bych chlapci zaopatřil nějaký domov a dohled a o to dbal, aby pořádně chodil do školy, a nebyl by zajisté lezl na podsečenou olši."

Tato pravda pronikla Lonkovi duši, ale nechtěl se ke své chybě přiznati. Při tom bylo v té výčitce radově tolik hořaviny, že se Lonek nelibostí zapýřil. I stalo se mu, co se mu jednou za uherský měsíc přiházelo: zarazil se v řeči, nevěděl odpověděti. Teprve po hodné chvíli odpovídal poněkud kysele a pichlavě:

„Milý příteli! Kdyby, kdyby... Který zkušený člověk bude se opírati o kdyby! Co přijde, přijde. Deset, dvacet let padá sníh a jen jeden rok jest z něho povodeň. Odvrať ji rozumným jednáním. Přijde. Osud!" Rada se odmlčel; přicházeli domů.

Bylo to vůbec po prvé, co si starci v něčem neuhověli, a žili již spolu skoro dvě léta, svorně a příjemně po přátelsku. Nepohněvali se zřejmě, ale kousek hořaviny utkvěl v Lonkovi a kousek uražené lidskosti v Sychravém. Jako by nějaký tajný zloduch o ně se pokoušel, vraceli se občas za hovoru k Andrýskovi. Jednou byl při tom i komisař Špalek, a Lonek mu pěkně do široka všecko vyložil. Špalek pozoroval, že by oba rádi vyslechli

jeho úsudek v té při a domníval se, že by ji svým rozsudkem mohl příhodně skoncovati. I probíral se chvilku v knírech svých, odkašlal si několikrát a vydal tento rozsudek:

„Milí tatíkové! Andrýsek padl jednou pod stůl a na ubrus mu více mudrováním nepomůžete. Čemu se proň shýbati a tepati se při tom do hlav? Mám ještě půldruhé hodiny kdy. Venku je větrno, podívejme se pěkně za větrem do knihy čtyř králův. Zahrajme si ve třech mariáš; pěkně a elegantně."

Rada Sychravý nikdy kartám nepřál, ale když hned první zimu, co byl v Domaníně, po novém roce žaludek Lonkovi dobře nevařil, z čehož byl starý pán poněkud mrzut, učinil mu z přátelského soucitu vůli a přijal jeho nabídku, zahráti si s ním po večeři mariáš. Večery byly dlouhy a zábavy nebyl vždycky dostatek. Nad to Zárybnický, jemuž v létě pro hospodářské práce času k tomu nezbývalo, rád si v zimě nějaký román nebo nějakou polovědeckou, lehčí rozpravu přečetl, a paní Blažena, když děti uložila, toužila také za tichých večerů zimních po oněch nivách, do nichž tak lahodně svítí věčně plodivé slunko obrazivosti lidského ducha. Rada Sychravý ty duševní potřeby manželů Zárybnických zpozoroval a snažil se jim býti práv. On i Lonek již při světle čísti nemohli, proč by si tedy nedovolili nevinné hry v karty Na to stařec jinak ještě bystrý nevzpomněl, že karty jsou jen potud nevinny, dokud leží v příhrádce a že jakmile se dostanou do rukou hráčů, šotek z nich hledí, jenž svádí i klidné povahy k nepokoji a k nezvyklým žádostem a jenž si pak časem hráče osedlává. Na to vše stařec náš nepomyslil a poddal se pohodlně proudu, a za nedlouho těšili se on i Lonek skoro po celý den na večerní mariáš. Hrávali o nepatrný základ, ale hráli o peníze a sestavili si pro sebe stanovy, jichž se drželi po drakonsku přísně. Nejmenší odchylku stíhali

na sobě bezohledně. K stanovám těm přišli cestou praktickou, proto byly jadrny. Poznejme je.

Poněvadž zhusta starci zapomínali, na kom jest karty rozdávati, vyšumoval Lonek někde figurku bachrnatého Turka. Rozdav byl každý povinen ji k druhému hráči postaviti. Jinak krejcar platil.

Item. Kdo maje snímati aspoň jedním prstem svrchního kartu se nedotekl, krejcar platil.

Item. Kdo snímaje podíval se na spodní kartu, krejcar platil.

Item. Kdo dávaje se předal, krejcar platil.

Item. Do sta platilo se prohry krejcar, ze sta dva a přes sto z každé desítky krejcar.

Item. Kdo dohrav neměl ani desítky, pět krejcarů platil.

Item. Kdo měl všecky figury, pět krejcarů dostal.

Item. Co leželo, platilo.

Item. Kdo prohrával, měl toho vůli naříkati a hubovati, ale do slušné míry.

Item. Kritika a výsměch se při výhře dopouštěly, ale měrou šetrnou.

Na konec. Kdo první dával, ohlašoval konec hry a dodával.

Paragrafy předposlední a ten před ním byly jaksi z kaučuku, a také uvidíme, že oba hráči časem o ně se uráželi, když si je osedlal kartový šotek, nahoře jmenovaný.

První zimu přivedli oba starci svůj mariáš o velikonočním božím hodě bez rozmíšek ku šťastnému konci. Učinivše závěrečnou rozvahu shledali, že fortuna radovi lépe cvrkala nežli Lonkovi. Prohrálť zajisté Lonek za zimu celých patnácte krejcarův, kteréžto bolesti duše své ulevoval nářkem, ale podlé stanov do slušné míry. I kritika a výsměch radův nevystoupily z mezí stanov, a Turek i karty byly na léto odklizeny beze vší hořkosti i kyselosti.

Kromě toho se těšil Lonek oprávněnou nadějí, že v budoucí sezóně nejen těch nešťastných patnácte krejcarů vyhraje na radovi, nýbrž aspoň desetkráte tolik: ale naděje a hráč spí na jedné podušce.

I druhou zimu proběhl mariáš bez patrnějších nehod. Ovšem ondy a ondy strhly se mezi starci potyčky, ano svedeny byly i některé ostřejší šarvátky, ale těmi se staré jich přátelství nerozviklalo. Vězeloť hluboko v minulosti a ostříhaly ho starecké jejich povahy, tíže již vznětlivé a životními zkušenostmi ne-li otrlé, aspoň značnější měrou ochlazené a přidušené. Však s počátku třetího roku nezasedali o všech Svatých ke hře tak pokojně a prázdni vší podjatosti jako jindy. Komisař Špalek neskoncoval svým drastickým výrokem v nich při o Andrýska, jak se v dobrotě své a prostomyslnosti domníval, nýbrž v duši obou starců zbylo něco, co je potají od sebe odchylovalo, neb aspoň starý a jasný přátelský poměr jich nepovědomým rmutem přikalovalo. Měnlivé posléze štěstí ve hře, dnes toho, zítra onoho dráždící, spíše podmílalo ustálenou jich povahu, než aby ji bylo utužovalo. Když dokonce karty radu nebo Lonka pronásledovaly, ten, jenž prohrával, domníval se, že mu té porážky druhý hráč z té duše přeje, a představa nešťastného Andrýska stála vždy takové myšlénce kmotrovstvím.

Zárybnický si hrubě nevšímal, že nad hracím stolkem vystupují mezi starci mračna, ale paní Blažena měla bystřejší zrak a jemnější cit. Častěji pohlížela úkradkem od svého časopisu k hracímu stolku, a napjatě poslouchala, o čem starci hovořívají. Obsah jich stížností, výsměchu nebo hádek nepřipadal jí povážlivým anebo dokona zlým, ale způsob, jímž jej pronášeli, čím dále tím méně srdečným, ano ostřejším se stával, a to ji nepokojilo. Radu měla ve cti a lásce, nejen že vyšší hodností úřední dodával před sousedy lesku jejímu domu, ale že poznala v něm muže povah dobrých a šlechetných

a v obcování nad jiné líbezného. Jeho srdečnosť nebyla na pohled vroucí, ale byla upřímná, což i z toho viděti bylo, že děti radu měly skoro radši nežli dědečka, a přece jim v něčem nedobrém nebo neslušném nikdy nehověl. Měl své zvláštnosti ano i vady, ale ty omlouval veliký jeho věk a chatrnější již síly tělesné. Netajila se tím, že má před otcem jejím mnohé přednosti a přála mu také skoro více nežli vlastnímu otci.

Že se pro Andrýska porůznili, věděla. Také přemítávala za prázdných chvil o té věci a dávala více za pravdu radovi nežli otci. Smýšlel po jejím soudě Sychravý lidštěji a ušlechtileji, a bral vůbec život lidský mnohem vážněji nežli otec její. Aby však tak nepatrný tvor jako Andrýsek rozpor mezi starými přátely vznítil, nezdálo se jí, a přece když oba starce tak při kartách nevidèna pozorovala, dohadovala se jemným svým ženským taktem, že tomu jest skutečně tak. Tušila, že bude potřebí opatrně zakročiti, by snad časem starci se neroztrhli. Také mohl by svět v nečesť jejímu domu vykládati, kdyby rada Sychravý, jenž v Domaníně si již přivykl, jinam odešel složit svých kostí. Promluvila si o tom nejprve se Zárybnickým. Ten ji vyslechl a pravil:

„Snad nechceš, aby starci při kartách se hubičkovali. V osm se pohádají a v osm a pět minut jsou jedné mysli; jak karty běží. A co se bláznivého Andrýska týče, nezná rada venkova. Máme tu jiné starosti nežli starati se o odložence poběhlíkův."

Patrně stranil manžel Blaženin svému tchánu a všímal si jen hladiny; hlubina mu byla odlehlá. Smýšlení manželčino vážil za ženské vrtochy, pro ukrácení chvíle vzniklé, a nedal se přesvědčiti, ač ho paní Blažena tak zhola nepropustila Když se věci takto měly, nezbývalo paní Blaženě nežli s otcem rozumné slovo promluviti. Za nedlouho naskytla se příležitosť k tomu.

Starý Lonek přišel krátce před vánocemi s nějakým dopisem dolů, by mu jej na poštu obstarali, při čemž po zvyku svém se s dcerou rozpovídal.

„Tatínku," přejala mu paní Blažena řeč; „abych vám pravdu řekla, mně se ten váš maryáš s radou nelíbí."

„A proč?" divil se Lonek nepříliš lahodně, neb mariáš visel mu takořka na duši

„Proto že se často spolu při hře škádlíte, což v obou vás zplozuje nelibosť. K čemu to! Karty jsou karty: nerozvedou-li přátely, nikdy jich nesvedou; že plodí zlou krev, ví každé dítě."

„Vida, vida! Až se farář rozstůně, mohla bys zaň na kazatelnu."

„Myslím, že jsme v domácnosti mé a nikoli v kostele, a tu myslím, že neodepřete mi práva, bych povèdèla, co mysl mou tíží."

„V tom je kus pravdy, milé dítě, ale já si naproti tomu myslím, že tu nejsem také pátým kolem u vozu. Dobrá! Nelíbí-li se ti náš mariáš, odstěhujeme se s ním nahoru a budeš míti od něho svatý pokoj."

„Nahoře by bylo ještě hůře nežli dole. Tam by vás vášeň teprve svedla."

„Vášeň! Vás! Koho tím myslíš, mne nebo radu?"

„Snad oba, ale vás více nežli radu."

„Myslil jsem si tak. Ty radovi nadržuješ proti vlastnímu otci; však už to dávno při tobě pozoruji."

„Vidíte, čeho není, a nechcete viděti, co jest."

„Děvče! Kdybych tě znal ode dneška, pohněvala bysi mne nemálo, povídám ti, nemálo. Rada jest dobrý člověk jako hodina, ale při hře má vrtochy, a já je mám snad polykati jako třešňové knedlíky, či že ne?"

„Nechte mariáše a vrtochy ty odpadnou a nebudete jich musiti polykati. Vždyť nemusí to býti najednou, může se to státi pomalu, že si ani rada toho nevšimne,

já se již o to vhodným způsobem postarám. Buďte, tatínku, jen k tomu povolným; prosím vás za to."

Stařec poodešel k oknu a dívaje se do dvora podpatkem levé boty chvilku o podlahu poklepával. Po minutě se obrátil.

„Dítě," pravil vážně, „dokud mi popřává zdraví Bůh, jsem já tu pánem. To je pořádek. Přeruším-li já, sobě k vůli, mariáš, bude to v pořádku; pakli nepřeruším, bude to také v pořádku Já jsem starý, a rada také; co ti napadlo, kaziti nám naši radosť, jedinou radosť v zimě! Nevídáno, že si někdy něco řekneme. Co si řekneme, jest naše. Ty si o to hlavu nelam. Konej si, co tvého, já si konati budu, co jest mého. Tak to bude, s Pánembohem!" Po té odešel nevrle z pokoje.

* *
*

Přišed nahoru svěřil se starý Lonek se svou „dolejší" mrzutostí hned za tepla radovi. Sychravý vyslechl jej mlčky až do poslední tečky a poškrábal se třemi prsty o bradu, což nemylnou bylo věstí, že přemítá na mysli věc důležitou. Po té pravil pokojně a jistě:

„Učiňme, Blažeji, paní Blažené po jejím."

Lonek ustoupil podivem na tři kroky a pošupoval roztržitě domácí čepičku po lebce, jako by mozek svůj z omraku probuzoval.

„To by tak bylo!" rozehříval se. „Ty nadržuješ Blažené proti mně! Ale takové je lidské přátelství! Každé dnes nebo zítra rozpadává se jako kus staré hlíny."

„Blažena jest paní v domě," namítal poklidně Sychravý; „a věru vede si nejen pečlivě, nýbrž i roztomile. Můžeš býti na ni hrd! Dámy mají útlejší nervy; nebuďme k nim tvrdi, poshovme jim."

„Jdi mi někam se svou moudrostí! Jako bych já ženských neznal! Právě že vědí, že věříme v jejich

slabosť a rozmarnosť, osedlávají si nás a provádějí námi svou králku.“

„Jsme starci, Blažeji, a moudře-li ustoupíme, bude nám to se ctí.“

„A mariáš, každodenní náš mariáš... Pro vrtochy ženské!«

„Vždyť nemusíme od něho rázem ustoupiti. Můžeme zatím dále hráti, pak nalezneme již záminku, abychom někdy nehráli, budeme hráti třeba jenom v neděli, a dole budou mysliti, že nás samy omrzel...“

„To je koncept z jejího kalendáře! Vy jste se oba za mými zády proti mně umluvili. Tak je to, Matěji, tak a ne jinak; nejsem ještě bohudík slep! A víš co, nejsme-li jí dole po chuti s mariášem, hrajme si jej večer nahoře. To jest jediný moudrý ústup.“

„Já nejsem pro to.“

„A proč?“

„Proto že dole jest veselo a nahoře smutno.“

„Smutno! Se mnou je ti smutno! Ty jsi neústupný, Matěji, zrovna jako s Andrýskem.“

„Ale, ale, kam zabíháš, starý! Ostatně s Andrýskem mám pravdu, aspoň jsi mně ji nevyvrátil. Poslechni jen, příteli, a uvidíš časem, že dobře pochodíme.“

„Já jsem si myslil, že tu tak procul negotiis budeme krásně živi, a ono zatím... Víš co, Matěji, já ti ustupuji, bych ti ukázal, že jsem jinší nežli ty. Ale nesmíme to dáti na sobě viděti, že povolujeme. Večer budeme hráti.“

„Budeme jako jindy.“

A večer hráli, ale byli by lépe učinili, kdyby byli dnes karet nechali. Nebylť ani ten ani onen ve své míře, a starý Lonek musil se přemáhati, by nelibosť vnitro jeho rozechvívající nevybuchla na venek. K tomu si ho dnes kartový rarášek vzal zrovna do terče: ať míchal jak míchal a snímal jak snímal, karty mu padaly špatné,

tak že chuďas platil jako starý a naříkal již nad „slušnou míru“. Ale bída jeho měla se dovršiti: v jedné hře dostal jedinou, a to zelenou desítku, a o tu jej připravil pokojnější rada. Není to víře podobno, ale stalo se: starý Lonek musil platiti pět krejcarů prohry a pět krejcarů pokuty, že neměl desítky. Na jednu mizernou hru padl celý šesták! I počal se hašteřiti jako rákosník a házel již kolem sebe průpovídkami, že to není již samo sebou, a podobnými. Paní Blažena vidouc, že i rada již mění barvu, pokynula okem Zárybnickému, jenž se tchánovi nabídl, že zaň převezme karty. Zdráhal se, ale svolil a mlčky díval se zeťovi do karet, až přestali hráti. Nahoru odcházeli starcové povážlivě mlčíce. Lonek dal Sychravému jen na půl úst dobrou noc.

Druhého dne po večeři prohodil rada:

„Dovolil bych si připomenouti, že vánoce jsou pomalu za dveřmi. Jest čas, abychom se uradili, co dětem naložiti.“

Paní Blažena podívala se na svého hosta tak laskavě, že se mu staré srdce až do dna rozehřálo. O kartách se nezmínili a dali se do úrady. Starý Lonek seděl při tom mlčky a dýmal o sto šest. Pomýšlel: Vida, on tu bude pomalu více dědečkem nežli já. Někdy zabloudil úkradkem jeho zrak do kouta k hracímu stolku a zakaloval se mu smutkem. Zábavy ostatních besedníků jen skrovně se účastňoval a na dotazy schvaloval všecko šmahem. Druhý den bylo již mu snáze, zapomínal pomalu na mariáš. Teprve až na štědrý večer dali se opět do mariáše. Lonek vyhrával; skleslé srdce jeho se vesele zvedalo. Dva svátky po tom hráli opět, pak hru přerušili do Sylvestra. O masopustě starý návyk obdržel vrch. I Sychravý i rada zajedli se opět do oblíbené své hry, po delším postě chutnaly jim karty dvojnásobně. Paní Blažena viděla, že ty šedivé hlavy ke své víře neobrátí, tím méně že je předělá. Nebylo na jiném nežli

nechati jich, aby šly po svém. Hádávali se sice první neděle, ale podlé stanov, a ona se již těšila nadějí, že mariáš starců pozbyl nebezpečenství. Leč uvázla na omylu. Šotek jen podřimoval, na dobro neusnul. Probudiv se usedl si opět se špatnými kartami na starého Lonka.

Masopust byl dlouhý a trval až do samého začátku března měsíce. Kam nemohlo slunce, byla ještě starého sněhu hojnosť, leč po cestách a místech slunných bylo holo a nebylo-li právě větrno, byl vzduch měkký a dosti příjemný. Den se vůčihledě prodlužoval; světlo bylo již do šesti. Odpoledne vjížděl „Stříkaný" se svým pánem do Domanína a po chvíli do dvora k Lonkovům. Přihodilo se asi cestou něco kromobyčejného, poněvadž komisař seděl sám na kozlíku. Příčina byla tato:

Tři naši druzi, „Stříkaný", komisař a Francek jeli silnicí k Domanínu. Francek občas na kozlíku povzdychoval a do sebe broukal.

„Co máš?" otázal se konečně úsečně Špalek svého starého a věrného kumpána po cestách apoštolských.

„Není mně dvakrát kloudno," odpovídal truchlivě Francek.

„Co tě bolí?"

„Mám ukrutnou žáhu."

„Pil bys?"

„Hrozně."

„Až přijedeme k „valachovi", napiješ se."

„Nemám peněz."

„K čemu? Od čeho jsem já tu?"

Francek si v duchu mlasknul a oči mu pod kosmatým obočím zasvítily. Byl by radostí švihl „Stříkaného", ale v čas se vzpamatoval. Za dobrou čtvrť hodiny dojeli k „valachovi", hospodě to, jež stála o samotě v pravo při silnici pod samými Václavičkami. Francek zastavil a slezl jako veverka s kozlíku. Dal

komisaři oprať do ruky, dostal od něho zlatku a jako by jej vítr smetl, zmizel v hospodě. Komisař držel oprať jen tak pro forma; neboť „Stříkaný" byl pravý stoik; když jej zastavili, sám od sebe jistě nešel dále. Špalek začal zívati a klímati a zapomněl na Francka. Seděl dlouho a dlouho klímal; najednou se zbystřil. Z hospody vycházelo nějaké děvče.

„Co dělá Francek?" otázal se jí.

„Má ji," odvětila dívka a významně se zašklebila.

Špalek zadrtil něco mezi zuby a nařídil, aby přivolala hospodského. Tento přišel po chvíli a stvrdil, že Francek jest na mol.

„Pil trochu prudce," vykládal komisarovi, „a bylo to."

„A to je zpropadená situace!" povzdychl Špalek. „Nu jaká boží pomoc! Přiveďte mi ho, abychom do večera dojeli." Nepřivedli ho, anobrž přinesli; neznal ani pána, ani „Stříkaného". Komisař filosofoval:

„Dám-li jej na kozlík, spadne mi a srazí hlavu. Nu, nu, slezu a naložte mi jej do kočárku a já pojedu sám. Ale zabalte jej pořádně do houně, aby se mi nenastudil. Tak, tak."

Učinili tak a zapjali dobře kůži před ním, aby se nesvezl. Špalka naložili na kozlík a on jel s pánem Bohem k Domanínu. Zastavil na dvoře před panským domem a volal, kde kdo je. Bylť v kožichu a nemohl dolů. Vyšel Zárybnický, starý Lonek a domácí kočí; Andrýsek seděl na kládách. Složili Špalka s kozlíku a vybalili jej z kožicha.

„Lidičky," švitořil staroch, „to vám vezu dnes podívanou. Ale kde máte pana radu?"

Starý Lonek díval se před sebe, jako by chtěl rybník vypáliti. Zárybnický odpověděl, že rada nahoře.

„Zavolejte ho," vybízel Špalek, „co vám ukážu, není viděti každého dne."

Kočí odskočil pro radu, jenž dolů sešel. I Sychravý byl zamlklý a jako vyměněn; zdálo se, že starého Lonka ani nevidí. Pochechtávaje se sundal Špalek kryt s kočáru, rozhrnul houni a ukazoval jim Francka, jenž spal jako dudek a srdečně chrápal do kontra C. Po té vypravoval komisař, co se mu dnes cestou přihodilo. Zárybnický popadal se smíchem za boky, ale starcům nebylo do smíchu. Jen rtové jejich se kysele rozevřeli a pozachvěli. Sivým očkám Špalkovým to neušlo. Z úmysla zůstal pozadu, když odcházeli do panského domu, a zatahal Zárybnického za kabát.

„Já řku, co mají ti staří zajíci?!“

„Ten zpropadený mariáš jest vším dlužen,“ vysvětloval Zárybnický. „Ostatně promluvte si s mou paní, ona vám všecko světle vypoví.“

Špalek si popotahoval nepokojně kníry.

„Podívám se do pivováru,“ pravil, „a zastavím se pak na klípek u milostpaní.“

Asi za půl hodiny vrátil se dolů do jídelny, kdež jej paní Blažena se svačinou i s výkladem očekávala. Svěřila mu, že se starci pro mariáš povážlivě rozestanuli, že všecka domácnosť hněvem jich se zhatila a že marně se namáhala ona i její manžel, aby je smířili. Dotýkali se, prý, starci slovy nesrdečnými a ostrými, a první a hlavní vinu nese prý její otec. Rada přes všecko rozbouření jest prý delikátní člověk, ale má prý také svou hlavu. Sám prý jí svěřil, že by hned se odstěhoval z Domanína, ale že se obává, aby ji tím nezarmoutil. On že prý rád by poustoupil, ale že se zachová po vůli její.

„Co měla jsem počíti,“ dokončovala paní Blažena žalobu svou; „prosila jsem ho, by byl trpěliv, že se snad z té nelibosti nalezne příhodná cesta. Také nemohu připustiti, by snad za této nepříhodné doby vydával se

na cestu. Vždyť jest vetchý stařec a zdraví nemá nazbyt; mně se již po delší čas nic nelíbí."

„Sešel, co jsem ho neviděl," přitakal Špalek.

„Věru", pokračovala paní Blažena, „čekám na vás, pane komisaři, jako na boží smilování. Prosím, smiřte je mezi sebou, budu vám z toho srdce vděčna. Nepodaří-li se to vám, jinému se nepodaří, a domácnosť naše vezme smutnou pohromu."

Špalek slíbil rukou dáním, že se té ožehavé úlohy podejme; jak to dopadne, že ovšem neví.

„Vezmu si každého zvláště na paškál a uvidíme," dodal po chvíli.

Paní Blažena mu stiskla srdečně ruku.

Komisař se zvedl a ubíral se nahoru. Na každém třetím schodě se pozastavil; srdce jej velmi tížilo. Zaměřil nejprve k Sychravému a přivedl jej upřímnými otázkami do řeči. Řada se dal do stěžování: „Vidíte na mně, příteli, jak člověk zkušený, rozumný a rozvážný může chybiti a jak mu jest za neopatrnosť jeho strádati. Že jsem se dal Lonkem z Prahy vyvábiti! Tam jsem mohl pěkně ve svatém pokoji ten zbyteček života stráviti a tady — takové mrzutosti! Za dne mi nescházejí s mysli a v noci nemohu pro ně spáti. Mínil jsem to dobře: v Praze nebylo kol mne žádné srdečnosti, zde doufal jsem, že ji naleznu. Pak jsem si myslil, že na čerstvém, zdravém vzduchu zdejším si život prodloužím. A jak mi tu s počátku svědčilo! Lonka jsem měl vždycky rád, už když jsme před šedesáti léty spolu studovali v Klatovech, a v Plzni na filosofii, pod Sedláčkem, jsme dokonce spolu bydleli, jus jsme také spolu vychodili A on... milý příteli, jak on se mnou naložil! Nepřátelsky, nekřesťansky, ano — vám to mohu bez obalu říci — hanebně. Ano, hanebně, příteli! Víte, že vždy dvakrát vážím nežli prodávám, a proto mne pochopíte. Či není to čirá hanebnosť ke mně, starci, poctivou prací

pro obecné dobro shrbenému, když mi říká do očí, že mně svědčí žaludy?! A nebylo to jednou, třikrát, desetkrát, za jednu hru jsem jednou těch hanebností napočítal dvacet kusů. Že mně svědčí žaludy?! Víte, komisaři, kdo žere žaludy? Což jsem já, rada Sychravý, jemuž císař pán sám za mnoholetou, věrnou a pilnou službu daroval zlatý kříž s korunou, což jsem já, pravím, de grege Epicuri?"

„To jest jako kvíčala z krmníku?" připomínal Špalek, jenž latinsky neuměl.

„Inu ano. Vidíte, že rozumíte."

„Ale Lonek to nebral snad do opravdy?"

„I bral, však bohudík rozumím žertu. A pak, budiž, třeba bych již obsah pustil mimo, ale způsob, kterým to ke mně mluvil, ten ostrý, jedovatý způsob, příteli, ten mně rozdíral srdce až žluč se ve mně hnula, až zakypěla a překypěla. A to není ještě všecko, příteli; přišly ještě věci horší prvních."

„Horší!"

„Ano, horší, příteli. Posuďte si. Když prohrál, myslil povždy, že opět prohru dostane domů. A když mu naděje selhala, čepejřil se jako kohout a měl jsem hned na míse: Co vlk schvátí, nerad vrátí, a ne jednou, třikrát, ale třeba desetkrát za jeden večer, a přece jsme si vyjednali, že smí se jen do slušné míry naříkati. Vlk! Víte, co znamená vlk? Šedivý lupič, příteli. A víte, kdo je ten šedivec? Já. Kdo je ten lupič? Já a opět já. Tak se mnou Lonek nakládal, taková zvířata ze mne ctihodného starce a starého kamaráda učinil. Což jsem z koudele, aby mne to nebolelo, nehryzlo, aby se mi žaludek neobrátil? Aby zdraví mé skrovničké neuběhlo ve zkázu? Ó příteli, já to na sobě cítím; starý přítel mne z prchlivosti a vášně zradil, on mně nedaleký hrob posunul zrovna před nohy. Čím jsem se o to při něm zasloužil? Či mne snad živí? To sousto stravy a ten

kousek tepla, jakých zde požívám, má ode mne královsky zaplaceno. Těch šest set ročně jako by našel. Sám chtel jenom tři sta.“

Rada se odmlčel.

„Ale pro pána božího,“ ujímal se slova Špalek; „nemyslete hned, pane rado, na Šimona a Judy. Pochopuji, že vás to bolí, ale vy, takový učený muž! Jak bych vám měl to vyložiti já, který co do nicnosti jsem proti vám jako řípa proti pomeranči! Jsme všichni tři staří přátelé a mezi přátely nesmí se řeči odměřovati na čárky; beřme na ně z křesťanské lásky hodné sáhovky. Pravda, Lonek je dětina a karty ho poplašily, že nevidí si na jazyk, a to je chyba; ale my jsme staří a když my staří si neuhovíme, kdo si uhoví? Nemyslete, pane rado, na odchod z Domanína. Znám dlouho Lonka, třeba měl jazyk jako šipku, v srdci je dobrý chlap. Věřte mně do slova, že kdybyste s hněvem odešel, by ho to sklátilo.“

„A já se tu mám v těch mrzutostech broditi?“

„A pak paní Blažena?“

Rada se škrábal po bradě všemi pěti prsty.

„Ona vás má ráda; já to vím od ní, a více má vás ráda nežli vlastního otce. O sobě ani nemluvím pro ten nešťastný salám. Moudrý rada Sychravý jí nezpůsobí žalost a mrzutosť.“

„Nu, já se na to dobře vyspím, příteli komisaři; ale zle je mi, zle.“

„Dejte mně ruku na něco.“

„Nač?“

„Musím tu zůstati na noc; Francek se musí prospati. Máme masopustní úterek: zahrajeme si večer ve třech mariáš.“

„S Lonkem?“

„S Lonkem. Vy nemusíte ani slova spolu mluviti. Přijímáte nabídku! Viďte? Tak, drahý přítelíčku, mám vaši ruku a vaše slovo. Teď pohovořím ještě s Lonkem.“

„Poslal-li vás ke mně?“

„Šel jsem k vám napřed. Ale kdybych byl dříve u něho, jsem jist, že by mne byl k vám poslal.“

Rada nic nenamítal. Špalek si utřel pot, v němž vrásky na starém čele jeho plavaly, a zamířil k Lonkovi vedlé do pokoje. Pokoje obou starců byly spojeny dveřmi, ale každý z nich měl zvláštní vchod. Špalek šel zvláštním vchodem a Lonek, jenž rozmluvu jeho se Sychravým u dveří poslouchal, odešel na lenošku k oknu a vzal noviny do ruky. Co rada mluvil, všecko neslyšel; co komisař mluvil, slyšel, poněvadž náš Špalek měl hlas, že z něho až uši brněly. Sychravý ze zvědavosti šel jako Lonek na posluchy.

Starý Lonek přivítal Špalka uzardívaje se studem, že poslouchal. Ale brzy spustil na všecka složení, aby stísněné své duši ulevil. Předkem si naříkal, že rada o něm špatně smýšlí a že zradil takto staré jich přátelství a že si asi myslí, Bůh ví jakou milosť mu prokazuje, že u něho jest, a on že jen z nejupřímnějšího přátelství jej chtěl u sebe míti. Potom si trpce stěžoval, že rada začal, důtklivě mu sahaje do svědomí pro Andrýska. On že byl dlouho trpěliv jako kláda, ale všecko že má své meze. Dále, že rada míval vždycky radosť z jeho škody v kartech, že sice mnoho nemluvil při tom, ale že usmíval se ďábelsky, když jemu, Lonkovi, padala hanebná karta. O těch několik krejcarů že jemu, jako statkáři na Domaníně, nejde, ale česť že jest česť, ale to že ho nejvíce dopalovalo, že rada přál mu jeho neštěstí v kartách, a když jest člověk dopálen, nevídáno, proč by nepověděl, co mu srdce stahuje kleštěmi? A teď prý rada chce své zradě čepici dáti, chce prý mu tu hanbu učiniti a z Domanína se odstěhovati. Že prý má za ušima a dobře ví, ze tím Lonka přivede do úst závistivým sousedům, že ho klevetníci roznesou po okolí

a po kraji, a staré jeho renomé že bude na vždy podkopáno.

Náš milý diplomat nechal starého kosa dozpívati a pak dal se do prostředkování týmže způsobem jako při radovi, a když tou trnitou pěšinou šťastně se proškrábal, vymluvil na něm čestné slovo, že večer přijme společný mariáš s ním i s radou. Jen o paní Blažené se ani písmenkou nezmínil, byl tolik liškou, že ostýchal se naraziti na důstojnosť starého Domanínského pána.

Po dobré večeři oživil se kout, v němž stál hrací stolek. Hráli mariáš ve třech až do desíti hodin. Komisař jsa již ospalý podlé stanov ohlásil konec, a všichni tři starci ubírali se k spánku nahoru do svých pokojův. Oči všech byly jasny, a Sychravý jda do schodů zavěsil se na paže Lonkovo. Komisař si vyprosil u paní Blaženy, že bude spáti na druhé posteli u starého Lonka.

Paní Blažena vedla je proti obyčeji sama nahoru a davši dobrou noc stiskla všem třem co nejsrdečněji pravice.

Starci stanuli v kroužku uprostřed Lonkova pokoje a líbali se takořka očima.

„Bratři," pravil Špalek; „to je radostný masopust, že jste zase svoji, tak pěkně a elegantně."

Při tom mu ukáply dvě slzy.

I rada i Lonek upřímně oslzeli.

* *
*

To bylo na masopustní úterek. Rada a Lonek se opět k sobě sblížili, ale mariáše spolu více nehráli jaksi z instinktu. Přátelství jich opět ožilo, ale bylo přece jen jistou měrou nastaveno, neprohřívalo více srdce jejich a nerozjasňovalo mysli; byloť tak asi stavem polovičného srdce. Život jich, druhdy zelený, ubíhal pomalu v smutnou šedosť. Hovořívali spolu dost a dost, ale tytýž zamlčovali

se a výměna myšlénková netěšila jich již jako prve, nesplývala tak hladce ze srdce do srdce a neprobouzela v nich lahodné ozvěny.

Bylo odpoledne v třetí postní neděli. Nebe bylo jedna smutná chmura, sníh se tu hustěji tu řidčeji v hrubých kouscích sypal, a vítr se lámal s hukotem o rohy panského domu. Kdo nemusil, nehnul se od kamen. Oba starci byli nahoře ve svých pokojích, libě vytopených, a každý seděl ve svém na zamilovaném místečku při okně. Oba se probírali v novinách.

Tu najednou uslyšel starý Lonek v pokoji radově dutý pád na podlahu. Píchlo ho u srdce, hrdlo se mu úzkostí zadrhlo a nohy mu zdřevěněly. Po drahné chvíli vzpamatoval se a vlekl se do pokoje k Sychravému. Hned při dveřích div leknutím se neskácel: rada ležel na podlaze pod lenoškou při okně, obličejem k zemi přivrácen. Stařec volal naň nejsladšími jmény, ale rada sebou ani nepohnul. Lonek zazvonil a strhl povyk.

Zárybnický s paní Blaženou přiběhli a zvedli se země radu. Byl sice při životě, ale byl docela bez vlády.

„Mrtvice!“ provolal Zárybnický.

„Ó já nešťastník!“ hořekoval starý Lonek chytaje se blízkého stolku.

Paní Blažena k němu přiskočila a přichýlila starou hlavu otcovu k ňadrům svým. Podařilo se jí dolů jej odvésti. Zapřáhli a ujížděli pro doktora Chlupsu.

Rada nebyl mrtev, ale byl po pravé straně ochrnut; mluviti nemohl. Doktor Chlupsa přijel, zůstal ten den a přes noc v Domaníně a dal si vůbec na nemocném všemožně záležeti. Podařilo se mu, že rada opět poněkud ozdravěl a že o velikonocích popocházel po pokojích. Také mluvil, ale nebylo mu všecko rozuměti. Lonek od rady neodešel, dal si postel svou k němu odnésti, a těšil starého kamaráda svého jak nejlépe uměl. Ale což bylo všecko na plat! Asi osm neděl po prvním

záchvatě, když stěhovala se Vesna s teplými vánky, milou zelení a lahodným zpěvem do Domanína a okolí, když jednou ráno Lonek vstal a k loži radově šel, neuslyšel již starý soudruh jeho v mariáši dobré jitro, jež mu dával. Byl již tam, kde unavení odpočívají a kde staří přátelé dětinskými vrtochy od sebe se netrhají.

Jsa posledních věcí pamětliv nezesnul rada Sychravý bez poslední vůle. Jměním svým obmyslil předkem příbuzenstvo své a nezapomenul na Andrýska. Odkázal slušnou sumičku obci Domanínské, z jejíchž úroků měl nejprve Andrýsek příbytkem a v zimě i obstojnou stravou opatřen býti, a po smrti Andrýskově vždy nějaký občan zcela opuštěný, na mysli i těle chorý. Také projevil vůli, by pochovali jej, kde rod Lonkův leží, a Andrýsek aby svým časem byl na blízku uložen.

Komisař Špalek přijel i se „Stříkaným" i Franckem na pohřeb a slzy jako hráchy koulely se mu do starých knírů, když obvyklé tři hrsti země spouštěl na rakev radovu Když odcházeli po zádušní mši ze hřbitova, zavěsil se starému Lonkovi pod paždí a pravil:

„Nu, uklidili jsme našeho starocha pěkně a elegantně."

Po obědě vyšli si starci na procházku, nebo sluníčko hřálo až milo a v modrotě nebeské šveholili skřivánkové. Starý Lonek si naříkal, jak se těšil, že tak procul negotiis bude aspoň deset ještě let se Sychravým tráviti, a jak je osud roztrhl.

„A nejhorší jest," dodával, „že já sám svou pošetilostí jsem vinen, že rada jest již v zemi. Ó, té tíže nikdo nesejme se svědomí mého!«

Špalek vymlouvaje mu to pravil:

„Milý brachu! Každý pták zpívá, jak mu Pánbůh dal, a každý člověk mluví, jak mu Pánbůh dal. K čemu na sebe vinu sváděti? Chybil-li jste, však ten moudrý tatík nahoře vám odpustí. Pravda, chybni jsme všichni

a béřeme někdy do bláta saně a do sněhu kočár. Ale jaká boží pomoc! Byla-li chyba, příteli, byla jen ta, že jste vaši věc neudělal pěkně a elegantně.“

Andrýsek dobrodiní, jež mu rada Sychravý prokázal, dobře nerozuměl, ale Špalek mu to vysvětlil tak, že rada si přál, aby častěji chodil k jeho hrobu a naň vzpomínal modlitbičkou.

Andrýsek sedával skutečně od těch dob u hrobu radova a dávno ještě, když Lonek odešel za Sychravým, sedává tam, držívá si rukama palce u noh a houpává se jako kůň pro děti. Snad se mu při tom nejlépe modlí.

